

پوغاچوف .

ملا منیر مادیق .

قرآن ترجمہ سی حقندہ .

کافیہ و ملا جامی کتابلری

حقندہ عالمجان الادریسی .

فنی او قو . علی رفیق .

حاضرگی مسلمان خاتونی

نک حقوق جہنمدن

طوتقان اورنی .

ع . مصطفی .

شاعرلر حقندہ جواب .

تورک اوغلو .

وزن حقندہ ایضاح .

معلم عبد الرحمن سعدی .

تربیه و تعلیم :

« یازو اویراتوچیپلر ایچون

یول باشچی » حسن علی .

« ابتدائی مکتبہ اوتوتو »

یوسف شرقی .

« ابتدائی مکتبہ پروغرامی

حقندہ ملاحظہ » .

معلم عزالدین ایسانبردین .

« معلمہ مکتوب » .

یاش معلم .

مراسلہ و اخبارہ : بوری ،

ترویسکی ، کرکی ، اوسکی

و آلمانان .

اشعار : * * میر جعفر سید زاده .

« امیدلر » دردمند . « اشچی

آنا » سعید سونچہ لہی .

متموعہ . بغدادہ کتبخانہ ،

دنیاہ الگ زور کتابلر ، آغاچ

دن کاغذ باصار و باشقہلر .

حکایہ لری : « نارت یالچی »

عالمجان ابراہیمی . حیلہ کار

طاز » حبیب اسعافی .

اعتذار .

لطائف .

شورا

عدد ۵ * سنہ ۱۹۱۲

۵

مصری رضاء الدین بن فخر الدین =

ناشری م . شاکر م . ذاکر رامیفلر

نگلگهن « فاپچق » در « دیدیکی درست ایسه، تلمزده، میشوک - فاپدر، تصغیری اوچون «چق» ادانی کیلوب، کچکنه سی فاپچق بولادر. اون فاداق سیوشلیقه، کچکنه بولدیعی اوچون، فاپچق دیسهک، پیش بود سیوشلیقهده. فاپچق بولامی؟ اوده کچکنه می؟ مْشوکْ ایله مْشочекْ آر اسنده آیما یوقمی؟

Кулекъ اوزمزه چه سی یوقدر. «کولو کچی نفیسه» نی یازوچیده تابا آلمانان بولسه کیرهک. کیندر دن نگلوب، آوزی آچق بولغاندک برنوعسنه تلمزده «دوربا» دیوله در. (مونک کچکنه سینه «دورباچا» دیورلار.) شوکا اوشاتوب Кулекъ نی مونچالا دوربا، یا که جوکه دوربا دیولون اوننور ایدم «تورک اوغلو»

VI

تامغالر حقنده

سوئقی «شورا» لرنک طشندهر ساننده دیوراک تامغا علامتلی باسلوب بارادر. اوز کیرهکرمزگه اهمیت بیرگان ذاتلر اوز آرالرنده قوللانمقده بولغان تامغالرنی یازوب یبهره نورالر، هر یردهگی تامغالرنک علامتلی بر یرگه جیولسه اوزمزنک ملی تاریخمزه ایگ فیون توین چیشله وایگ فارا کفی توش آچلادر. تامغا علامتلی یبهروچیلرگه، عموما، احترام ایله تشکر ایتمن «اوتنوچی»

V

«شورا» قابنده یازلمقده اولان تابشماقلر حقنده هیچ سببسز بر آدم تربیه سز صورتده هجوم ایندی. بوکا قارشو اداره دن فیلتغان تنبهنی بوکلارگه قدرتی یتما دیکندن ئلل زیندی نوملر استاتیهلر کورساتوب محررنی صودغه ویرمک ایله تهدید فیلوب مکتوب باصدردندی. بو آدمنگ مطبوعات دنیاسینه کروب خلقسزلانوینه بز «شورا» اوقوچیلر رضا اولاسمن کیلمی. تابشماقلرنی بز اوزمزه یازامز، اوقیمز، فرق تابامز، یوانامز. لذت تابمی طورغان آدملر بزنگ اشلمزگه مانع اولماسونلر بلکه اوز اشلری ایله شغللنسونلر ایدی.

اداره: تابشماق اوزینه کوره بو علم اولوب ایسکیدن بیرلی معتبردر. بالالر آشاب تاشلامش کانفیترلرده باصاغان

(آخری ۳ نچی بیتده)

معتبر «شورا» ده یازلمقده اولان «پوغاچوف» تاریخی بزلرگه زیاده تاثیر ایندی. بزم اوچونچی بوونده اولان کلیم الله بابامز، امپراتوریتسه بکاترینه حضورنده دؤاریسده خدمت ایتمدیکنده بوغاچوف نزاعسی ظاهر اولدیغنده آکا قارشو یبارلمشدر. بو طوغورده رسمی کغدلر وار. بوندی مهم تاریخنی نشر ایتمدیکی اوچون «شورا» اداره سینه وخصوصا ملا منیر حضرتلرینه چوق تشکر ایتمک بوندن صوگده شوندی ایسکی تاریخلر نشر ایدلسون وهر طرفدن بیلوچیلر یازوب طورسونلر ایدی. «پوغاچوف» تاریخینک رساله شکلنده باصلوینی منتظرمز.

بورونقی عالمرنگ قبر تاشلرنده یارلمش تاریخلردن بهضیلرینی «شورا» اداره سینه یازوب یبارسه م کرک. مؤذن محمد الرؤوف اسدی. «استرلیتامق»

II

۲نچی، ۳نچی، ۴نچی جلد «شورا» ده باسلغان منیر هادی حضرتنگ «باشقردلر» تاریخی برزمانده کتاب رهوشنده باسلوب چفاچقی؟ جواب بیروگزی اونه من. «شورا» نی وقتنده آلا آلامای قالدق، حاضر آلدور غه ده قولمز جیتمیدر. اما «باشقردلر» مقاله سی نک کیرهگی بیگ بیوکرر. عبدالحنان ایشیرعی. «دالا»

شورا: بلکه باصلور.

III

۲۳نچی سانلی «شورا» نک طشندهر «فاب» اورنینه «فاپچاق» دیلون کورگه زمش ابدک. مونی کوروب محترم «ایدل» غزنه سند «نوغای اوغلی»، ۲۴نچی ساننگ طشندهر «عاجز» امضالی ذاتلر «طش» دیلو کیرهکنی کورگه زدیلر. درستده ده شولای کیرهک ایکن. بورندن اوز تلمزده بار هم کیرهکلی لغتیز ایکن. موگا دقت ایتمکلی اوچون مذکور ذاتلرغه تشکر ایتممز.

تلمزنک لغتن اوز اورنده قوللانوده اوز سوزلیک واستبداد قهری بولماسقه تبوشدر. موندن مسوک «شورا» نک طشی» دیولسه ایدی

سوز مناسبتی ایله مونی اپتوب اوزایق: عاجزنک: «فاب مونچالادن سوققان؛ میشوک فاب نوگل؛ کیندر دن

ربيع الاول ۱۶ سنه ۱۳۳۰

۱ مارت ۱۹۱۲ سنه ۱

سهر رادىر والوغ خادىر

پوغاچوف (*).

تاوغه هجوم ايدوب باشقردلارنى قاچماغه مجبور ايلدى، قزاقلر باشقردلارنى يكرمى چاقىرم يرگه قدر قووا باروب، يوز ايللى قدر سىنى قلچدن اوتكاروب، اوچوسىنى توتقونغه آلدىلر. ميخيلسون بوندن «قىغى» قريه سينه كيتدى. پوغاچوفنىڭ فايده ايدكندن برده خبرى يوق ايدى حالبوكه پوغاچوف مياس صوى تيره سنده ياشىرنوب يانادر ايدى. ۳۰ نچى ايوونده پوغاچوف آكسزدن ميخيلسوننى چولغاب آلدى؛ ميخيلسون تيزگنه هجوم ايدوب، فتنه چيلارنى قاچماغه مجبور ايلدى. فتنه چيلاردن ۴۰۰ كشى ئولترلدى شول حالده ميخيلسون طرفندن فقط ۲۳ كشى تلف اولوب، ۱۹ سى مجروح اولدى. پوغاچوف بوندن قوتولماچ فتنه چيلارنى ايبه رتوب، تاغ آرالر ينه كروب قاچدى. ايرته گوسىن ميخيلسون پوغاچوفنىڭ فايده لقىنى بلوب، تيز شونده كيتدى. پوغاچوف ميخيلسوننى كورو ايله ياكادان بوگنا هجوم ايلدى لىكن يوز قدر كشىسىنى ئوترتوب ينه قاچماغه مجبور اولدى. بوندن صوڭ ميخيلسون، پوغاچوفنىڭ «ئولغا» تيره سينه كيتتە چكىنى آكلاب يولىنى كىسو اوچون «بىرسكى» گه تابا كيدەرگه فرار بىردى.

XXVIII

قاچقان صوڭ، پوغاچوف ينه «مياس» يلقهسى يانينه كلوب يرلىدى. كروب وقتدن بىرلى «چوبار كول» ايله «چىلابى» آرسنده يورگوچى باشقردلارده پوغاچوفقه كلوب فوشل بىلر. پوغاچوف بوندە سىكز كون توروب باش كوز

شوندانوق ساطككىنسىكى زاۋودغه كيدوب، ۲۷ مايدە باروبدە يتدى. هم يوقار يده ايتولگانچه بيك كوب باشقردلر ايله صلوات بوندە تورادر ايدى. لىكن پوغاچوف يوق ايدى. باشقردلر هيچ صوغ شىماى ميخيلسوننى كورو ايله چىتكە تارالوب كيتدىلر. صلوات، بىڭ قدر باشقردنى ايارتوب ياكادان «سىمىسى» زاۋودغه، آنچى قول اسملى باشقرد اسطر شىناسى بيش يوز باشقرد ايله «قىغى» قريه سينه كيتدى. صلوات زاۋودغه باروب يتو ايله ۱۰۲ وسنى ئوانتردى، كوز توشه رلك هر نرسەنى نالاب آلدى وكوز نوشماس دىلر يىنى ياندروب يىر ايله تىگىز ايتدى هم ميخيلسوننى توتوب كتورگان كشىگه اوچ يوز صوم آقچە وعدە قىلدى.

ساطككىنسىكى، زاۋودده بر كون يال ايتكاج، ميخيلسون ۳۰ مايدە سىمىسىكى زاۋودغه كيتدى. «اى» يلقهسىنى آرقلى اوتار اوچون قريغه كلدى لىكن ايكىچى ياق قريده تاغ باشنده سىكز يوز باشقرد ايله صلوات تورادر ايدى. مقصودى شول بىردە ميخيلسونغه كيره كىنى ويرمك وايسكى اچولرىنى آلهق ايدى. لىكن بام هر بىردە نادانلقنى چىگىگان كى بو اورنده هم چىكىدى. ميخيلسون طوب اشغنده اىڭ اول جاباولى عسكىرىنى، صوڭره آطلى عسكىرىنى و صوڭره طوب و آرقلىرىنى ايكىچى ياقغه چىغاردى. چىغوب يتو ايله باشقردلارنىڭ بولندىغى

(* باشى ۳ نچى عددە.

لورغە اوندان، اگر تاپشورلماسالر بار چه سيني ئولتروب بتره- چگمى بىان ايت!« ديدى. قارت كرىپستكه قايتوب، او چونچى پيترغە اوخشامادقنى هم تاپشورلماغان تقيده بار چه سيني ئولتروب بترام، ديگان سوزىنى خلقغه ايتدى. مايور اسكر پيتسين تاپشورلورغە بيك استيدر ايدى شونك او چون «ياخشىلاب قاراب قايت، طاني آلماسسك مى؟» ديه بو قارتنى ياگادن كوندردى. مقصودى: «نانيدم حقيقى پيتر ايكان» ديه بو قارتدن ايتدرمك ايدى. قارت ايكنچى مرتبه كيتدى هم قايتوب « حاضر نانيدم بو حقيقى ۳ نچى پيتر ايكان » ديه خلقغه اعلان ايتدى. صوگره بر آغزى تاپشورلورغە فرار و يرلدى.

اسكر پيتسين پوغاچوفقە كشى ييمهروب، اوزىنىڭ تاپشورلاچاغىنى بلردى فقط تاپشورلغان صوگ اوزينه وصالدانلرينه نيولماونى شرط قىلدى. پوغاچوف بو شرطنى قبول ايدوب، اگرده توغرىلىق ايله خدمت ايلسه اسكر پيتسيننى ايسكى درجه سنده قالدروغە وعده ايلدى.

۲۱ ايوونده ايرنه بلان قايقالرنى آچدىلر پوغاچوف عسكرلر ايله كرىپستكه كلوب كردى. اسكر پيتسين ايكمك توز ايله قارشى آلدى و حكومت فلاگى يركه ايندرلوب، يرينه پوغاچوف فلاگى اصلدى. پوغاچوف وعده سنده توردى هيچ برينه بر ضرر تيدرميوب، اسكر پيتسين زده اوز درجه سنده قالدردى. بار چه سيني برام برام صداقتكه يهمن ايتدردى، بار چه صوغش اسبابى و باشقه چه كيرهك اولوردى نرسه لرنى جيبوب آلمان صوگ بتون شهرنى چپركارلر يله برابر اوت تورتوب ياندردى. شهرده بر دانه اشكه ياراقلى ايو قالمادى. شول كوندوك بار عسكرىنى آلوب « رژیستوینسكى » زاؤدغه كيتدى. يولده كىچ اوتكەروب، ۲۲ نچى ايوونده ايرته بلەن تورغاچ، باشقرد اسطرشينا لرنى يانينه جىدى اوزىنىڭ اوغلى ناسليدنيك پاول پيتر وويچىدن خط آلدقنى، ناسليدنيك نك قزانده انكاسى (پوغاچوف) ايله كورشورگه كوتوب توردقنى و شونك او چون حاضر توغرى قزانغه كيدە چگمى بىان ايلدى. هم شوندىن توزغالوب، رژیستوینسكى زاؤدغه باروب «كاما» فرينه يرلشدى. شول تيرهده گى كرىستيانلر پادشاهنك «كاما» آرقى چقاچاغىنى بلوب، كوبدن پيراوازلر حاضرلاب قويغانلر ايدى.

پوغاچوف شول كوندوك چقمايوب كاما فرينده كىچ اونكاردى. ايرته برلان طورغاچده مايور اسكر پيتسين ايله

آلدى، ياردم گە اوندەب خلقغه مانيفيستلر تاراتدى. باشقردلرنك كوكللىرىنى تابو او چون اسطرشينا لردن برىنى گنيرال، برىنى برىگادير، اونسىنى پالكاونيك ياصادى. درجه گە ئله كمى فالغانلرنك بار چه سینه - تختكه اولطرغاچ، زور احسانلر قىله- چاغيله وعده لر قىلدى. پوغاچوفنك مانيفيستلرى باشقردلرغە بيك تاثير ايتدى. بو وقتقه فدر فوزغالمى تورغانلرى ده حرته كلوب پوغاچوف ياغينه آوشدىلر. نى، شول وقتلرده ببلو بوردى اوچ بگ فتنه چيلرنى ايره توب «كراسنو- اوفيمسكى» شهرينه كلوب چقدى. سىكز يوز كشى ايله پاپوف بونلرنى تاراتوب يبارو او چون «كونگور» دن كلدى ليكن تاراتوب يبارو نوگل اوزى كوچكه «كونگور» شهرينه قاچوب قوتولدى.

۱۲ ايووندى بىرلى «اوصا» شهرى اوچ بگ قدر تاتار و باشقردلر طرفندن محاصره ده بولنوب، بر آز عسكر ايله يا كوژلى اسملى آدم شهرنى مدافعه قىلدر ايدى. قزان گوبيرناتورى طرفندن يبارلگان مايور « اسكر پيتسين » اوچ يوز كشى ايله ۱۸ ايوونده كلوب يتوب و باشقردلرنك محاصره خطالرنى يرتوب كرىپست اچينه كروب كيتدى. بوندىن صوگ شهرنى دافلا وچيلرنك عددى ۱،۱۰۰ كشى هم ۱۳ طويغه ايرشدى. شولوق كونده اويلەدن صوگ پوغاچوف ده بار عسكرىنى آلوب «اوصا» يانينه كلوب يتدى و تاپشورلورغە اوندەب شهرگە مانيفيست كوندردى ايسه ده هيچ نتيجه سى كورلهدى. مايور اسكر پيتسين بر فرقه عسكر ايله كرىپسدىن چقدى ليكن تيز يىكلوب و سىكسان كشىسى پوغاچوف ياغينه چغوب و بر طويىنى قالدروب، كرىپستكه ياگادن كردى. بوندىن صوگ پوغاچوف بار عسكر يله شهرگە هجوم ايتدى ليكن آلاالمادى. شول آرادە بر باشقرد، كرىپستده گى عسكر قولينه توتقونغه توشوب پوغاچوفنك عسكرى سىكز بگگە ايرشدىكىنى سويلدى. بونى ايشدو ايله عسكرنك و عسكر باشقردلرنك قىلبرينه فورقو نوشدى و عسكر ايكي فرقه گە آيرلدى. بر فرقه سى پوغاچوفنك حقيقى پادشاهلقينه اشانوب تاپشورلو طرفنده و بر فرقه سى بونك پادشاهلقينه اشانويوب، اولگانچه صوغشو طرفنده ايدى. كوب سوبله شو صوگنده قاراب قايتو او چون، ۳ نچى پيترنى ياش وقتنده كورگان قارت بر اوندىر آيتسىرنى پوغاچوف يانينه كوندردى. اوندىر آيتسىر باردى و پوغاچوف ايله كورشدى ليكن برده ۳ نچى پيترغە اوخشانمادى. قارت كيتدىكى وقت پوغاچوف بوگا: «بنم ۳ نچى پيتر ايدكىمنى صالدا نلرغە آكلات و تاپشور-

كاپيتان اسميرنوفنى آصوب ئوتوردى. آصامسىنە سبب بو
 ايدى: بوايكىسىنىڭ پوغاچوفنىڭ فوتىدىن قورقوب تاپشۇرۇلۇقلىرى
 ذكر اولنمىش ايدى. پوغاچوف ايلە بولسە بارغاندە پوغاچوف
 عسكىرلىرىنىڭ تىرتىپسىز و قورالسزلىقلىرىنى كورگىچ، اولرلارنىڭ
 خىطالرىنى ھم غىرت ايلە مدافىغە ايتىكەندە شەرنى بىرماو ھمكىن
 ايدكىنى آڭلامشلىرى ايدى. شونىڭ اوچون وجدانلىرى
 غىدابلانوب، آزە اولسە گناھ و خىيانىلرىنى بىكلايتەك قىدىلە
 قزان گوبىرناتورىنە ياشرون خىط يازمىشلىرى ايدى. خىطلارنى
 -- پوغاچوفنىڭ قوتى ضعيف ايدكىنى، حاضرگى كوندە توغرى
 قزانغە باردىقنى، ھكومت عسكىرى پوغاچوفقە يولقسە اولرلارنىڭ
 عسكىرلىرىلە ھكومت طرفىنە چىغاچاقلىرىنى، يازغانلىرى ايدى.
 بو كىگاشنىڭ اچىدە «مىنىيىف» اسمندە بىر اوندر آيتىسىردە
 بار ايدى. خىط يازلوب كانۇيرىنقە طغلىغىچە مىنىيىف پوغاچوفقە
 كلوب خىبر وىردى. شول حالدىك پوغاچوف بونلارنى تونوب
 آصدى و ايكىنچى كوننى كاما آرقلى چىغوب كىتىدى.

ۋودكىنىسكى، اىژىۋسكى زاۋودلارنىڭ ناظرى ۋىنتسىل،
 پوغاچوفنىڭ كلوبىنى ايشىدوب، سالدات و ماسترلردىن مڭ يارم
 قىر كىشى جىبوب قوراللاندىرى و بونلارغە آلمووف ايلە
 كىپىكوف اسملى آدملىرىنى رۇئىس ايدوب، ۋودكىنىسكى
 زاۋودنى سافلارغە كوندردى. لىكن پوغاچوف بوندە كلوب
 يتوب اوت تورىكان ايدى. زاۋودنىڭ بانقاننى كورگىچ، بونلر
 يولدىن بوللوب، اىژىۋسكى زاۋودغە قايتىدىلر. پوغاچوف
 تىزلىك ايلە بوندە ھم كلوب يتوب، زاۋودنى آلدى، ناظر
 ۋىنتسىل ايلە، آغاي انى ايكى ايمىلارنى ھم زاۋوددە بولغان بار چە
 چىناونىكلارنى تونوب آصدى و زاۋودنى ياندروب، بىر ايلە تىگىز
 ايلدى. بوندىن سولۇق قزانغە كىدەرگە پوغاچوف اوچون ھىچ مانع
 قالمايدى. ساراپول، آلابوفا، زاپىسكى آرالرىندە بولغان بار يىرلر
 پوغاچوف نىفوزىدە كىردى ھر كون و ھر ساعىت عسكىرى آرتايدى.
 پوغاچوفنى قورارغە تىيىن اولغان مىخىلسون پوغاچوفنىڭ
 قايدە بولدىقنى، قوتى كو پىمىگە ايرىشدىكىنى اصلا بلمىدىر ايدى.
 فقط ايمول باشىدە غىنە پوغاچوفنىڭ آر چە يولبلە قزانغە كىتىدىكىنى
 آتق بلىدى و ۳ ايمولدا كامانى آرئلوب، پوغاچوف آرتىدىن
 قوروا كىتىدى. مقصودى -- پوغاچوف قزانغە ايرىشمىدىن ئلك
 قوروب يتىك ايدى. لىكن اويلاغانچە اولمادى. پوغاچوف،
 قزاننى آستون اوستىكە كىترگىچكىنە باروب يىتىدى.

كلوب يىتەر، دىھ بىردە اويلامىلر ايدى. شەرنىڭ كرىپىسنى
 بىك ايسكى و بىك ضعيف اولوب، نظاملى عسكىردە بارى،
 يىدى يوز قىرگىنە ايدى. پوغاچوفنىڭ قزانغە كىلو خىبرى
 ايشىتىلگىچ، خلىق بىك قورقوغە توشىدى. «طولستوى» فامىلىلە
 پالىكاونىك ايكى يوز سالدات ايلە قارشى چىقارلدى. عسكىر
 آز اولدىقندىن گوبىرناتور براند، شەرنى ساقلاو اوچون خلىقغە
 قوراللانورغە قوشىدى. گىمنازىيەنىڭ دىربىكتىرى «گانىست»
 ۶۱ سى شاگردلردىن، ۱۳ سى مەلملردىن عبارت ۷۴ كىشىلىك
 بىر فرقه تىرتىپ ايلدى. وقت سىدىرغانچە بونلارغە صوغىش عاملىرى
 اوگرەتتى. شەرنىڭ مدافىغە خىطى ۱۵ چاقىرم قىر بىلە گولانوب،
 تىوشلى يىرلەر بار قىر عسكىرلرنى يىرلىشىرلدى.

۴ ايمولدا گوبىرناتور، مسالم احمدى اسملى مسلماندىن،
 پوغاچوفنىڭ «مامادىش» غە كلوب يتوندىن خىط آلدى. لىكن،
 گوبىرناتور بار چە مسلمانلارنىڭ پوغاچوف طرفلى اولدىلارنىدىن،
 مسالمنىڭ خىبرىنە اشانمادى. گوبىرناتور، پوغاچوفقە قىر
 مىخىلسون كلوب يىتەر، دىھ اولىدىر ايدى. پوغاچوف
 ۱۰ ايمولدا، قارشى چىققان طولستويغە يولقوب انى بىكىدى.
 طولستوى اوزى ئولتولوب عسكىرنىڭ بعضىسى پوغاچوفقە
 باروب قوشلدى و بعضىسى اورمان آرەلرىنە قاچوب كىتىدى.
 پوغاچوف ۱۱ ايمولدا شەردىن ۸ چاقىرم بر اولغە كلوب
 يتوب شەر خاقىنە اوزىنىڭ چىن ۳ نچى پىطر ايدكىنى بىيان
 ايلاب و شەر خلىقنى تاپشۇرلورغە اوندىب، بىر مانىفىست
 كوندردى. لىكن خلىقغە بىردە تائىرى بولمادى. بو وقت
 پوغاچوفنىڭ عسكىرى ۲۰ بىكىگە ايرىشوب، جايق قزاقلىرى ملتقار
 ايلە، باشقۇرلار اولر ايلە، باشقىلر كوسەكلر ايلە قوراللانغانلر
 ايدى.

پوغاچوف بار عسكىرىنى دورت فرقهگە بولوب و بىر
 فرقهسىنە اوزى رۇئىس بولوب، ۱۲ ايمولدا دورت ياقىدىن
 قزانغە ھجوم ايتىدى. پوغاچوف اوز فرقهسىل سوكوننى ياغىدىن
 كىلدى. بوياقنىڭ مەفاظەسى بر آز سالداتلر ايل شونىغى
 پوسطاو فابرىكلارندە اشلوچىلارگە تاپشۇرلغان ايدى. بونلر
 بىك تىز بىگلوب، پوغاچوف اوز فرقهسىل سوكوننىغە كلوب
 كردى. سالداتلر پوغاچوف ياغىنە چىغوب بارسى بىرگە شول
 تىرەنى تالارغە كىرىدىلر.

ملا منىر مادىيىف .

(آخرى بار)

مقاله :

قرآن ترجمه سی حقننده .

VI

مونه شول : احكام قرآنی هر قوم نك اوز اساننده تبلیغ واجب دیدکی سوال بن ایسه بو سوال نی انکلی آلاماد زیرا هر قوم نك اوز اساننده تبلیغ واجب دن مراد بزگه گنه شویله تبلیغ واجب موا؟ یا که رسول اکرم حضرتلرینده شویله آیدمو؟ اگر رسول اکرم حضرتلرینده شویله اولسه اول وقت نی اوچون رسول خدا غیر عرب لرنی دین که دعوت قلدی وقت (مثلا کسری و قیسرنی) اوز لسان لرنده خط یازدرمدی اگر رسول خدا لسان غیر عربی نه بلمادی دیسک هر قوم که اوز لساننده تبلیغ ایتونی جناب حق نك واجب ایتوی تکلیف بما لا یتطاق بولمی مو؟ بله تروپ آلائی تبلیغ قلمادی دیسک ترک واجب قلدی دیب ایتو لازم بولمی مو؟ اگر رسول الله واجب دکل ایدی دیسک بزگه گنه نچک واجب بوله بزگه واجب بولغان تبلیغ او لا ایمان نی ثانیاً احکام شرعیه نی گنه تبلیغ واجب دکل مو؟ (کیرک قایو اساننده اولسون) بز رسول حدانک دین که دعوت قلوب بیاردکی ایلچی لرنی بیرکان تعلیم - لرنن شو قدرنی گنه آنکلی مز اما قرآنی تماماً ترجمه قلوب بلدرکان هم بلدرو واجب دیکان بر کشی نیده ایشکانمز یوق هم کندمز بونکا بر دلیلده تابا آلمی مز جناب عالی لرنکز بز لری بو شبهه لردن خلاص ایدرسز دبه امید ایده من خلاصه : قرآنی ترجمه نك جوازینه بر دلیل شرعی نك بولمای عدم جوازینه دلیل کافی اولوی ایله برابر شرعاً اشد منع ایله ممنوع اولغان امور متعددکه مقدمه اولدقندن ترجمه قلماق هیچ جائز دکل دیومزده کندمزنی حاضرکه کمال حقلی دبه بله من .

والسلام علی من اتبع الهدی .

محمد هادی بن کمال الدین الاتنوی . « بخارای شریف » .

شورا : « بخارای شریف » دن یازلدیغی ایچون بو مکتوبنی کندی املاسی ورسم خطی ایله درج ایتدک . مکتوب صاحبنه دیه چک سوزمز شولدرکه : قرآن ترجمه سی مسئله سی فاجماز اما انشا و املا مسئله لری فاجار ، زیرا بونلر هم قتلی هم خصوصی شیلردر . بویله سوز احتمال که آغیر کلور ، شویله ایسه ده بر مشفق ناصح طرفندن خیر نیت ایله ایتولوش سوزدر .

محترم محرر افندی ۲ نچی عدد « شورا ده » وعده - نکزکه بنا بو مقاله مه اورن بیر ونکرنی رجاء ایده من . سابقا دین و معیشت مجله سنده قرآن کریمنی ترجمه قلماق حقننده فکر عاجزانه می بیان ایده رک قرآن کریمنی ترجمه قلماق قرآن کریمنی یوعالوینه و تحریفکه کیک بر یول آچولوینه سبب اولدقندن شرعاً جائز دکل هم قرآن کریمنی ترجمه قلماق اوچونده اوزی قدر فصیح و بلیغ اولغان لسان اولمازسه ده لاقل بر قواعد تحتینه آلنغان بر لسان مستقل بولماق ضرور اولدقندن تاتار لسانینه ترجمه قلماق عقلا ده موافق دکل دیمش ایدم . شیمدی بولرنی تکرار قلو موافق اولمادقندن ایضاح و اثبات ایله چالشمای بلمکه شرعاً عدم جوازینه تعجب فلغان محترم افندلرنک سوزلرینه جواب بیروب کبتونی بورچم بلمم . شویله که شرعاً عدم جوازینه تعجب ایده رک جناب محرر افندی بر نیچه سوال لر ایراد قله . خلاصه « قرآن کریمنی ترجمه قلماسه غیر عرب لرکه احکام قرآنی نچک تبلیغ قلندسون دیدر . » احکام قرآندن مرادی احکام شرعیه - وجوب - حره کبی لر اولسه مونک اوچون قرآن کریمنی ترجمه قلماق لازم بولمای بلمکه احکام قرآنی جمع قله رق (قایو قوم که تبلیغ مقصود بولسه شول لساننده) کافی بولسه کرک بلمکه ده قرآنی ترجمه قلماق ایله جمیع احکام شرعیه نی تبلیغ ده ممکن بولماس .

زیرا احکام شرعیه نك کوبسی ظاهر نصوص ایله ثابت اولمای بلمکه سنت واجماع یاردمی ایله ثابت اولدقی کبی بیک کوب حکم لر قیاس ایله ظاهر اولغانلر خصوصاً حاضرکی زمان مزدن اولان حوادث جدیده لرنک احکامینده استعراج عه محتاج اولدقه زدن بونک اوچونده کمال اهلیه ضرور اوله چق یوقسه عکس تقدیرده کوب مضر اولان اختلاف لرعه سبب اوله چق . سوال واستدلال لرعه شو قدر جوابده کافی اولسه ده محرر افندینک سوال لرنن آنکلی آلامادق لرنی ایضاح قلولرن رجاء ایده رم اول سوال ده

بابتاق زماندن بیرلی قرآن ترجمه سی توغریسند
نزاع دوام ایتنه، بر طرف ترجمه نی جائز و حتی لازم
درجه سنده کوردیکی حالده ایکنچی طرف جائزده کورمی
وهر ایکی طرف اوز دعواسینه دلیلده اقامت فیله.

بن بو نزاعنی کوبدن ایشته ایدم لکن بن، ترجمه چیلر
قرآنی تورات و انجیل ترجمه لری کبی قیلیمچیلر و قرآن
عربیدن مستغنی اولمقچیلر دیب آکلی ایدم. زیرا ایکیگه
آیرلوب نزاعله شولری و کینوردیکی دلیللری شولای آکلارغه
مجبور ایتنه ایدی.

۱۳ نچی جلد ۸ نچی جزء «المنار» مجله سنده ده «بو
عصرده اسلامغه الك ضرری نرسه مسلمانلر الله تعالادن عرب
تلنده اینگان قرآندن مستغنی اولسونلر ایچون قرآنی
تورلی لغتلرگه ترجمه قیلورغه اونده ودر، اگرده اولاقسه
بو بوز وقلقنک غایه سی ده (الله کورساتماسون) عربدن باشقه
مسلمانلرنک اوز دینلرینی تاشلاولرینه یول آچوغنه اولا-
چاقدر» دیمش ایدی.

۲ نچی عدد «شورا» مجله علمیه سنده یازغان سوزلر
عموما ترجمه چیلر سوزی و آنلر فکری اولسه بو مسئله
بتولای اوزگه روب کیتنه و بیک کچره یه، نزاعله شورغه هیچده
یول قالمی. حتی کوبدن افکار عامه طرفندن حل قیلنغان
بو قدر صریح مسئله نی مطبوعات میداننه چقاروب جواز
وعدم جوازن مذاکره قیلشو بیک عجب اولوب قاللا. زیرا
بو تقدیرده ترجمه ده تفسیردن آیروب مذاکره قیلورلق
خصوصیت برده قالمی.

مونه «شورا» بویله یازمش:

«قرآن کریمنی نه کبی لسانغه اولسه ده اولسون
ترجمه ایتمکن شرعی مانع یوندر. ۲) ترجمه لردن مقصود
ذهنلر و لغتلر مساعده ایتدیککی قدر قرآن ایچنده اولان
شیلرگه اطلاعدر، شونک ایچون ترجمه لر محترم اولورلر
لکن قرآن دگللردر، قرآن شریفکه ترتب ایدلنه چک فقهی
واخلاقی حکملر، ترجمه لرگه ترتب ایدلمازلر. ۳) ترجمه
حکمی تفسیرگه کوره ینگلر. لغت بلمک شرطی ایل هر مفسر
مترجم اولور ایسه ده (مفسرگه لغت بلمک شرط توگل
موننی؟) (۱) هر مترجم مفسر اوله بیلماز. زیرا ترجمه
لغت مساعده ایتدیککی قدر مدلول لفظنی نقل ایتمکن
(۱) مقصود عربیدن باشقه تفسیر یاز وچیلر. «شورا».

عبارت اولوب تفسیر ایسه بونک اوستنه، سویلاو چیذک
مقصودینی و محتملات الفاظدن اولان معنالرینی ایرکن قیلوب
سویلامکدر. ۴) «تبلیغ رسالت و تبلیغ شریعت کفایه
لک اوزرنده فرض» دیولهش سوزگه الک ادنی مرتبه اولارهق
«عموما قرآنی ترجمه ایتمک جائز» دیمک لازم کلور. اه.
ترجمه چیلر شوشی سوزده اولسه لر بوکا هیچ کم انکار
قیلماز. ترجمه گه منکرلر قرآن عربی اورنینه ترجمه نی
یورتوگه انکار قیللر دیب بلمم. «شورا» سوزینه قاراغانه
بو فدرسینه ترجمه چیلرنک هم قوشلغانلغی آکلشله.

بزده ترکی تفسیرلر کوبدن بار، آکا هیچ قارشقان
کشی یوق، آنی جائز کورماوچی هیچ ایشتلنگانی یوق.
شویله اولغاچ تفسیر قیلنلنگنه اولاقچ ترجمه نی هیچ کم
جائز توگل دیماز.

تفصیلدن عبارت اولان تفسیر درست اولغاچ اجمالدن
عبارت اولان ترجمه ده درست، بونده ذره قدر شبهه یوق.
بره عربیسی ایله برگه قرآن ترجمه سن تفسیر اسمیل
نشر قیلغان اولسه ایدی بوکا هیچ کم قارشماز ایدی. ظنچه
بونده نزاع تسمیه گه گنه فایتوب قاللا. قرآنی حرفیا باشقه
تلگه کوچردک بونی تفسیر دیب آنازغمی، یوقسه ترجمه
دیمک تیوشمی؟ مونه کلام شونده غنه. یوقسه قرآن اورنینه
قائم اولمه چق ترجمه و تفسیر ایکسی ده بر. درست اولو
اولماوده بونلر آراسن آیرغان ذانلر اولماسه کرک.

کوب کشینی صاناشدیرغان و ترجمه دن تورات و انجیل
ترجمه لری قیلنلن اصل کتاب اورنینه توراقچ بر نرسه
آکلانتقان، شول یکا اسم-ترجمه اسمیدر دیب اوایلیم. شول
اسمه بر شوم بار.

اگر قرآن ترجمه سن اوز ونهق یازوب تیوشلی او-
رنلرنده ایضاحده قیاسلر بو نقد برده تفسیر اسمی بیررگه
تیوشلنگنه شبهه ده اولسه کرک.

ترجمه، استغناء ایچون اولمغانده عربچه سی هم یاننده
اولو لازم. بوسن سویله رگه بیله حاجت یوق. ابراهیم
افندی دیدیککی کبی بزم فیکرمز چه ده ترجمه نک خط آستنه
اولوی معقول کوریله. برده ایضاحسز ترجمه نک نفعی
عام اولماز. محمد حنفی مظفری.

قرآن کریم ترجمه سی حقنده ایراد ایدلنه چک شبهه لرنک
کوبسینه ۲ نچی عدد «شورا» ده یازلش سوزلر جواب اولسه

تفسير اطلاق اولنور . موندن فاللا آيت قرآننىڭ معنالرىنى لغت، قىياس، راي و فكلر ايله استخراج ايدلمشدر . بونلره راي و فكر ديه اطلاق اولنور . قرآن كرېمنىڭ نزلوندىن شو زمانه قدر شو اسلوب اوزره مفسرلر علم و فكلرى ايرشكان قدر تفسير و ترجمه لرنى ميدانه قويا كېلگانلر . مرور زمان ايله آنڭ همان اسرار و حكمتلرى كشف ايديله كېلگان . «و انا نفردت به» كېي قوللر كوريله كېلگان و هنوز شو روشلى الى يوم الموعود آنڭ اسرار و اعجازلرى كشف ايديله باراچقدر . قرآن كرېمنىڭ توب معجز بولوىده شوندهدر . بناء عليه محترم ضياء الكمالى افندى آرتق قىل، قاللره قاراب مقصدلرنىن توقتاماز . شونڭ كېي شاو ، شولر هر زمان بولا كېلگان . غيرتلى آدملر بونڭ ايله غيرتلىرني گنه آرتدغانلر . مادامكه ، بو كونده هم بوندىن سوكره ملت بولوب ياشى كېلگان ملنننڭ بيوك قسىمى ترجمه نى شوق ايله انتظاردهلر ايكان محترم ضياء الكمالى افندى بونلرنڭ دردلرنى سوندرماز ، و اميدسز ايتماز ، صو كورمى ايتك صالحوچلره باقماز .

IX

توركيچە و فارسىچە تفسيرلر . مسلمانلر طرفىدىن روسچەغە ترجمه ايدلمگى . فارسىچە و هندوچە اولان ترجمه لر . قرآن ترجمه سى مسئله سىنىڭ ايسكى بر مسئله ايدىكى .

قرآن كرېم گه پك ايرته اوله رق مسلمانلر فارسىچە تفسيرلر يازدىلر و صوڭ وقتلرده عثمانلى توركيلىرى توركى لساننده بر قدر تفسير كتابلرى وجودكە كتوردىلر . اوشبو كونمزدن بر عصر مقدم زماندىن اعتبارا روسيه مسلمانلرى ده اوزلرنىڭ آنا لسانلرى اولان توركيچەدە تفسيرلر يازارغە كرشدىلر . بونلرنڭ بر قاچ دانەسى شەدى مطبوعات دنياسىنە نىشردە اولندى . اوشبو اثرلرنڭ هر بىرنە قرآن شريف فارسىچە يا كە توركيچە گە ترجمه ايدلمشدر ، بونى انكار ايتمك ايسە قوياشنى انكار ايتمك قىلنندن مقبول بر اش اولماز . قورصاوينڭ : «ويل هلاكل لك لىكل همزة هر نام و مختاب گه لمزة كشى گه طعن ايدوب آبروينى توكىگوچىلرگه **الذى جمع مالا** شونداق نام و مختاب و طعن ايدوچى گە كيم جمع ايتدى مالىنى **وعدده** و صاقلادى اول مالىنى كېلەچك ايجون و حقوق مالىنى اخراج قىلماي» ديه سويلاش سوزلرى ترجمه دگلميدىر ؟ اگرده ترجمه جائز دگل ايسە بواش حقتده مسلمانلر ايجون سكوت ايدوب طوردىلر و بونڭ جائز دگل ايدىكنى ايجون كوسترمادىلر !

كرك . ترجمه نڭ خلافنه يازمش غزته لرمزده بو طوغر وده قطعى دليللر كوسترمادىلر و خوفلرنڭ سببلرىنى آچىق يازمادىلر . «حرفلرمز توزهلب يتمكان» كېي سوزلر البته بو حقتده دليل اولماز . بو كونده قازان شيوه سنده اوچ دورت ترجمه وار ، ترجمه نى منع گە كتورمش سببلردن بونلر آزاد دگلر . نيجون بو كون گە قدر شول ترجمه لرنى منع ايتمادىلر ؟ بو كون ، قرآننى ترجمه ايتمك جائز دگل ايسە ، بوندىن مقدم نه ايجون جائز اولمشيدى ؟

«ترجمه سببندن قرآن كرېمنىڭ روحى اوزگور» ديمك كېي سوزلر ، آڭلاشلاچق سوزلر دگلر . خطالىق و قصورلىق سببندن بر ترجمه قرآننىڭ روچىنى اوزگرتور اولسه ، بوندىن قرآن روحى اوزگرمك دگل بلكە ترجمه نڭ قصورى لازم اولماق . قرآن شريف ميداندهدر ، آنڭ روحى اوزگرمك احتمالى يوق ، اول محفوظ بر كتابدر . ناقص ترجمه لر ميدانه چىقسەلر ، البته ملت آنلرنى قبول ايتمازلر ، خطالرىنى كوسترلر . شەدى بز كېلەيك ترجمه گە احتياجمزغە : آزى ، كوبمى علم ايله مشغول اولدىغمزغە كوره بزدن : «قرآن كرېمنىڭ ظاهرى معناسىنى آسانلىق ايله فهم ايدرك نېندى تفسير بار ؟» ديه استفسار ايدەلر . بزلر بوسؤ اللره جواب ويرمكدن عاجمزم . قازان شيوه سنده بو كوندە ترجمه لر اولسه ده بونلردن استفاده قىلو بيك چىتن ، خطالرى كوب ، مفهوملىرى چوالچق ، بونلر تلمز و املاز توبان وقتده ترجمه ايدلگانلر . توركيچە ترجمه لرنڭ اوزلرينه ترجمه لازم . اورتا درجه ده اوقوچىلرمز كوبابدى دغى ده كوبه يەچك ، بونلرنڭ بلم و فكللرى اولگى اوقو ، يازوبلگانلره نسبتاً بتونلاي باشقه ، اماملرمزنىڭ اكثرى عربىيائده ناقص . ايشته بو جھتلرنى فكر و ملاحظه قىلسەق ، آچىق تلدە ، استفادەسى قولاي ترجمه گە احتياجمز زوردر . مونڭ ايله برابر قرآن كرېمنىڭ تورلى احتماللرى ، حكمت و فلسفه لرى ، بيان و اعجازلر ، لغات و اسباب نزلوللرى ، باشقه لرنڭ تجاوزلرينه جوابلر سرد ايدلگان عالى تفسيرلر آرامزده ميدانه كېلسە ، ملتزم ايجون افتخارغە لايىق بر شى اوله چقدر . تفسير ايله ترجمه آراستندە نسبت ايسە موم و خصوص من وجه اولسه كېرەك . عادتده «تفسير» ديوب عرب لسانى ايله تفسير ايدلگان تفسيرلره اطلاق اولنور . ترجمه ايسە عرب لساندىن باشقه لسان ايله ترجمه ايدلگان تفسيرلره اطلاق اولنور . تفسير و ترجمه لرنڭ مندى ايسە : آيتلرنڭ معنالرىنى افنديهز بيان ايتكان بولور . ياخود بر آيتنى دېكر بر آيت تفسير ايتكان بولور . بوگا

* *

قرآن ترجمه‌سی مسئله‌سی مسلمانلر آراسنده بو کوئگی مسئله دگل بلسکه پک ایسکی وقتلردن میراث فالمش مسئله لردنر.

امام سرخسی «المبسوط» شرحنده بیانینه کوره (ج ۱ ص ۳۷) فارس خلقلری عرب لسانینی اوگرنوب بتدیکلرینه قدر، فاتحه سوره‌سینی نمازلرده فارسجه اوقودیلار، بونلرناک صورمقلرینه کوره سلمان الفارسی فاتحه سوره‌سینی بالقصد فارسی لسانینه ترجمه ایتمشیدی. و بعض مؤرخلر خبرینه کوره الٰک ایلک دفعه «بخارا» شهرنده تأسیس ایدلهش جامع شریفده نمازلر فارسجه ادا قیلندی، فرائت هم فارسجه اوقولدی. ابو حنیفه حضرتلری عنرسز اوله‌رق نماز ایچنده فرائتنگ فارسجه اوقولمقنی درست کورمشدر (۱). بو سوزدن مقصود البته فارسجه ترجمه‌سینی اوقومق اولور. ابو حنیفه نك فارسینی تخصیصی ایسه اوزینک آنا و آناسینک لسانی هم‌ده عباسیلر وقتنده حرمت و اعتبارده اولان بر قوم لسانی اولدیغندندر. یوقسه فارسی لسانی، عرب لسانینه نسبت ایله نبطی و سریانی لسانلردن یراق اولدیغی کبی دینی جهندن ده آبروم بر فضیلتی یوقدر.

* *

قرآن ترجمه‌سی حقنده متقدمین آراسنده اولان نزاع (بزم تفتیشمزگه کوره) جوازده وعدم جوازده دگل بلسکه بونک ممکن اولوب اولمیه چغنده در. بر طائفه ترجمه‌نی ممکن کوردیکلری حالده ایکنچی بر طائفه ایسه ممکن کورمامشدر. اوچونچی قرن هجرینک مشهور عالملردن اولان ابن قتیبه («ترجمه‌ حالی» شوراده مذکوردر. ۳نچی ج ۱۲۹نچی صفحه‌گه مراجعت اولنه) ایکنچی طائفه‌دن اییدی. اوشبو ایکی فرقه‌دن فانغیسنگ فکری درستدر؛ بوکا جواب ویرر ایچون، اوشبو نوبانده ذکر ایدلنه چک جه‌نی کوزدن کچرمک لازم (۲).

(۱) اوشبوروایت ظاهرالاصول مسئله‌لرینه مخصوص اولان «المبسوط» ده مذکوردر. ج ۱ ص ۳۷. اما ابو حنیفه مذکور دعواسندن قایتدی» دییولمش سوز ظاهرالاصول روایتی دگل بلسکه بر عالم واسطه‌سی ایله گنه منقول اولدیغندن آنک ایله ظاهرالاصول روایتی حکمدن توشرمک ممکن دگل. مع ما فیه بورجوع مسئله‌سی، فارسجه قرائت ایله نماز جائز اوله‌ق ماده‌سینه مخصوص اولدیغندن ترجمه مسئله‌سینه دلالتی یوقدر. زیرا نمازده قرائت درست دگلکی اصل ترجمه‌نگ درست دگلگینه دلالت ایتماز.

(۲) «الموافقات» دن تلخیص ایدلمشدر.

اگرده ترجمه‌لر قرآن کریم و تفسیر ایل آرا لاش اوله‌مادیغنده درست دگل، دیبور اولسه‌لر بو تقدیرده نزاع، قرآننی ترجمه قیلماق درست اولوب اوله‌مادیغنده دگل بلسکه ترجمه‌لرنی قرآن عبارتندن و تفسیرلردن مجرد اوله‌رق یازماق حقنده اولور. بوکا ایسه قرآننی ترجمه ایتمک درستلگی ایله اعتراف قیلماق لزوما کلور.

«ترجمه‌لر، قرآن و تفسیرلر ایله آرا لاش یازماق شرطی ایله درست، اما خالص اوزلرینی گنه یازماق درست دگل» مضموننده اولان دعوی، بر ایکی کتاب و بر ایکی فقیه، بیش- اون ملا سوزی ایله گنه اثبات ایدله‌ماز بلسکه بونک ایچون صریح شرعی دلیل کتورمک لازمدر.

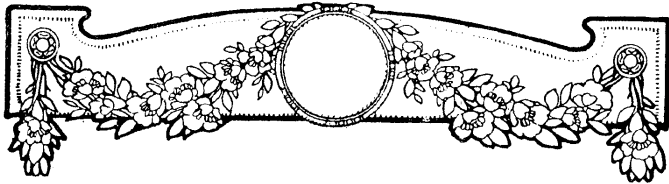
حقیقت حالده کلمه کلمه اوله‌رق ترجمه ایتمک اصولی هم حاصلسز هم فائده‌سز. شونک ایچون اولسه‌کرک بو اصول شه‌دی متر و کدر. مثلا یوقاریده مذکور اولان قورصاوی ترجمه‌سینی آرا لاش یازماق یرده خالص اوزینی گنه: «تیوشلی حقلرینی چیقارمقسزین مال جیو چیلرغه، طعن ایدوب آدملرناک یوز صولرینی توگوچی غیبت ونیمت اهله‌لرینه هلا کتدر!» دییولسه هم افاده‌لی هم قسقه اوله‌جفی انکار ایدله‌ماز. ترجمه‌لر درستهمی دگلهمی، اما قرآن کریم بو کون‌گه قدر کوب لسانلرغه ترجمه ایدلمشدر. بو طوغروده «شورا» ده مفصل معلومات یازلدی (۲ ج ص ۹۶، ج ۳ ص ۴۴۴-۴۶۸ گه مراجعت اولنه). اوشبو کونلرده علمی اعتمادلی اولان یاش مدرسلردن بری، الوغ محکمه‌لرناک برنده ترجمانلق خدمتندن اولان معتبر و متخصص بر ترجمان ایله اشتراک ایدوب روسچه‌غه ترجمه ایتمک اوستنده اوله‌لری بزلرگه خصوصی صورتده معلومدر. الله تعالی انماننه موفق بیورسه انشاءالله سابلوکوف و فایزیه‌ر سهولردن افکاره و مینی قورتولدرسه لکرک. محمد المحسن التیمی البکرینک ولی الله الدهلوی تألیفلرینی ذکر ایتدیکنده: «ومنها ترجمه القرآن بالفارسیة علی شاکلة النظم العربی فی قدر الکلام و خصوص اللفظ وعمومه و غیر ذلك سماها - فتح الرحمن فی ترجمه القرآن - وقد احتدی بمثاله ونسج علی منواله ابنه عبدالقادر فاحسن الترجمة الهندیة للقرآن اقتباسا من مشکاته ولقد سهلت الترجمة من بعده علی الناس قدوة به و بهن تبعه وهو اول من اتقن هذا الفن ودون اصوله» دیمش سوزلردن بوندن کوب وقتلر مقدم فارسی و هندی لسانلرینه ترجمه ایدلدیکی آکلاشلور (*).

(*) لکن بو اثرلرینی اوزمز کورماک، اسلوبلردن آچیق معلوماتمز یوق.

اوقولمقى دە يالڭىز تاليف قلوب قىدېنەغە مېنى بىر اش اولدېغى ظن اولنور.

«مجتهد بعض وقت خطا قىلور» دىرلر. ابو حنيفەنىڭ عذرلىق اولەرق نەزەدە فارسيچە قرائت اوقولمىنى تجويز اينمىكى بوڭا مثال اولسە كرك. بونى ظاهر الاصول روايتى قىلوب مەنەرگە يازمىق، الوغ مەساملەدندىر.

خلاصه: قرآن كرىمنى هر تورلى لسانلرغە ترجمە ايتەمكىن شريعت طرفندن منع يوق. ترجمەلر سېنىدىن قرآن مىندىر جەسىدىن اجمالاً معلومات آلمىق مەمكىن اولور، اما قرآننىڭ اوز اسلوبى سلامت حالده ترجمە قىلمىق مەمكىن دىگىل. شونىڭ ايچون ترجمەلر قرآن دىگىلردىر.

كافيه و ملا جامى كىتابلورى حقنەدە

موندىن اولىڭى مقاله مەدە بو ايىكى كىتاب اوزرىنە يازاقى انتقادنىڭ مەقەمەسىنى يازغان وانىڭ آخىرنەدە اوچ سۇال صوراب ايىكىسەنە جواب بېرگان ايدىم. ايندى شول اوچىنچى سۇاللىكە جواب بېرۇب مەقەدە كىرەمكىچى بولام. سۇال ۳ - بىزگە نە مەقدار نەقە اوقورغە كرك؟ بو سۇاللىكە جواب بېرمىدىن اوّل نەقە فەنىڭ لىزومىنى تەمەملە انكار ايتۇچىلرگە فارشو بو تارىخىدىن ۸۸۰ سنە مەقدە مشهور شېخ عبدالقاهر العرجانى (عليه الرحمة) طرفندن سويلنگان سوزنى نقل ايتۇب جاوابىنى شونىڭ بىلەن تايىد اينمكىچى بولام. عادىتدە تايىد و تايىدلر مؤيد و مؤكە لردن صوڭ كىلىسە لردە مېن اوّل كىتورام. چونكى شېخ مرحوم آنى مېندىن سىز يارىم عصر بورون سويلاب قويغان. مېنىم بېرەچكىم جاوابدە شول شېخنىڭ سوزىنىڭ تەفصىلى ايله بىر آزدە اوزرىنە علاوه ايتۇب يىكەرمىنچى عصرگە كوچىرۇدىن عبارت.

باقىڭىز شېخ عبدالقاهر العرجانى خىزىرلىرى نى دى: «اگر اول نەقە علمىڭ لىزومىنى انكار ايتۇچىلر: - بىز بو علمنىڭ دىستلىكىنى، مەدە قرآننى و خىدېشنى يىخشى آڭلى بېلو ايچون كركلى بىر علم ايكانلىكىنى انكار ايتىمەز بىلكە بىز سوزنىڭ طرفىزدىن آرتىدىرلغان نەرسەلرنى، تەكلىفى

لفظلار، مەنەلرغە دىلالتلىرى اعتبارى ايله «اصلىه» و «فرعيه» اسمەدە ايىكى قىسىمگە آيرلورلر. زىدىنىڭ يازو يازمىقىنى ياكە بىر بىرگە كىتمەكنى هر تورلى خارجى مەسنىلە تەن مەجىد طوتلدىغى حالده بىيان ايتەك «دىلالت اصلىه» اولوب، تايىد، ايجاز و اطىاب مە مساوات، مخاطب خاللىرىنى رعايت ايتەك كىمى مەسنىلە لفظىه و مەنوىلەرنى رعايت ايدوب سويلامىك «دىلالت فرعيه» دندىر. دىلالت اصلىه اعتبارىچە هر نەرسەنى هر لغت ايله تەبىر و لغتلىرىدىن لغتلىرگە ترجمە ايتەك مەمكىن اولسەدە عرب لغتندە الفاظغە مەخسوس اولان مەسنىلەتنى (دىلالت فرعيه اعتبارىچە) حتى عادىتى آدىلەرنىڭ سوزلرېنى دە ترجمە ايتەك مەمكىن دىگىل، ايدىنى قرآننى ترجمە ايتەك نە بىرە قالدى؟ قرآن مەجىزلىكىدىن بىر قىسىمى اوشبو مەسنىلە لفظىه اعتبارىچە ايدىكى مەلۇم. بوڭا كورە يوقارىدە اولان سۇالغە: «دىلالت اصلىه نەقە سىندىن نظر ايدىلدىكىندە، لغت مەسنىلە مەترجم مەقتدر اولمىق شرطى ايله قرآن كرىمنى هر تورلى لغتلىرگە ترجمە قىلمىق مەمكىن اما دىلالت فرعيه نەقە سىندىن نظر ايدىلدىكىندە بوشى قىسىم مەمكىن دىگىل» دىە جواب بىرەمكى لازىم كورە. اوشبونىڭ ايچون مەتەمۇن گە نظرا بو نزاع، نزاع لفظىدىر.

دىلالت اصلىه اعتبارىچە اولان ترجمەلردىن مەقەدە آڭلامىق مەمكىن. شونىڭ ايچون بو كىمى ترجمەلر سېنىدىن قرآنندە اولان احكام و اخبار ايله اجمالاً اولسەدە آشنالىق حاصل اولور. ترجمەلرنىڭ فائىدەسى دە اوشبودىر. اما قرآن، اصلىه و فرعيه اسمەدە اولان هر ايىكى نورلى دىلالتى بىرلىككە اولان الفاظ و مەنەلرگە اسم اولدىغىدىن نە كىمى لساندە اولسەدە اولسون ترجمەلر قرآن دىگىلردىر. حتى كە قرآن كرىمنىڭ لفظلىرى، باشقە بىر عربى لفظلر ايله تەبىل ايدىلىسەلر، بىدى نظرىدە دىلالتلىرى آراسىدە فرق دە كورلەماسە اولدە قرآن دىگىلر. قرآن شىرىف كە نە قدر ترجمەلر كۇب اولسەدە اولسون، حتى كە بىتون دىنيا علماسى بىر بىرگە جىولشوب اتفاق ايله ترجمە ايتىسونلر قرآندىن استىغنا حاصل اولمىق احتمالى يوقدۇر. بىلكە ترجمەلر كۇبايدىكە قرآنغە احتىياج كۇبايور.

سلمان الفارسى طرفندن ايدىلمىش ترجمەدە «دىلالت اصلىه» نەسىدىن اولوب بوندىن مەقەدە سۇرە مېنىڭ الله تعالى گە بىندە چىلك عرض ايتەمكىن عبارت ايدىكىنى اوزىنىڭ قومى اولان فارسلىرگە آڭلامىق ايچون گەنە اولسە كرك. نەزەدە بونى اوقولمىق و قىللى بىر اش اولمىشدر. اوشىنداق بخارا جامەندە نەزەلرنىڭ و قرآن كرىمنىڭ فارسيچە

و فائده‌سز سوزلرنى، فكرنى رنجيته طورغان مشكل مسئله لرنى انكار ايتەبىز، سز بولارنى آرتىرو بىلن نحو اوقوچىلارنى آزايتو وسامعلرنى نقرتلندىرودن باشقه بر اش اشلامادىكز!» ديسه لىر بىز او زمان آنلردن «او سزنىڭ فائده سز مشكل مسئله لىر وكىرەكسىز آرتقى سوزلردىدىكىكز فايولرى؟» دىب صورارمىز .

اگر آنلر: «عرب لساننده هيچده استعمالى اولماغان فعللرنى تعريف ايتىرو مثلا: قام، فر فعللر ينىڭ مچوللرى شيكلى، همده «عزويت» و «ازونان» كى الفاظ وحشيه نىڭ وزنلرنى طابىرو، غير منصورف بختنده اگر قدم دىب بر ايرگە اسم قويلىسه آنڭ حكى نە اولور؟ ديه صوراو و مونڭ شيكلى ذهننى بورچو، وقتنى ضايىع ايتودن باشقه هيچ بر فائدهسى اولماغان بختلرنى قصد ايتەبىز و بولار ايله برابر بولارغە اوخشاغان بىك كوب قاعده لرنى لزومسىز دىب ايتەمىز.» ديه جواب و بىرسه لىر، بو وقت بىز آنلرغە: «مونڭ شيكلى بختلرده بىزده سزنىڭ بىلن برابر مىز، سىز بولار حقندە استگانكز قدر سويلەگىز و بولارنى تلىگان يىرگىزگە قويكز» ديه رىز .

اگر بو درجه ده گنە فالماينچە بر آرزو طاغنده آلغەرق كيتسە لىر و لغت وضع ايتوچىلارنىڭ غرضلرنى، وضعلرده اولان حكمتلرنى بيان ايتو، يالىكز تجدىد ذهن و رياضت نفس اىچون اولمايوب تطبىقى ممكن و مطرد اولان قاعده لرنى، حرف علتلرنى بر برينه قلب و بەضاده حنى ايتو مقياسلرنى، تثنيه ايله جمع مذكر سالمىڭ اعرابلىرى نيچون مفرد صيغە لرنىڭ اعرابى كى اولمايدىغى، بونلرنىڭ نصب حاللرى نيچون جرحاللر نە تابع اولدىغى، بونلرده گى نونىڭ بعضا تنويندن بەضاده حركتدن عوض اولدىغى، غير منصورلق علتلرنىڭ هر برسى بر اصلغە فرع اولوب بر اسمە (يكى علتنىڭ جىلوى ايلن ايكى فرعيت طالبوب فعلگە اوخشاماقلىقى سببلى تنوين ايله كىسرنى قبول ايتىدىكىنى ذكر ايتو و امثالى بيانلار فائده سىز شىلردىر ديسه لىر، بىز كنه اولنلرنى بو سوزلرنده معذور كوروب سكوت ايلن جواب بىررمىز. اگر موندن دە اوتوب نونىڭ انڭ كره كلى قاعده لرنى دە انكار ايتسە لىر اوازمان مدافعه ايتەرمىز و شولاي ديه رىز دىب اوزون بر جوابقه كرشوب كيتە. اول جوابنىڭ موندە لزومى اولماغانلىقدىن مین آنى نقل ايتىمىز. منە شوشنده قدر نقل ايتلىگان سوزلرگە بر آز انصاف و ملاحظه كوزيله فارالسه بىزنىڭ نحدون دىب

اعتقاد ايتوب بىك قزو مباحثه و مذاكره لىر ايلن اوقوب يورگان مبحثلارنىڭ بىك كوبسى فائده سىز نرسە لىر ايكانلىكى بلىنە. بونى مین گنە ايتىمىم همەمىزنىڭ حرمت و رعابت ايتىدىكىمىز عرب تلىنى و آنڭ نحوينى بىزدن كوبرىك بىلوندە هيچ شېهه ايتىدىكىمىز شىخ عبدالقاهر حضرتلرى دە سويلى . بر خصم لسانندن سويلاتوب اوزى تصدىق و اعتراف ايتە.

واقعا بو بىك طوغرى سوز. چونكه صرف، نحو، بلاغت فنلرى علوم آليەدن. بو هر كىمگە معلوم. آلت و واسطەدن ايسه بىك ضرور و لازم فدر ايسىنگنە آلوب تىزرىك مقصود طرفنە جونالورگە كرك. خصوصيله بو يكرمنچى عصرده گى بىزنىڭ مقصودلر مىز و محتاج اولدىغىمىز شىلر نىقدر كوب اولدىغىنى و او احتىاجلارمىزنىڭ نى نرسە لىر ايكانلىگىنى حقيابه بىلسەك عربچە صرف و نحو فنلرنىڭ فلسفە سنى اوقو ايله كىچىر يله چك هيچ بر دقيقه مىز اولمايدىغىنى آكلارمىز. (طبيعى بوسويلاهدىگم و سويليه چكم شىلر همومگە نسبتلدر. اما بىزنىڭ تاتار ملتىندنە بر عبد القاهرنىڭ، بر سكا كى نڭ چىغوينى لزومسىز و فائده سىز بر نرسە دىب ايتىمىم. بولسون. آندى آدملارمىزنىڭ بولنوى شرف مليمىزنى آرتىدېره چق اشلر اولدىغىندن، بولوينى كوگلم بىك آرزو ايتە و لىكن اين النمنى والتمنى!!)

دخى دە بىزده يا هيچده آكلاشلماغان، يا خود آكلال شلوب دە بو كوئگە قدر اعتبارگە آلنماغان بر جهت بار: بىز عرب تلىنى هيچ بىلمىچە آنڭ صرف و نحوينى، فصاحت و بلاغتنى، عروض و قوافىسنى اوقىمىز و شوكارغە كوره اونبىش، يكرمى سنە مدرسه لردە عربچە تحصيل ايلدىكىمىز حالده عربچە نە اوقى و نە يازە و نە دە سويلاشە بىلەمىز، هيچ برسى يوق. بولاي بولووينە ايكىنچى بر مهم سبب دە بار. اولده: مدرسه گە كىرگاندن چىققانغە قدر (صحيح و مشكات مستئنا) خالص عربچە كتابلر اوقوماوبىزدىر.

مىنم بو سوزم بلىكه اوقوچىلرغە عجبەرك كىلور، موگا فارشو «بىز مدرسه دە شرح عبد الله ايله عواملىنى اوقوغانده غنە عربچە بىلن فارسى چەنى فانشىدروب اوقىمىز. آندىن سوڭ اوقوغان كتابلر مىز انموذج، كافيه، شرح ملا، ايساغوجى، شمسىه، سلم العلوم، تهنىب، تلخيص، توضيح، حكمت العين، ملا جلال هدهسى خالص عربچە» دىرلر. اگر شوشلاى دىوچىلر بولسە مین دە آنلرغە فارشو جوابا دىرمىز كه: عفو ايدىرسىز افندىلر! بو صاناغان كتاب لىرگىزنىڭ هيچ برسى خالص عربچە اولمايدىغى كى، بونلرنىڭ

اولسه، عصرمزه گى علوم وفنوننڭ توسع وتكثيرىنى كورسه، هر ملتنيڭ، بالخاصه تورك ملتينيڭ احتياجي نيقدىر كوپ اولديغىنى بيلسه ايدى دخى ده كوبرهك انتقاد ايتكان ودين علماسندن باشقه هيچ كيم گه عرب لسانى و آنڭ صرف و نحوى ايله مشغول بولورغه برده يارامى، آنڭ اورىنه اوز لسانمىزنى اصلاح ايتارگه و آنڭ صرف و نحوينى يارارغه كرك ديب حكيم ايتكان بولور ايدى.

سوز اوزايدى اوچنچى سؤالنىڭ جوابى ده شول اوزون سوزنىڭ آراسى كروب يوغالوب كيتدى. ايدى شول جوابنى خلاصه ايتوب اوزون سوزنى فسقارتيق، الجواب:

نحو اوقوماسدن اوّل ايكي سنه قدر عربچه لسان اوقورغه بر درجه تكلم و قرائت اوگرهنگاچ صرف و نحو قاعده لرندن انڭ مهم و مستعمل اولغانلرىنى غنه تحصيل ايتارگه كيرهك. بو جوابدن دخى بر سؤال تولد ايتى: نحو قاعده لرنيڭ انڭ مهملى قايىسىلارى؟ مونڭ جوابنى كېلچك مقاله دن اعتبارا كافيه و ملا جامى كتابلارى اوزرىنه يازاچام انقادنڭ نتيجه سنه تعلق اينهم. عالمجان الاديسى.

شعر

«باكو» شهرنده ظالملى طرفندن شهيد ايدىلن آخوند حاجى روح الله حضرتلارنىڭ جنازه سى اوستىده اوقولمىش مرثيه لردين بعضيلرى:

نه زحمتلر چكوب فكر ايتدىلار بو، راه ملتده؛
تجمل ايله يوب، ثابت قدم دورمش بو نيتده
و حيد عصر ايدى همته، غيرنده، حميتده
بو كون اوز نفسىنى بخش ايلدى راه شريعتده
اگر فان ياش توگه كوزدن خلايق وار ىرى بالله
شهيد اولمش بو كون ظلم ايله حاجى ملا روح الله.

* * *

نه محنتلر چكوب ناكسلرك جور، جفا سندن
كوروب بيڭ كونه تهمت دهر دونڭ بى حيا سندن
بو تهمتلر اونى قايتارمادى اوز مدعاسندن
تخلف ايتمادى اول پيشوا عهد و فاسندن
اگر فان ياش توگه كوزدن خلايق وار ىرى بالله
شهيد اولمش بو كون ظلم ايله حاجى ملا روح الله.

مير جعفر سيدزاده. «مكتب».

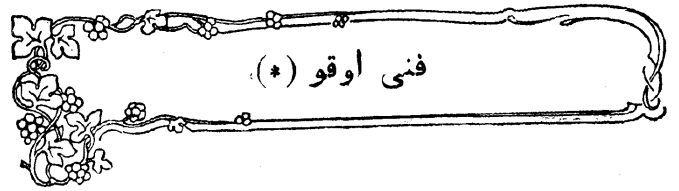
ايچنده مستعمل اولان عربى كلمه لرده بيشيورذن آرتق توگل (بو حكمدن تلخيص مستثنا. چونكه آنده اشعار عربيه كوپ اولغانلقدن كلمه لرده بيشيورذن آرتق ايدى).

ايدى بىز عربى صرف و نحوگه صرف ايتى طورغان اوچ يل عهرمزدن (بو عد اصغرى يوقسه بخاراده صرف و نحو اوقومى ايچون تام يدى سنه صرف ايتولى. بونىكله برابر صرف و نحو بيلوچى بخاراده هيچ ده طالبمى. هله صرف بيلوچى مطلقا يوق مينم بو سوزمى بخاراده تحصيل كورگان هر بر صاحب هميت تسليم ايتى) ايكي سنه سىنى اول عربچه لسان اوگره نوگه صرف ايتسهك ده بر مقدار لسان اوگره ندىكندن سوگره قالغان بر سنه سنده صرف و نحو دن انڭ مهم قاعده لرنى اوگره نوب اوقودىغىمىز لسان اوزرىنه تطبيق ايتسهك بر درجه عربچه ده بيلمىش، هم ده اونڭ صرف و نحوينى اوگره نىمىش اولور ايدى. اوّل عربچه نى اوقومىچى آنڭ صرف و نحوينى اوقومىق صونى كورماس بورون آياقلىرىنى صغانونوب قويدىق كى غير منطقى بر عركتدر، آدم كولىكوسيدر. خصوصا بىزنىڭ دين علمامىز يعنى امام و مدرسلىمىز ايچون لغت بيلمىك بىك مهم ويىك كرهكلى بر ايدى. چونكه آنلر آيات و احاديث اهلدىلر. باقكر بو بابده علماء اسلام نه ديورلر: لاشك ان علم اللغة من الدين لانه من فروض الكفايات وبه تعرف معانى الفاظ القرآن والسنة - سيوطى. - لايقرىء القرآن الا عالم باللغة - عمر بن الخطاب. اذا سئلتهم عن شىء من غريب القرآن فالتمسوه فى الشعر فان الشعر ديوان الادب - ابن عباس.

حفظ اللغات علينا فرض كفر الصلوة
فليس يضبط دين الا بحفظ اللغات

اش بويله اولديغى حالده بىز لغتكه اهميت بىرميچى اوچ، دورت يل عهرمىزنى، بيلمىكمز بر لغتنڭ صرف و نحونى اوقو ايله اونكاره مز. هم ده هيچ لزومىز قاعده و عمرده بر مرتبه تصادف ايتىمى طورغان نظريه لر برلن مشغول بولامىز. آنلرنڭ بر قسىمىنى شيخ عبد القاهر دن نقلا بيان ايتدم. قالغانلرىنى كيله چك مقاله دن اعتبارا سانامامغه باشلاياچاقمىز. كافيه بلن ملا جامى ده، شوندى لزومىز قاعده لر بلن فائده سىز بحثلر بته سى توگل.

شيخ عبد القاهر الجرجانى بو انتقادىنى موندن ۹ عصر مقدم سويلاب كيتكان. اكر بو كونسكى كونه بر حيات

طعامدىن قاننىڭ حصولى

بىزنىڭ توكرك، مەدەمىزدەكى آچى صو، ھەم مەدە ئاستىنىڭغى بىزنىڭ صو (عصارە پانقرە آس) بونلر بارسى دە اوزلر يە تىوشلى اشنى اشلدېلر، نېگە، ونى اوچون اشلدېلر؟ مقصدلر نە نرسە؟ - آنلرنىڭ مقصدلر: فان پاصاۋ-بىزنىڭ آشاغان آشمىزنى فانغە ئەيلەندىرودر. آشاغان آشلىرىمىزنىڭ كوبراگى فاطى، اما فان ايسە صيوق بىر نرسە، شونلقدىن صودە آرېمى طورغان كراخمالنى، ارى تورغان شېكەرگە، فاطى بولغان آزوتى مادەلرنى صيوق بىر حالگە، مايدىن صابون ياصارغە ھەم باشقە شوندى اشلرنى اشلاۋ تىوشلى بولىدىغىدىن بونلر ھەرقايسى اوز اشلرن اوزلرى اشلايدىلر لىكن اول صيوق نرسەلر اچاكلر اچىدىن نېچك چغوب كىتوب فان بولا آلور؟

صيوق حالگە كېلۇپ اچاكلر اچىدە يورگان آشاغان آشلىرىمىزنى اچاكلردىن چغروب فان ايتوب بتون تەنلر يەزگە تاراتور اوچون. اول اچاكلردە بىرە تىشك يوق؟ - يوقسە اول صيوق نرسەلر اچاكلر آرقلى دە چغوب كىتە آلارمى؟ اوشبو تجربەنى ياصاب قاراڭز:

بىر بالىنىڭ قووغى (Плавательный пузырь) اچىدىن آلۇپ يارطىسىنە چاقلى اچىنە شىكرلى صو سالگىزدە آغزىن بىك فاطى بەيلەڭز، صىكرە بىر استىكائغە صافى صو صالۇپ ئىلگى شىكرلى صو صالونغان بالى قووغىنىڭ بەيلەنگان باشىن صوغە كىرتمىچە يوغارى تابا قاراتوب شول استىكائغە طغوب قويڭز. بىر آز وقت اونىڭ استىكائغى صو شىكرلەنور، قووق زورايور يعنى ھىچ بىر يارقىسز - تىشكسىز بولغان بالى قووغى آرقلى، شىكرلى صو استىكائغە چغوب، استىكائغى صو قووق اچىنە كىرۇپ قووق زورايغان بولادىر.

بوتجربە، صيوق نرسەلرنىڭ يوقە جارى (زار) آرقلى دە ئوتوب چغە آلغانىنى كورسەتەدر، شونىڭ شىكىللى فان ياصار اوچون حاضىرلەنگان اچاكلردەكى صيوق نرسەلردە اچاكلر آرقلى ئوتوب چغوب كىتەدر.

يوقارىدە بلۇپ كىتكان آچى صولرنىڭ خىدمى بلەن

(* باشى ۲ نچى عددە.

آشاغان آشلىرىمىز صيوق ھەم صودە ارى تورغان بىر حالگە كېلەدردە آندىن صونىڭ فانغە ئەيلەنەدر. فان ايسە بتون تەنەزدە سىياحت ايدوب بىزنىڭ باشمىزنى، قولمىزنى ھەم آياغمىزنى اھاصل بتون اعضالرىمىزنى تىرىيە ايدوب، بوز ولغان ويىرلىگان يىرلرنى تورتوب - اصلاح ايدوب طورەدر.

سكشلى ھەم سكشسىز آشلر

آشخانەدە قايسى بىر آش بىك تىز، قايسى بىر آش بىك اوزاق پشەدر. شونىڭ كىك بىزنىڭ آش يولندەدە قايسى بىر آش مثلاً: بىك ياخشى پشكانزىت، مەدەدە تىز قاينىدۇر - سىكەدر اما بعض بىر آشلر مثلاً: ناچار پشلىگان بورچاق، گرچە بوندە بارى بىر ايدىنەكى كىك «آق» Блокъ مادەسى بولسەدە بىك اوزاق قاينىدۇر. بىزنىڭ آشامىز فان حامل ايتەر اوچون شولاي بولغاچ تىز سىكە تورغان آشلر بىزنىڭ مەزمىگە ھەم اوزمىزگە نىكل اولوب تىزىرەك فانغە ئەيلەنەدر، بس ھە نرسەنى كامىل پشروب آشاۋ تىوشلى بولادىر. يەشل يوشل يىمىشلر، باشقە شوندى نق پشمەگان طعاملر مەدەدە تىز سىكىچە ياتوب مەدەنى غىدابلېدۇر.

حس ذوق - تاتوب بلو

منتظم مەكتىلردە، مەكتەپكە كېلىگان كىشىلرنى، ضررسز بولسە كىرۇپ، ضررلى بولسە كىرتمى يىبارە طورغان، ايشك توبندە بىر صاقچى (شۇيتسار) بولادىر. شونىڭ كىك بىزنىڭ مەدەمىزنىڭ دە ساقچىسى (شۇيتسارى) بار. اول: بىر نرسەنى آغزىمىزغە قابۇپ تاتوب بلو (حس ذوق) در.

حس ذوقنىڭ اعضامى تىلدىر. تىل، توكرك ياردىمى بلەن صودە ارى تورغان نرسەلرنىڭ تەمى - آچىمى، توچىمى ايكانون بلدىروب حس ذوق آنى صئاب فاراغان صونىدە ياخشى تەملى بولسە مەدەگە يىبارەدر. اگىردە تەمسز نرسە بولا ايكان اچكە يىبارمى كىرى آتوب توكروب تاشلىدۇر. ضررلى نرسەلرنىڭ مەدەگە كىتمەۋى اوچون حس ذوقنىڭ زور فايدەسى باردر.

پىچقى اونى يوتقان بىر كىشىنىڭ مەدەسىن دوقتورلر فاراغانلار ايكان. مەدەنىڭ آش قايناتە تورغان آچى صونىڭ چىماغانىنى كورگانلر. تىكى كىشىنىڭ آغزىنە تەملى نرسە كىترگىچە گە چغە باشلاغان. آش پشروچىلرنىڭ اشنى تەملى ايدوب پشورر اوچون مشقتلەنولرى دە بوشقە توگل، شونىڭ اوچوندىر. لىكن بىك تەملى طاماق بولۇپ كىنارگەدە بارامى.

قویان، کوننده یکرمی مرتبه آشی، آیو قش کونی
 ئوننده وقتنده آیاغن غنه یالاب برنی آشامیده چغه. آت،
 صیر، کجه صارق کبک ئولهن آشاب طوره طورغان حیوانلر
 هر وقت آشاب طوره لر. اما تولکی، آرسلان فیلان هم
 باشقه یرتقچ حیوانلر، ایت بلهن ترکاک ایتو چیلر بیک سیراک
 آشاب آچلقغه بیک توزه لر. بالی هم (насыкومه) چیلر،
 کوبه لهک، ناراقانلر کبی سویاکسز جنکلر، یرتقچلرغه
 قاراغانده بیگرک اوزاق وقتلر آچلقغه چدی آلار. بر فوگزی
 (жуку) هیچ بر نرسه آشامی اوچیل تورغان دیبده ئه پته لر.

قاپچان کوب آشالا؟

بر عالم، اوزینی نورلی وقتنده - آشدن ئلك هم
 آشدن صوگ، اش وقتنده هم اشلهمی یورگان چاقلرنده،
 لسی بولمه ده صالغن بولمه ده اولچاب فاراب کوبه و نارتقان
 یازوب قویه ایکن. فایسی وقتنده آغر، قایسی وقتنده ینگل
 چغه تورغان بولغان. بوندی تجربهلر بیک کوب قیلنوب هر
 قایوسنده آدمنگ اشله گان وقتنده غی وزنی (آغرلی)،
 اشلهمای یورگان وقتنده اولچاب آلونغان آغرلغینه قاراغانه
 کیم چغه ایکن. شونلقدن یوغالغان آغرلغنی طوطورر اوچون
 اش اشله گان آدم کوبرهک آشی. شولایوق اش آطی، تیک
 یاتقان آطقه قاراغانده کوبرهک آشیدر.

اشله گان وقتنده آدمنگ یوراگی بیک جش - تیز تیزگنه
 تیوب قاننی اعضالرغه تیز نار اتوب بتره. کوکرا کده بیک تیره
 تیره هم جش صولاب آدمنگ تیری چغه باشلیدر. یعنی اش
 وقتنده کوچ کوب صرف ایدیله، شونی طوطورر اوچون
 کوب آشالدر. هم صوق وقتنده کوب آشالوب جلی وقتنده
 آز آشالدر. بیر یوزینگ صوق طرفلرنده طوروچی کشیلر
 کوب آشاب، جلی یافنک خلقلری بیک آرنه آش بلهن ده
 طورالر.

صامایدلر بر کونده یارطیشار پود ایت آشیلدر. هم
 بر سیاح: «اوچ صاماید بر بتون بولانی، اورنلرندن قوزغالمیچه.
 بر آشوده تماماً آشاب بتردیله» دیدر. صامایدلر صالقون
 طرفده طوردیغندن آنلرنک بولای کوب آشالوری اوطن اورینه
 تهلرین جاتورغه کینه در. بیچنی اوطن قزدرسه آدمنگ تهن
 مایلی نرسلر آشاو قزدیروب جلتوب یورته در.

تهنده گی جلیقنی فالون جونلی کیوملر کیوبده
 صاقلرغه بولا، دیرسز! درست، شونلقدن صامایدلر تیری لرگه
 اورانوب جلینلرده، آنلرنک طونلری بزنگ ئوی استینه لری

چونکه نه ملی طماقلار قورصاقلری طویسه ده ته ملی نرسه نی
 کورب، «اوزی طویسه ده کوزی طویمای» معده نك
 فایناتو افتدارندن طش همان آشاب آور معده آور ولرینه ده
 مبتلابولار: معده اشدن طوقتاله، ذوق بنه، تللری آغاره باشلیدر.
 پیغمبرمز محمد (علیه السلام) زماننده بولغان طبیلردن،
 مکة مکرمه ده طبیلقی ایتکان حارث بن کله دن: «ایک
 یاخشی دوا نرسه؟» دییوب صورغانلر ایکن - «آشوده
 اعتدال» دییوب ایتکان، «آرو، نرسه» دییوب صورالغاج:
 «آچماس بورن طعام اوستنه طعام آشامق» دیگان. هم
 «بز دنیا ده طورر اوچون آشیمز. - اشار اوچون طوره میز»
 مآلنده بر مقال بار؛ بومقال، درست هم سلامتک اوچون
 اورطه چغنه - اعتدال بلهن آشاب اچارگه قوشه در. اشارغه
 هم اشلرگه وقتلر تعیین ایدوب هر قایوسی اوز نوبتنده اوز
 وقتنده قیلورغه تیوشلیدر.

آشلرنک آشالوی

آشاسی کیلو، یعنی فارن آچو حسی معده ده اولوب
 اوشبو حس، آدم و حیوانتنی اشارغه تشویق ایتهدر. آرنه
 فارن آچسه ده آشاسی کیله بوگا اشتها - Appetit دیوله در.
 اما حقیقی آچلقنی بلورگه بر کشیگه ده خدای کورسه تهمه سون.
 بر کیمه چی دکزده یوروب آلتی کوندن آرتغراق
 آرقسز فالغان. شول آچ وقتلرنده تهنده نرسه سیزگانینی
 یازغان: اولگی کونلرنده بیک فاطی عدابلانوب شول قیونلقدن
 قوتلور اوچون حتی اوزین اوزی اوتررگه تلاگان. آلایده
 صوگه تابا بوعدابلانوی کیمی باشلاب فقط بیک ناچار ضعیف -
 حالسزک گنه سیزگان. صوگره تیر سرخاولی آدمنک ساتاشوی
 کبک ساتاشا باشلاغان. . . بو آیانچ حالنده دوام ایتسه
 البته ئولهر ایدی لیکن بختینه فارشی ایدیه شلری ازلاب
 تابوب بوگا ازلاب ازلاب فنه اشارغه بیره باشلاغانلر.

دوقنورلر ئهیتونچه اوسوب یتکان کشی ۶ کونگنه
 توگل حتی ۴ آطنه دن ۶ آطنه غه قدری ده آچ طورا آلا. اما
 یاش بالالر اوچنچی دورتنچی کونلرنده ئولهلر.

بوری بیک کوب وقتلر آشامیچه توزوب آچ یوری
 آلا اما تچقان بر نیچه ساعت آشامیچه طورسه شوندوق
 ئوله در. (удасть) اسملی یلان کجه، صارق کبی اوچراغان
 حیواننی بتونلای یونادرده (*) آندن صوگ شول آشامانی
 بلهن بر آی قدری یوقلاب یانادر.

(*) آمریکاده اودافنک اوچ صاژین اوزونلقدن بولغانلری ده باردر.

فاتانف، مشهور ميسيونير ماشانف و انگليز ونيمس آريه نفايستلر بيدر.

رساله: «اسلام نكاحينڭ حقوق جهتنن كورنشى»، «تعدد زوجات»، «نكاح درستلگينڭ شرطلرى»، «اير و خاتوننڭ ذمه لرينه واجب بولغان نرسه لرى»، «طلاق»، «ايرلغان خاتوننڭ طورمىشى» و «خاتونلر مسئله سینه عمومى نظر» كېك بايتاق آيرم آيرم فصللرغە بولنوب يارلغان بولسه ده بولنردن بزنڭ ايچون ايڭ اهميتلى سى مسئله نڭ توبيدر.

غ. آستراؤومف فكرنچە: «اسلام ده خاتون هر جهتنن ايردن توبن و كيم». مونه شول جملهنى اثباتده بو فصل-لرنڭ هر برى آڭكار ياردم ايتهدر.

غ. آستراؤومف مسلمانلرنڭ حقوقينڭ قايدن باشلا-نغانلغين، يعنى كئاب، سنت، اجماع، قياسنى سويله ب كيتوب، خاتوننڭ حاضرگى حقوق جهتنن طوتقان اورنين كوبرهك «هدايه» دن و بر زور ئولوشين ده تاشكند علما-سينڭ (فاضيلارينڭ) غراف پالين تفتيشى وقتنده يازوب بيرگان مجموعە لرننن كيتره در. مين بو ماده لرگە مفصل توقتارغە اويم بولەغانغە آستراؤومف جنابلرينڭ بو ماخذلرى توغرىسندە سوز اوزايتوب تورمىم.

غ. آستراؤومف فكرنچە ياكە طوغرىراغى آنڭ تد-قيقتاننن چققان نتيجه لرى بويىچە اسلام ده «خاتون ديگان نرسه» هر جهتنن بېك توبان يورتيله در:

خاتوننڭ - حكومت و سياست اشلرينه فاتناشورغە حقلى بولوى بر باق تورسون- اول اوى اشلرنده عائله اشلرنده ده بېك توبان بر اورن طوتازر. اسلام و آنڭ مؤسسسى بولغان محمد (عليه السلام) خاتونغە - بر حيوانغە ياكە طوغرىراغى جانسز نرسه گە قارى طورغان كوز برلن قاراغان. اول: «نساءكم حرث لکم فأتوا حرثکم انى شئتم» دى. آنلر ايرلرنڭ كيركلرين طولدرر ايچون گنە ياراتلغان بولغانلقلرننن اسلام، تعدد زوجاتنى جائز كوره؛ ايرلر خاتونلرغە باش، آنلرغە هر تورلى امر قيله آلالر و دڭلا-ماسالر تعذير و تاديب ايتە آلالر. اير خاتونغە اويله نوى برلن آنڭ خواجه سى بولا، تله سه اوزينڭ نكاحنده طوته و تله ماسه بر نرسه سز ايكى صوم مقدار مهربن و عدت وقتنده غى نققه سن بيره ده آيروب بيره آلادر؛ اما خاتون غە اير اوشامى ايكان، راضى بولوب طورودن باشقە اشى يوق دېرلك درجده؛ خلع ايسه كوب خاتونلرغە

اورننده. اگر ئوينڭ استينالرى يارقسز، صالحون كره اسلك بولسه، اوى ده شول قدرى جلى بولوب اوطن ده آز كېرەك بولادر. اگر صامايديلرنڭ آنزاي فالون طونلرى بولەسه حيوان تيرى لرينه چرنالوب تورونوب يورمه سه لر ايدى دى كوبرهك آشارلر ايدى.

صوڭ

على ريفيق .

« حاضرگى مسلمان خاتونى نڭ حقوق جهتنن طوتقان اورنى » (*).

كوبدن توگل گنە اوشبو عنوان ايله ن.ن. آستراؤومف جنابلرينڭ بر رساله سى فزانده باعلوب چقىدى. بو اثرنڭ برنچى بيتن اچو برلن ويىگرا كده بر آز مطالعه صوڭنده كوب خدمت قويلوب يارلغان و شوڭا كوره ده بو مسئله حقتده اهميتلى اورنى طوتارغە لايىق بر اثر ديه سى كېلدر. عنوانندن اوق كورنەكە غ. آستراؤومف بو اثرننە بزدن باشقە لرنڭ همەسندە يعنى غرب خلقنده بېك كوب سويلنوب بر معين فكرگە كېلىنگان ياكە شوڭا يقينلاشونلغان ده اما بزدە بېك ضعيف درجه ده گنە فوزغاتولغان خاتونلر مسئله سى حقتده ايكانى كورنوب طورادر. بو اش نيقدر عجب بولسه ده بزنڭ دائمى چقا طورغان ادبياتمىز خاتونلر مسئله سون نيوشنچە فوزغاتنچە، فوزغانورغە تله مېچە توگل، بلكە فوزغانه آلېچە طورادر؛ اما وقت بېك ييتكان.

هر مسئله حقتده توبلى و اوقوچىنى اشاندرلق تدقيقات باصاغانده بو مسئله نڭ ايڭ آستده يانا تورغان سببلرين تيكشرو طبيعى بر اش بولغانلقلن غ. آستراؤومف ده اسلام نڭ خاتونلرغە و آنلرنڭ حقوقلرينه نظرنى تيكشورگە كرشوب، بو مسئله حقتده يازغان مدقق و علمانى - برى برينه قارشى بولغان - ايكى بولك گە بولهدر: بولنرنڭ برى اسلام ياقلاو چيلرى كە بولنر فرانسىز محررلرى در. ليبيديوا خانم و محترم آغايى ده شول فكر ياقلى. قارشى طرف دن كينرلگان محررلر آراسنده قران اونيوورسپيتىنى پرافيسسورلرننن

(*) „Современное правовое положение мусульманской женщины“.

تانشلىرى فاين آتالزىدىن: «كىلىن، خىمىنى يىشى بېرەمۇ؟» دىيۈپ بىر آصارو خىندە صورانغان كېك صورىلىر. كىلىن كۈن بويى خىمىنى ايتىسەدە الوغلىر بىرلەن بىرگە اوستال آرتىنە اوطورە آلمى؛ ايرى دە آنى ياراتسەدە اولوغلىر آلدندە كولومسراب ياكە ملايم يوز بىرلەن قارى آلمى، بىلكە آچو بىرلەن قارارغە تىوش. مونە بو حاللار بارىدە اسلامنىڭ، وانىڭ مۇسسسى محمد (ع.م) نىڭ خاتونلارغە نظرىنىڭ تائىرى بىرلەن چىققان نرسەلەر.

اسلامنىڭ الوغلىرى دە خاتونلارغە بىك ناچار كوز بىرلەن قاراولرى شونداى اعتقادنىڭ سۇ تائىرىدىن. شىخ سعدى: «خاتوننىڭ بازاردە يورگانن كورساڭ آنى طوتوب قىنا» دىگان. اصحابدىن عروە (۱) بىن زىبىر خاتونلار طوغرىسىندە سويلىگانندە ھەر وقت «لەنھم اللھ» دىيۈپ كەنە سويلى طورغان بولغان. تركستان علماسى، اسلام - خاتونلار ايرىز بىرلەن بىر خوقودە بولالاڭلار فكىرىنى ياقىن دەكىترمىلردى. تركستانلىلەر، غ. آسترا ئومفى نىڭ غىزىتەسىندە لىيىدوۋا خانىمنىڭ «خاتونلار خرىتى» نام بىر رسالەسى باصىلا باشلانويىنە شول قدر قارشى كىلىگانلەرگە، غىزىتە بو رسالەنىڭ باصلووينە طوقتاتىرغە مەجبور بولغان.

زاققانزىيە مۇقىمىسى غائىبوف جىناپلىرى: مىسلمان خاتونلارى شىرىعت بويىچە بىردە توبان وكىم خوقودە توگل، آنلارنىڭ قاچنوب يورويىنى شىرىعت قوشمى، آنلارنىڭ اوقويىنە ايرىلر كېك علم تحصيللرىنە شىرىعت قارشى كىلمى دىيۈپ اعلان قىلغان خىرىن يازغاندە بىر غىزىتە ادارەسى «مفتىنىڭ بو اشنى بىك كوب قارت مىسلمانلار و ملالار ياراتمىلر، ككوبىر مىسلمانلار خاتونلارنىڭ خرىتىن تلمىلر» دىيۈپ يازادىر.

خاتونلار خرىتىنە قارشى طورو روسىە و تركستان مىسلمانلارندە غنە توگل حتى توركىە مىسلمانلارندە دە بىك قوتلى؛ آندە مشروطى ادارەدن سوڭدە خاتونلار خرىتىنە قارشى حركىتلر بىك قوتلى بولدى. غىزىتلرنىڭ يازووينە بنا بىر زور عائلەدن بولغان خاتوننى آچىق يوزى بىرلەن مەلا. زىنلردە نرسە آلوب يوروى اىچون كوپە كوندز توقىف ايتىدىلر. مونە شونداى بىرر واقە سوڭدە توركىە شىخ الاسلامى آچىق خاتونلار خرىتىنە قارشى قالىشىدى. مىسلمان دىنىنىڭ باشلىغى اوزىنىڭ قاتى عبارتلىر بىرلەن يازغان سىركولرىندە خاتونلارنىڭ جەمئىتلردە خىر بولوب آچىق چىغولرىنە قارشى آنلارغە آچولاندى و فرآنغە قارشى حركىتلرى اىچون

(۱) عروە اصحابدىن دىگەل. «شورا».

مىسر بولا آلرلىق اش توگل. خاتون قىلدىن دە توبان درجەدە طورە. محمد (ع.م) قىلر، نىندىلى زور عىب اشاسەلردە بىر مەين مقداردىن آرتىق آنلارنى صوغو ياراما وىن آيتكان بولسەدە. خاتونلارنى قىناونىڭ چىگىن تەيىن ايتەگان. غىن بىر اوستىدىن خاتونى قاضىغە بارسە قاضى آشا بىر بىل صىر ايتارگە قوشە، اما يىلدىن سوڭ ايرى كىلوب اوزىنىڭ شول مدت اچىدە بىرگنە مرتبە بولسەدە اشكە ياراقلى بولغانلىغىنى سويلەپ آنى ايتسە خاتوننىڭ ھىچ بىر سوزىنە اشانلىمى و نىكاح بوزولمى قالادىر. اسلام شول قدر خاتونلارنى توبەن قوياكە آنلارنىڭ غىتىن دە بىر نرسەگە قويمى دىيۈپ يارارلىق. مىلا ايرى خاتونىن آيرىغاچ غىتىنە اوزىنىڭ بوغالغان غىقى بىرلەن فائىدە لانسە، شونىڭ بىر بىرىنە آچە تولەرگە تىوش بولا.

محمد (ع.م) خاتوننىڭ ايرى اىچون، آنىڭ كىرەگىنە ياراتلغان ايكانىن آچىق ايتە، ايرىلرگە جنت راختلرى آندەغى حور و غلمانلارنى و شىراپلارنى قات قات نصویر ايتسەدە خاتونلارنىڭ تىكى دىنيادەغى راختلرى خىندە غوممى جەملەر بىرلەن كەنە اكتفاء ايتوب كىتەدىر.

مونە بو فكىرلەر غ. آسترا ئومفى نىڭ رسالەسىندەن آڭلانا طورغان نرسەلرنىڭ قىسقىچەسى. محمد (ع.م) نىڭ ماقتارلىق و خاتونلارغە بىردىن بىر رعايە قىلغان اشى باركە اولدە جاھلىت دن قالغان عادت نى بىتروويدىر. ياكى طوغان قىزلىرى نىرلىكى كومودىن مەنە ايتويدىر؛ بوسى انكار ايتەر حال يوق؛ اما محمد (ع.م) نى ياقلاوچىلارنىڭ بىردىن بىر اشانچلى دىللىرى دە شولغىنەدى.

غ. آسترا ئومفى، يوغارىيە سويلەگان اعتقاددىن مىسلمان خاتوننىڭ خازىرگى خالى كىلوب چىققاندى. اسلام عالمىدە خاتون بىتونلاى ايزلىگان، حقىقتادە قىزغانلىق بىر حالگە كىلىگان. قىز، بىدى سىزى ياشىدىن اوق ايرىلرگە قاراغاندە بوتان بىر اورن، كىم بىر درجە طوتا باشلىدە آنىڭ شول قىزغانچ خالى كوندىن كۈن ناچارلانىدە بارەدىر. آلغىر آنىڭ كىه وگە چىغوين، آنىڭ كىلون بولوب قاينىشىنە «خىمىت بىروۋىن».

مونە بو «خىمىت بىرو» دىگان نرسە كوب ياش ياش كىلونلارنىڭ قانلى ياشلىرىن آغزەدىر. ياش، دىنيانى آناسى اويندە آز كورگان بىر قىزغە بىر زور عائلەنىڭ بىتون مىشقىتى تاشلانادىر. فاين آتا و آنالارنىڭ آياق كىوملرىن خالدىردىن باشلاب عائلەدە بولغان باشقە توبان و پس اشلىرگە قدر ھەمەسەن كىلىن اشلى؛ آنىڭ خىندە بلىش

حقوق غه مالك كشى؛ اول اوزينڭ مالبنده ايرندن باشقه تلهسه نېچك تصرف اينه آلا، ايرى آندن بالاسبن ايمز وحن باشقه بر نرسه گه كوچلارگه حقلى توگل. هر اويده گى دعوا ايكي يافدانده ايكيشر ككىشى تعيين فيلنوب اويده گى دورت كشى نڭ قاراوى برلن حل فيلنورغه تيوش. نكاح سويشوگه بنا فيلنغان. ايريلشو بارى مهم سبيلر بارنده. غنه بولورغه ممكن؛ طلاق شريعتجه ممكن بولسده ملعون اش. «طلاق كيك ناچار ومينم ايچون (الله ايچون) مكروه كورلگان اش بوق». ايرلر خاتونلرى برلن دوست طوررغه تيوش. «آنلر برلن (خاتونلر) دوست هم كيلشوب طوررگز اگر آنلرنى ياراتماساگز، توزرگز، آنڭ ايچون الله سرگه اجر بېرر» (قرآن)

خاتون نڭ زانيه لگى بارى دورت اشانچلى وصاتلو احتماللرى بولمغان شاهدارنڭ كورستوى برلن گنه اثبات ايتله آلا؛ آنده غيبت و يوق بار سوزلرگه قارارغه برده اورن قويلمغان؛ اثبات ايتلگان صوكنده ده خاتونلر توبه قيلورغه ديوب بر اورنغه قويلمغان كه آنده خاتونلر: «چن كوكلدن توبه ايتلر و قيلغان اشلر ينه اوكنلر» - «الله دن بر قوللو يولى كورگه زليگانچى»... «خاتونلر بيك ضعيفلر بيت آنلر» - «دى قرآن» - «آنلر شيطان نڭ مكرلر ين آكلاملر و تيز آلدانلر؛ آنلرغه كوب نرسه كيچرلرگه تيوش» دى.

شول سوزلرنى يازغاندن صوڭ آغايى ايتيه: «بو سوزلر الله طرفندن يبه رلگان ايكنچى بر معلمنڭ (پيغمبر) زانيه خاتون حقنده ايتكان سوزلرن ايسكه نوشورمى مو؟ آزغنه طوغرى لغنده شك بولغان صوڭوق خاتونلرن ناشلار برلن آتارغه باشلى طوررغان بدوى عربلرگه بوكى سوزلر ئلله نينداى يات و ياكأ و بو بيردن بولمغان سوزلر بولوب ايشدلماسلك مو صوڭ؟ دى.

لكن استرئومف بو سوزلرنى حقسردى؛ تحت الخط نوشروب: «آغايى قرآنغه اوزنده بولمغان سوزلرنى اسناد ايتيه» دى. غ. استرئومف، سوزنده دوام ايتوب: «نعدد زوجات مسئله سينه كوچوب آغايى ايتيه: «محمد كيلگان چاقده عربستانده خاتونلرنڭ سانى چيكسز ايدى، اما اول بتونلاى بو اشنى بترونى ممكن صايميچه آنى چيكله دى - خاتونلرنڭ سانين دورنكه قالدردى. بو دورت گه چيكله گان چافنده قرآن ايتكان سوزلرگه بناء آنڭ بر خاتون طرفدارى ايكانى آچق معلوم. دورت خاتون آلونڭ شرطلرى:

آنلرنى تعذير ايتدى؛ شول واقعه دن اوزاق ده اوتمه دى پارلامينته شريعت نڭ «اير خاتونى زنا اورنده طوتفانده اولتررگه حقلى» ديگان سوزين زاقون ايتوب قبول ايتديلر. ياش توركلرنڭ حریت يولنده غى خدمتلرنده تورك حرملرنده بيكلانوب يانوچى خاتونلرده كوب ياردمده بولغانلر ايدى؛ آنلرده مشروطيت بولغاچ آزمازغنه بولغان تله كلرين؛ چاد. رلرين ناشلاونى، تعدد زوجاتنى بترونى و نكاح - طلاق زاقونلرين آزاراق توزه تونى اميد ايتكانلر ايدى. حریت حرکتى باشنده طوررغان خانم افنديلردن برسى - ياش تورك احمد رضا افندينڭ سگلمسى سليمه خانم - «ملت» غزنده غنه بو حقه بر نيچه مقاله لرده يازغان ايدى. لکن تورك خاتونلرينڭ اوزلرينڭ حاللرينه ياردم كوتولرى اورنسر بولوب چقدى. «صباح» غزنده سنده بر تورك اغتلاچيسى نيازى افندى بتون مسلمان اغتلاچيلرى اسمندن بو خا. تونلرنڭ حریت گه تابا امطلولرينه قارشى يازا: «چادرا، تعدد زوجات، و خاتونلر نلهوى بوينچه آيريلونڭ ممكن بولماوى مسلمان عائله سينڭ ايڭ توب و ايڭ اهميتلى نر - سهارندنر، شوڭا كوره ياش توركلر بونداى ايسكى عادتلرنى هيچ اوزگهرته چك توگلر». نيازى افندى فكرنجه هم فن هم اسناتيمستيكه همه اخلاق - خاتونلرنڭ (ايمش) ايرلردن كوب و آنلردن ضعيف و حانسز بولغانلقلرندن، تعدد زوجاتنڭ كيره كلى نرسه ايكانين ئلله نيچه قاتلر اثبات ايتدى. بو ياش توركنڭ فكرنجه مسلمانلرنڭ ده بررگنه خاتونلرى بولا باشلاسا پاور و پاده غى كيك اخلاق بوزوقلغى باشلانانچنده شك يوفدر.

رساله ده سوزلرى كيتيرلگان اسلام طرفدارلرى آراسنده لبيدووا خانم و آغايى جنابلرين ايتوب كيتكان ايدم.

آغايى «اسلامده خاتون» نامنده گى رساله سنده: «محمد (ع. م) خاتونلرنڭ اخلاق چه اورنلرن بيك بوغارى كوته ردى، خاتونلرغه شول درجه كيك حقوق بېرديكه، آنداى حقوق حقنده حاضرگى ايڭ حر حكومتلردن بولغان فرانسوز حكومتى ده اويلى آللى ئلى»، «قز اوزينڭ توغمه آنا آناسندن ميراث آلا؛ قز نڭ مالينى صبيه چاغنده آنا آناسى ده بورچى آللى، اوسكاچ اول اوزى تله گان كشيگه گنه كيهوگه چغه، آنا آنالرينڭ تله وينڭ برده تاثيرى يوق، قز نڭ تله وندن باشقه بولغان نكاح، شريعت گه فارسى سانالا و نكاح بولمى. ابرگه چقان خاتونده بتون

ایرئنگ هر بر خاتونینه بردای فاراوی . مونه بو بردای
قاراونی تفسیرده قاموس ، امام فخر رازی و ملا فتح الله
بولای دیلر : « بو عدالت ، اوستکی و مادی اشلرده بولو
اوستینه ایرلر اوزلرینڭ حسلرینده یعنی خاتونلرین سو-
یوده ده برینه برین آله طوطماسقه تیوشلی آنده ده عدالت
قیلورغه ، همه سین بردای سویارگه تیوشیلر . لیکن بو
اش ممکن مو؟ بو سؤالغه قرآن اوزی جواب بیره : « سز
نی قدر نله سه کزده عدالت ایته آلماسز . بو اش ، کشی
قوتندن کیلمی طورغان اش ؛ شوکار کوره ده کوب خاتون
آلونی شریعت ایته دیوچیلر وشول یول برلن باروب کوب
خاتون آلوچیلر هر دائم گناهلی بولورلر . بو گناهدن
چغارغه یول قایده دیولسه قرآن ینه آنازغه جواب بیره :
« اگر سز عدالتدن قورقساگز ، گناهدن صافلانماچی

بولسه گز بر خانون غنه آلوگز » مونه بو کیترا لنگان آیتلردن
وسویلنگان سوزلردن-اسلام ، بر خاتونقه اویله نونی یاقلاغانی
هیچ شکسز ثابت بولادر . هم مسلمانلرده اوز دینلرین
آکلی باشلاغاچوق بر خاتون آلو برلن عمل قیله باشلابه
چقلرنده شک یوقدر . شونڭ ایچون قرآنی هم محمدنی ، کوب
خاتون آلورغه رخصت بیره دیوب یازوچی یاوروپا
عالملری سوزلرنه حقسزلر ؛ آنلر ، مسلمانلر اوزلری دینلرین
آکلاودن کیلنگان یتشمگانلک لکرین مؤاخذه اورننده آنلرنڭ
دینلرین مؤاخذه ایته لر . قرآن اوزینڭ الوغ اشن آسیاده
اشله دی : اول خاتوننی آکا چافلی ایشتمگان یوغاری بر
بر درجه گه کوتهدی . هم آکا حقوق بیردی . آخری وار .
ع . مصطفی « قرآن » .

شعر

امیدلر

کیل ، ای باشچی ! آغاچنی یونما یوققا ،
کیرک بولماس ، اوغکنی یاق کیل اوطقا ؛
آجب حیرت بلن عبرت کوزگنی ،
قارا چیتلرگه : طوبلار کیتدی خودقا !

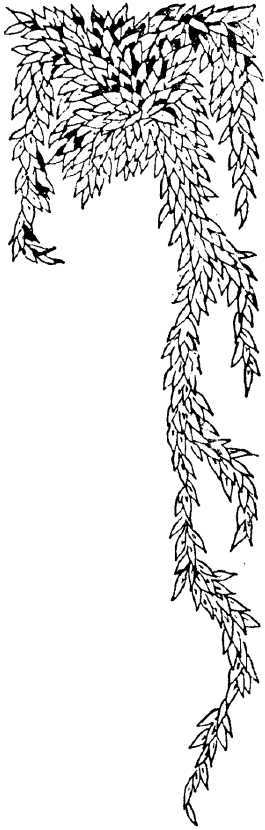
✽

نیچه باغلار کوکلرده توزولدی ،
صاری یوللار بولوب غملر صزلدی .
امیدلر ، کم منب باشقا تزلدی ،
آغارغان قل کیک بر بر اوزولدی . . .

✽

کیل ، ای باشچی ! آغاچنی یونما یوققا ،
کیرک بولماس ، اوغکنی یاق کیل اوطقا ؛
آغاردی چچ ،
قواردی باش ،
صاری یوللار صزلدی .
امیدلر ، کم . .
امیدار ، کم . .
دریغ ، بر بر اوزولدی !

دردمند .

شاعرلر حقننده جواب

برنجی اوکته برده چققان اون توقزنجی سانلی «شورا» ده اون شاعرنگ اسمن یازوب بیدر و اوتنلگن و ۲۳نجی شوراده درج ایتله چگی اشاندرلغان .

بز بر نیچه زماندن بیرى اوزمزننگ ملی آقن (شاعر) لرمزدن بیک کویلریننگ اسم شریفلرن ایشتوب، و بر نیچه سی ننگ اولهنگ (شعر) لرینی هم، اوزدن بولسه ده، یادلاب آلمش ایدک . بز ۱۹نجی «شورا» نی آنچاق نویابر ۳۰ده آلوب مطالعه ایتهرگه موفق بولدیغمزغه کوره به لکم سوکغه ده فالغانمزدر . ۲۴نجی گه بولسه ده درج ایتوگزنی اوتنمزم . بو مملکتده کورشى اویزد بولسه ده برندن ایکنچیسینه خبر آلمش تمام بر آیه تارتلادر . ایندی یراق سبردن یازلغان یازوننگ، بیلگیله ننگن وقتدن کیچکوب باروینه قارامینچه، درج ایتلوی اوتنلدر .

وفات آقنلردن:

(۱) جامانقول . قپچاق اروی کورلهوت طائفه سنندر . قازاق شیوه سننده یازلغان و بیک کوب زمانلر قازان نوغایلیرى آراسنده متداول بولوب اوقولغان «یوسف کتابی» بوذاندنگ در . حضرت یوسف فیه سن بر مرتبه ایشنو ایله، ایکی کون اچنده، مذکور کتابنی یازدیغی مرویدر .

(۲) چال . آرغن اروی آتوغای طائفه سنندر . یوغاریده مذکور جامانقول ننگ دعا بیدگی شاکردیدر . قوستانای اویهنده مشهور نورجان آقن موننگ جیهنجاری (قزیننگ قزیننگ بالاسی) در .

(۳) منجان . قوستانای اویهنده قپچاق اروی قاراغز آیماغنده برهوننگ قزیدر . توره بای آقن ایله آیتشقان اولهنگ (شعر) لری بیک کوبدر .

(۴) اولبیکه . اولوغ یوزده اوچاقلی طائفه سنندن بر قزدر . قز کوننده هم ایرگه تیگن سوک سویله گن سوزلری هم آقنلردن کوده ری خوجا ایله محاضره لری بیک کوب . مشهور هم مقبولدر .

(۵) کونوکای . سویندک طائفه سنندن بر قانندر . اورنبای

آقن ایله آیتشقان اولهنگلری کوبدر .

سلامتلردن:

(۱) مشهور یوسفی کوبه یفی . ۲) سعد وقاص چورمانفی . ۳) احمد بایتورسونفی . موننگ «نرق مثال» هم «ماسا» اسملی کتابلری غایت لذتلیدر . ۴) آقان . آرغن - آتوغای . ۵) میر یاقوب دولاتف .

بولرننگ شعرلری دورت مصراع لی بیت دن عبارت بولدیغی اوچون اوچ سطر قلوب یازوننگ ایبن تابا آلامدم .

چورمانفی ننگ اولهنگی:

دوستدن دوست کونلی تویماس حقلق بولسه
خان زادا، قارادن خان زاتلق بولسه
بول کونده چن دوستلرننگ قدری یوق -
آرزان دوست: تین گه آلا - ساتلق بولسه .

چال نقی:

آچو - دشمان بولغانده؛ نفس - جاوگ
عقل - تورغان آلدکده آسقار تاوگ .
یوره کیکه آچو کیلوب تولغان چانده -
دینه کنگ بله آلماسسن آورو - ساون .

کونوکای ننگ:

قاتن دیگن - بر طائفه ایل بولورمز -
ایرکک منن سویله شوگه تیک بولورمز .
مومندن پچاق، چافماق آلوب یورگن
قواندق - سویندگنگ بز بولورمز .

مونى اورنبای ایله آیتشقانده بر تار یغی واقعغه اشاره قلوب هم اورنبای ننگ فانتلرنی کیستوب آیتقان سوزن رد قلوب آیتقان ایکن .

ایدل بویلرندهغی و اورال آراسندهغی تورکی قوملر آراسنده چن شاعرلرننگ آزلغینه قاراب «شورا» اداره سی اون غنه شاعرنگ اسمن یازارغه تابشرغان اوچون بزده اوننی غنه یازدی . روسیه اولسکسنده تورکی قوملر اچنده چن شاعرلر شونچه کوبدرکه، اگرده اورن بیرلون بلسه ک ایلبیسی آیاللردن بولمق اوزره یوز شاعرنگ اسمن یازار

وشيوهمز موندن آرتق هجالی وزنلرنی قبول ایتهرکی کورنمی.

یوغاریده مذکور وزنلردن فایسیلری کچوک و اورتاچه یا که ساده موضوعلرنی کوتاره آلسه لرده، زور و تیره ن موضوعلرغه تحمل ایته آلمیلر. شونلقدن، نظم بلن بر نرسه تصویر ایتلچک بولسه ایٹک الک شول موضوعغه موافق وزن انتخاب قیلورغه تیوش. چونکه «وزن»، موضوعغه موافق و آنی کوتاررلک هم صیدررلق بولماسه، وقتنده بو محرر، بیک زور مشقملر اچنده قالور. وزنینگ مساعده سزلیگی سبندن، آکللتورغه تلگان فیکرلرن، حس و خیاللرن کیره گنچه افاده ایته آلماز. تمام قسلور.

تلمزده مستعمل طوفز وزنلردن ۴، ۵، ۶، ۷ و ۸ هجالیلری یالغز کچوک موضوعلر، ساده فیکرلر و عادی تصویرلرگه گنه مخصوص بولوب، ۱۱، ۱۲ و ۱۶ هجالیلری ده اورتاچه موضوعلرغه موافق و شول قدرنی کوتاره آلالر.

ایندی قالدی ۱۵ هجالیسی. منه بو، تیره ن موضوعلر، عالی و پارلاق فکرلر، نچکه و دولاتوچی حسلرگه کیره گنچه تحمل ایته طورغان و شوکا مساعده سی بیک کیگ بولغان بر وزن. شونک ایچونده عالی و تیره ن موضوعلر دائما شوشی وزنکه سالنوب تصویر ایتلرلر.

معلم: عبدالرحمن سعیدی. «آقتوبه»

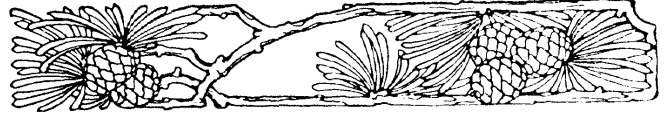
لطائف .

۱۳۲

ابن ابی لیلی (الوغ مجتهدلرنک بریدر) کوز اوکنده بر آدم، اوتوب باروچی یوکدن رمان اوغرلاب آلدی ده شونده اولان بر فقیرگه صدقه ویردی. ابن ابی لیلی معلوم آدمنی یائینه چافروب: «قارنداش! کشی مالینی اوغرلاب، صدقه ویرمکه نه معنا وار؟» دیدیکنده اوغری ده: «اوغر لامقم اوصاللق اولسه قرآن حکمینه کوره آنک گناهسی برگنه الوشدر. اما صدقه ویرمکم ایزگولک اولوب آنک ثوابی اون الوشدر. اوشبو اون الوش ثوابنک بر الوشی ایله گناهنی بتروب توقز الوش ثوابلی اولوب قالاچم، تابوشلی اولدم دگلمی؟» دیه جواب ویرمش. ابن ابی لیلی ایسه: «اوغرلاوگ ایچون بر گناه اولسه صدقهک قبول اولمادی» بر نرسه سز قالدک! «دیمشدر.

۴۶ ۴۷

ایدک. اول ایندی، «قلبلری مکشوف» بولغانده غنه، آزابلنوب بر نیچه مصراع شعر یازوب «شاعر» آتن غصبلاغان متشاعرلر درجه سنده گی اوله کچیلرنک اسمن یازساق اولر مونده بیش یوزلهب حتی مکلمه تابلاچقدرلر. «تورک اوغلو».

وزن حقنده ایضاح

استثنا. تلمزده مستعمل وزنلر. موضوعغه قاراب وزن انتخاب ایتور.

«مختصر قواعد ادبیه» ده و «شورا» نک ۲۰ نچی عددنده: بزده «وزن» هجا حسابی بولوب، بیتنک اولگی مصراعی کوبمی هجادن جبولسه سوکفیس ده شول قدرلی اوک هجادن جبولورغه تیوش؛ دیگان ایدک. بو طوغری، شولای. فقط هر نلنکده فایسی بر فاعده لرنده استثنا بولغان شیکلی، بزده ده بو طوغریده استثنا بولمچه چاره یوق شوپله: بور ونغی جر کویلرینه سالونغان منظومه لرنک فایسیسندنه مصراعلرنک هجاسی بر تیگز بولمی. برینکی کیم ایکنچیسنکی آرتق بولا. مثلاً: ملی کویلر مژدن «زیله یلوك» بلهن «ته فکیلف» (یا که «ته فیلهو») کویلرینه سالونغان منظومه لرنک هر وقت اولگی مصراعی اون، ایکنچیس طوقز هجا بولغان کبک «آشقازار» کویینه سالونغانلری ده مونک کیریسنچه بولالر یعنی اولگی مصراعی طوقز هجا (*) ایکنچیسی اون بولا. یوغیسه وزن - کوی بوزولا باشلی.

شول حالده دیمکه: «زیله یوک» بلهن «ته فیلهو» کویلرینه سالونغان منظومه لرنک وزنی، بیتنک اولگی مصراعنده اون، ایکنچیسندنه طوقز هجا؛ «آشقازار» کویینه سالونه چقلرنکده بالعکس بولورغه تیوش.

بزده حاضرگی کونده ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۵، ۱۶ هجالی وزنلر استعمال ایتله. ایٹک کوب هجالیسی ده ۱۶ هجالی بولا. موندن آرتق هجالیسی ایسه حاضرگه چه استعمال ایتلگانی یوق. هم بولماس ده. چونکه بزنگ نلمز

(*) هجا دیب بر حرکه بر سکونلی یا که یالغز بر حرکه لی حرفیکه گنه هیتلگان شیکلی، بعضاً بر حرکه ایکی ساکنلی حرفلر ده بر هجا حسابلنالر.

بولسون؛ کوز مولچرله رگه (قیاس اینترگه) و قول چامالارغه ملکه له ندرلسون؛ بر یلغی حسن خط درسی آلدیغی یلنک اورنه گی صورتنده تعیین فلنسون.

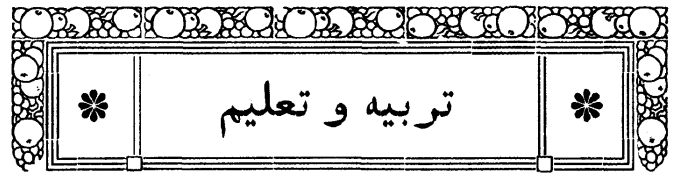
(۳) مستقل شغللنه بلو استعدادن اوسترو. حسن خط درس لرینک کوب وقتی بالالرنک اوز آلدیلرینه بیرلدیکی اوچون مستقل اش بتر و حسی اولرده اویقانادر. بالالرده بو استعداد اورنانشه اولر اوزلری کوندن کون اوز اشلرن ترقی اینتر وگه اومتولاچقلدر. اوزلری اویلاب حرفلرنی هر توری شکلده سزا آلاچقلر. شو درسنگ بیرگن نتیجه سی آرفاسنده بالالر هر اشنگ آلدنده مستقل ناورانا آلاچقلر. **(۴) بايقا، ايسکهر و هم مقایسه ایتو استعدادن بیرو.** شو مقصود تابلو اوچون حرفلر آراسنده غی مشابیهت هم مخالفت تاپترلور؛ حرفنگ توری توصیف اینترلور؛ هم نیچک بازا ایکنی تعریف قلدرلور. بو وقتده سوزنده یاخود یازونده بالانک خطاسی بولسه بوتن بالالردن تصحیح اینترلور.

(۵) مکتب جیمشارندن اولوش بیرو، پخته لککه عادتله ندر، تمییز لککه هم نظامه کوندرو. شو کیره کور مکتبلرده اورنینه کیلترلسه بالالارغه زور تهذیب حاصل بولدر. بزده اوقو و یازولرده شوندا ی کیره کور اساس نونلما دیغی اوچون خودوژستواده بز ایگ سوکغه قالدق. بزنگ هنرلرمزده هم صناعتلرمزده هیچ وقتده خوشنویسک کورلمه دیککی ننگ سببی تربیه کیملکدر.

۷۱

درس اسبابی

قول تافتا هم تاش قلم. بعض پیداغوغ و طبلر قول تافتا ایله تاش قلم قوللانونی کوز هم قول اوچون ضرلی تابالر. قارا کفی اورنده انه ازله قبیلندن، قارا نهرسه اوزرینه یازو نقش ایتو بالالرنک کوزن بایلارغه، هم چامادن آرتق کوزلرن کاغزغه یاقن کیلتروب، آخرنده کوزلری ضررلانوغه سبب بولدر. همده یازو اسبابی ننگ فاتتی بولوی قولنی فاتتیلقغه تارتادر. حالبوکی، یازو اشنده قولنک مایدا (جیگل بوری تورغان) بولوی ایگ اهمیت بیرله تورغان اشدر. تاش قلم اورنینه فارانداس قوللانوی ایسه اشکه تورماس. بناءعلیه سزای قوللانوی آرتقدر، دیورلر. اما بوتن طبیب و پیداغوغلر قول تافتا تاش قلمنی بوتونله ی اشدن چغاروب تاشلاونی مصلحت کورمه یلر. ألقبا درس لرنده

یازو اویره توچیلر ایچون یولباشچی

۷

حسن خط اویره تودن مقصود نه؟

بزده ایسکی زمانده غی فکرگه کوره، یازو اویره نو و حسن خط بلو دیننگ قوشون و کتابنگ بویروغن اورنینه کیلتر و اوچون گنه بولادر ایدی. گویه، کتاب فوشماسه خلقنگ اوگه احتیاجی یوق شیکلی تویلادر ایدی. حسن خط اوزی صنایع نفیسه جمله سندن بولدیغی اوچون همده هنرلرنک ایگ آلدیغی صفنده کورنوب نوردیغی اوچون دنیا تر چیلگنده لازم بولغان معرفت دن سانالادر. ایندیکی زمانده ایسه حسن خطنی معرفت درسی صورتنده تعلیم قلوومز لازمدر. شو اصولدن زمانه ننگ دیداقتیقاسی اوشبو نتیجه لرنی کوتدر:

(۱) معرفت سویو هم علم گه رغبت ایتو حسارن اویغاتو. بالالرنک اوقوب یورگن نرسه لرینه ادرا کاری ایرشسه، فهم لری یورسه؛ بزم بو بلگه نهمز بر اشکه یاریدر ایکن دیب توشنسلر شول چاقده اول علم گه محبتلری آرتا، اخلاصلری کوچه بدر. شوندن سوک مقصودغه ایرشده ی توفتامای تورغان قوه لر بالالرده آفرن آفرن اوسه ونغایادر. اشلی اورنینه کیلگن ساین بالالرده علم رغبتی آرتا بارادر. بیگروه کده حسن خط درسی اویا اصلنده اویره تلسه اشکه کوب یارده می تیهدر. چونکه بو اصول ایله بولغانده درسنی گوزل صورتده ادراک ایتلر؛ بو اصول چامالاونی هم شامل بولدیغی اوچون هر اورنده التفاتلرن نغتادر.

(۲) تدریجی صورتده اوگایدن قیونغه، معلومدن مجهولگه کوچوگه دقت ایتو. مقصودغه جیگلک ایله ایرشو اوچون دیداقتیقانک قوشدیغی شو فاعده هر وقت و هر اشده کوز آلدنده تورورغه تیوشدر. بزده حسن خط درس لرنده بو کونگه قدر ترتیب یوقدر؛ کوچ کیلمه سلک صورتده یازو یوموشی بیرلدر؛ هر درس قلوب بر بیت یازو بیرلدر، حالبوکه، اونک اچنده ئلله نیچه مختلف حرفلر بولادر؛ باشده غی درس لر عادتده سوکغیلرندن کوب بولادر. حسن خطدن مقصود معرفت و ادراک بولسه هر وقت اوشبو ترتیب که رعایه ایتو تیوشدر: درس اویا اصلنده

وسوزلر یازوب بیرور. بالار شونک ازنندن یورگزورلر. بر نیچه یول شولای یازغان سوک اوز بیتلری ایلهده یازا باشلارلر. باسوب یازماولرینه معلم دقت ایتدر. قلم ننگ اوچی ایله کاغزننگ بیتن یرتماسلق بولغان سوک اش اوز یولینه سالنوب کیتدر.

قلم نینده ی بولسون؟

اوز آرمزده قلم ننگ نوعی تعیین فلندیغی یوقدر. مکتبلرده فاورسن، قامش، قورچ-تیمر قلملر قوللانمقدهدر. فاورسن ایله قامش ننگ طرفدارلری بزده ئلده کوبدر. حالبوکه بولرده موندای ضرار باردر: برنجی- اولرننگ یونو، اوچلاو هم کیسونده مخصوص اصللر باردر. بالار ایسه اونوی بله آلمایلر. ایکنچی- معلم اوزی کیسوب و اوچلاب توروغه مجبور بولادر. موندی وقت تضییع ایتو ضرری باردر. اوچنچی- موندای قلمنی توتا و یورگزه بلوننگ اصللری باردر. حالبوکه بالار او اصولنی بله آلماسلر. هر اشدی اولدیغی کبی، یازو اویره تو اشنده نظامی (Систиматическій) هم بسیط (Элементарный) درجهلر باردر. ابتدائی و باشلانغی درجه بسیط بولادر. کیله چکده اوتزلایق یمشگره ساوت و او یا بولسون، بالارننگ قوهلری اوسسون، ذهنلری تدریجی صورته آچلسون اوچون باشدهغی درس لرنگ باریده بسیط بولمق لازمدر. شوکه بناء بزم مکتبلرده گی ایکی یلغی یازو درس لری بسیط بولور. بو یللرده اویره تلنگن یازولر خطوط اسلامیه دن هیچ برینه خاصلانماس و هیچ برینگ آتی ایله آتالماس. شونک اوچون اولگی ایکی یلده قلم قورچدن بولور. اوچونچی و دورتنچی یللردهغی یازو درس لری نظامی بولوب نسخ ورقعه خطلری اویره تلور. اول چاقلرده شهبه سز، فاورسن یا خود قامش قلم کیرهک بولور. اول چاقده ایندی بالار اوزلری کیسوب اوچلاو استعدادینه مالک بولغان بولورلر. فقط معلم بر ایکی مرتبه کورسه توب بیرسه چیتدر.

قورچ قلم نینده ی بولسون؟

قورچ قلم ننگ بک کوب تورای نوعلری باردر. بزم یازومزه یار اقلیسی اوچی بوککه نیدر. بوتهلرینه کوره مونگ بهاسی آرتخراق بولسه ده، توزمی هم نخراق بولادر. مکتبلرده درس باشلانماسدن بورن معلم لر شول قلمنی تابوب تایارلاب قویارلر. (آخری وار) حسن علی.

یازار- بوزار اوچون قول تاقتا ایگ کیره کلی نهرسه لردندر. کاغزغه یازغاندن تاقتاغه یازغانده بالار اوچون چیکلک بارد. آقچا یانغندنه یاریللر اوچون، خصوصاً اول جورنی اوچون اوچوزلق تابلادر. فقط استعمالن آزیتوب الفبا درس لرندن گنه قوللانسون، دیورلر.

بزم اوزمزننگ خصوصی تجربه مزه کوره، قول تاقتاغه یازوب اویره ننگن بالارننگ قوللری توپاسلاو هم فاتیللو کیلهدر. بالار یازو یازا باشلاقلرنده بلهک سکرلریننگ بارلق کوچی ایله باسوب یازارلر. بر نیچه زمانلردن سوک قول اویناب تورا تورغان بر قورال بولوب قالوب، بالا یورهک و کورهک کوچی ایله یازارغه تیوشدر. یعنی بالارننگ باشدهغی قوه محرکه سی بلهکننگ اعضالری غنه بولور. یازا یازا قوه محرکه یورهک و روح بولورغه تیوشدر. شولای بولمای توروب ماتور و چابق یازو نعمتلری تیزده میسر بولمایدر. مونگ سببی ایسه: قاتتی جیرگه یازو هم همان بلهکنی توشوب یازودر. سوکغیسی ننگ تیوشسزلیکی حقنده آله سویله رمز. بو اورنده همان قاتتی نرسه گه یازوننگ تیوشسزلیکن کورسه ته مز. ایندی تاقتاغه یازوب اویره ننگنه بالارننگ قولی تیز یومشارمایدر. یومشارتو البته کرک نرسه ایدی. تاقتاغه یازوب نه قدر وقت اوتسه، قولنی یومشارتو اوچون کاغزغه یازارغه تاغی شونداغی وقت کیرهک بولادر. حالبوکه اوقو اشدی ایگ قیمت بولغان نرسه وقتدر. وقت آز، کیره گمز کوب بولغانغه فرصتن بیهوده فوت ایتدر. بالارننگ بو کونگی اشتغالی آلهغی کونلرگه کوز و او یا، آلهغی کونلرگه آرق، آلهغی درس لرگه ساوت بولورغه تیوشدر. درس تعیین ایتکهنده شونداغی مهارت کیرهک درکه، بو کونگی اش آرتندن ینه ایرتهن اوتروغه لزوم توشمه سون. ینده، تاش نرسه سی تاقتا بولسون قلم بولسون صنوی کوب بولادر. قلم ننگ اوچی تیز توپاروب، بالارننگ یازوی قالن توشوب، یازولری کیلشسز چغوب، کوزلری و قوللریننگ مولچهری بوزلورغه سبب بولادر.

شو نقطه دن قاراب بالار اوچون هر باسقچه یازو اوچون ده فتر استعمال ایتلونی موافق تابامز. لیکن باشدهغی درس لرده- اوق سزای قوللانماس، بلکه قارنداش قلم توتدولوب بر نیچه زمانلر شوننگ ایله یازدرلور. باسوب یازماولرن معلم هر ساعتده اخطار ایتوب تورور. تیمر- قورچ قلمنی سزایغه ماندروب شوننگ ایله یازدرا باشلاو زمانی کیلسه معلم اوزی اول قارنداش قلم ایله ده فترلرینه تورلی حرف

ابتدائى مکتبلردە اوقۇتۇ.

تعليم بىلەن مەنەن ئۈچۈن اشيا ۋە مادەلەر اختیار قىلو.

(۱) معلم اوزىنە اوخشاغان نرسەنى كورسەتمەي بالا۔ لرنىڭ حاضرلىكارىنە فاراب آنلرغە مناسب نرسەلرنى اختیار قىلور؛ (۲) آقرىلاب بىدېيىدن نظرىگە كوچە بارر ايچون اۆلە سادە نرسەلەر حقندە مذاكرە قىلوب سوكرە اورراق نرسەلرگە كوچەر. (صنقى بولمەسندن صنقى تاقناسىنە، ناش تاقنا، قلملر، آنلر آراسىندە آيرما، آق بور ايله كومر وآنلر آراسىندە بولغان آيرما، قارا ايله صو۔ تورلى صا۔ وتلر، آنلرنىڭ مادەلرى، پىلالا ايله باشقە وتەسندن كورنمى تورغان نرسە ۋە باشقە طبيعى ۋە صنقى نرسەلر و آنلرنىڭ آراسىنە مناسبت). (۳) اشيا اختیار قىلغاندە بىر بىرسندن آيرمالى نرسەلر اختیار قىلورغە تيوش. صوڭ كورسەتلىگەن نرسە اۆلە كورسەتلىگەن نرسەنىڭ عىنى ديورلك درجەدە آز آيرمالى ياخود برده آيرماسز بولمەسكە تيوش. بونكلە برابر اختیار قىلغان نرسە، مەكەن اولدقچە زور جەلى بولوب شا كورد۔ لرنىڭ جەلسى آيرم آچق كوررلك بولسون۔ (۴) اشيا اختیار قىلغاندە اورىنە فاراب بالارغە فائىدەلى بولغانلرنى اختیار قىلورغە تيوش. مىنلا اول بالالرى ايچون بىر سورە تورغان قوراللىر ايله بالطە، كوچى، پىچقى كىي نرسەلر اختیار قىلو فائىدەلى بولاقچدر. اما شەر بالالرىنە اول نرسەلرنى عرض قىلو مەلۇب فائىدەنى بىرمەس۔ (۵) شولا يوق، نرسەلرنىڭ شا كوردلرگە تانىش بولغانراقلرنى اختیار قىلورغە تيوش. برده تانىش بولماغانلردىن نيوشلى قدر فائىدەلى نىتىجە چىماوى طبيعى لىكن بعض وقتدە شا۔ كوردلرنىڭ آنلرنىدە بولمەغان نرسەلر حقندە دە مذاكرە قىلورغە مەكەن. فقط اول نرسەلرنىڭ شا كوردلرگە مەلۇم وتانىش بولولرى شرط. آندى، مجلسدە بولماغان نرسەلر حقندە سويلەشو، كوברהك شا كوردلر آلدندە بولغان نرسە۔ لرگە مقايىسە ۋە چاغشىدىغاندە توغرى كىلەدر.

تعليم صورتلىرى.

تعليمنىڭ باشلوچە ايكى صورتى بولوب، بىرى بيان ۋە ايكنچىسى سۇال ۋە جواب طرىقىدر.

(۱) بيان طرىقى معلمنىڭ شا كوردلرگە درسنى اوزى سويلەپ ۋە آڭلاتووندىن عبارتدر. معلم، شا كوردلرگە درسنى سويلى اما شا كوردلر ايسە تڭلابقنە اوتورالر. درس سويلە۔

گەندە معلم اوزىنىڭ مقصودىنى خاطرندە توتوب، سوزىنى مقصوددىن چىتكە چىغارماي، آچق ۋە سادە عبارت ايلە سويلى. بالالر آڭلاماسلىق القاب ۋە تعبيرات قوللاندىن ۋە سوزنى اوزوناي توب بالارغە ملل كىترودىن صافلانور. شولا يوق تاوشنى بعض اورنلردە ترفيع ۋە بعض اورنلردە تىزىل قىلو كىي اشلىردە اول قدر مەدوچ اشلىردىن توڭلدر. معلم مقصودنى خاطرندە توتقان كىي بالالرنىڭ ذەنلرىنى دە شول مقصوددا ئۇرسەنە يوررگە صرف ھەت فىلور. شولا يوق ھەر سوز ۋە ھەر جەلسى، بالالرنىڭ ذەنلرىنە تاثير ايتوب آندە بىر موقع اشغال قىلورلىق سوزلر ۋە جەملەلر قوللانورغە اجتھاد ايتەر. بالالرنىڭ آچق ۋە قىزق نرسەلرنى تڭلاغە ھوس ايتدىكارى مەلۇم. يەش ۋە حاضرلىكسىز بالا، معلمنىڭ سوزلرى قىزق ۋە آچق آڭلانورلىق بولغاندە غەنە اوزىنىڭ ذەن دائىرسىنە صيدرا آلدەر. اگر دە بالالرنىڭ مسئلەنى ادراك قىلولرى شىبەلى بولسە، اول حالدە معلم اوزىنىڭ سوزلرىنە ۋە مسئلەگە مەناسبت سۇاللىر آراشلىروب بالالرنىڭ دقت ۋە اعتبارلرىنى مسئلەنىڭ تىرەنرەك طرفلرىنە سوق قىلور. معلم، درسنى سويلەپ تاما ايتكاج شا كوردلردىن دە سويلەتور. تقررە تدد ايتكان بالالرنى توغرى يولغە سوق قىلور ايچون معلم، طبيعى موندە دە سۇاللىر قوللانمى بولدىر آلمايە چىقىدر.

شونى دە ياشرماسكە كىرەك: بو صورت ايله اوقوتلغان بالاننىڭ ذەن ۋە فكر دائىرسى نيوشلى روشدە كىيىدە ۋە ترقى قىلە آلماس. بالا كوברהك معلم اوزىنە قارارغە اويرەنە ۋە اوز باشى ايله مستقل اولارق بىر نرسە اشلىرگە دە جرئت قىلماس بىر حالگە كىلە. بوڭا قاراغاندە ابتدائى مکتبلرنىڭ اۆلىكى سەنەلرنە تعليمنىڭ بو صورتى اول قدر مەناسبت ۋە مفيد بىر صورت بولوب بىتمىدر. شونىڭ ايچون توتاشدىن بو اصول ايله درس وىررگە تيوش توڭل، اورنى ايله استعمال ايدلسە كفايە ايتە چىكىدر.

(۲) سۇال ۋە جواب صورتى. بو نوع تعليم اوزى بىر نىچە تورلى بولورغە مەكەن: (۱) معلم اوزى سويلانغان ياخود بالالرنىڭ كىتابدىن اوقوغان نرسەلرنى (باشدىن) سۇاللىر تەختىنە آلوب استفسار قىلە. بونىڭ ايله اول بالالرنىڭ درسنى آڭلاب آڭلامادىلرىنى تەيىن قىلە. اگر دە آڭلامانغان بولسەلر، يەنە سۇاللىر واسطەسى ايله آڭلانورغە طرىشە. (۳) معلم، سۇال ۋە جواب طرىزىدە يازلغان كىتابلردىن درس اوقوتە. بالا مخصوص سۇال گە، مخصوص جوابنى حاضرلەپ كىلە ۋە معلمنىڭ سۇاللىرىنە قارشى يادلاغان جوابنى بىرە.

سؤالر بولماسقه تیوش. آندای عمومی سؤاللرنی اورنی ایله صوڭقى صنفلرده غنه قوللانورغه کیرهك .

نتیجه .

تعلیم بالمعاینه نڭ بو صوڭقى صورتی، باشقه لرغه قاراغانده بیک کوب خصوصیتلرنی و اهمیتنی حائزدر. بو صورتنڭ باشلوچه خصوصیتلری:

(۱) شاگردلرنڭ حس و ذهن دائیره لری توسیع ایدیله، نفی و بالارغه اوز باشلرینه اش قیلورغه یاردم ایته . (۲) بو صورتنی قوللانودن معلم گه شاگردلرنڭ درجه ترقیلری آرتق و یقینی روشده بلنه و اوزینه ده آلداغی درس لر ایچون اشیا و ماده لر اختیار قیلورغه ینگل بولادر. (۳) بو طریق ایله اوقوتقاند، شاگردلرده اوزلرنڭ جوابلری ایله معلم گه سوزده اشتراك ایتکانلکلرندن آنلرنڭ قوه ناطقه لری ده سرعت ایله ترقی قیلهدر. تعلیم بالمعاینه نڭ بو صوڭقى صورتی نی قدر فائده لی بولسه ده، مکتبنڭ هر صنفده اجرا قیلورغه ممکن دیوب اویلا رغه یارامی. بلکه درسینه قاراب بیان، سؤال و جواب قسمینڭ برنچی صورتلرنی ده اختیار قیلورغه توغری کیله. فرائت و مطالعه درس لرنده سؤال و جواب قسمینڭ برنچی صورتی اختیار قیلنهدر. اما بر نرسه نڭ شکل، ماده سندن ونی خدمت گه یاراغانلقندن بحث قیلغانده هم یاش و حاضرلیکسز بالارلرنی حرف و اصوات ایله تانشدرغانده تعلیم بالمعاینه نڭ صوڭقى صورتی ایله عمل قیلورغه تیوش بولغان کبی، امور دینیه تعلیم قیلغانده بیان صورتی اختیار قیلنهدر.

بو صورتلرنڭ برنی بر درس گه و دیگر برنی ایکنچی درس گه تخصیص قیلوده بیک چیتن و اورن سزدر. بلکه بر درجه بولماسه ده، اورنی کیلگاند، تعلیم صورتلرنڭ سؤال و جواب طریق ایله یازلغان کتابلر اوقوتودن باشقه جمله سنی بر درسده اجرا قیله باررغه تیوش. اگرده معلم اوزینڭ قیلغان اش لرندن اوزینه حساب بیره بارسه، آکا قایسی اورنده نیندهی صورت گه یابشورغه و کوبرهك قوللانورغه تیوش ایدیکى اوزلنگندن کورنوب تور اچقدر. فقط نینده یگنه درس بولسه، سؤال و جواب طریقلرنڭ صوڭقى سنی درس آراسنده قوللانمی قالورغه تیوش توگل؛ بلکه ممکن بولغان قدر قوللانورغه اجتهاد قیلورغه کیرهك. یوسف شرقی . (آچینسکی).

بو صورتده بالا، سؤالنی اؤلدن بلنگان کبی جوابنی ده شوکاغنه قاراب حاضرلی. بزده بو کونده شول صورت گه بناء قیلوب یازلغان اثرلرده بار. لکن بو صورت ایله بالارغه اوقورغه نی قدر ینگل بولسه، فائده سی ده شول نسبتده آز و کچو کدر. زیرا بو طریق ایله اوقورغه اوپراننگان بالا، معلوم بر سؤال گه گنه جواب حاضرلده کنندن، معلم طرفندن بیرلنگان باشقه سؤاللرگه اول جواب بیره آلمی و معلمنڭ باشقه سؤاللرینه صرف اهمیت ده قیلمی. آنڭ باشی توکغاندن توکاغنه بارا و آخرده معلوم بر کوبینی اوینی بلنگان غرامفون لوحه سی کبی بولوب شول درجه دن اوزا آلمیدر. (۳) معلم باشدنوق درسنی تورلی سؤاللر ایله آچا و اوزینڭ سؤاللرنی همان مقصودقه یاقن کیتررگه طرشوب شاگردلردن تیوشلی جوابلر آلورغه سعی و غیرت قیله. بو صورتنی قوللانودن مقصود: شاگردلرنڭ احساس و ذهن دائیره لرنی توسیع، اشیا و ماده لرگه توپلی و آکلاو یوللوقارارغه، تابقرلقغه و اوز باشینه اش قیلورغه اویره تودر. بو صورت ایله اوقوتور ایچون معلمنڭ مهارتی مطلوبدر. اگرده معلمنڭ بیرگان سؤاللرنده معنا بولماسه، بو طریق معناسز سویله ولردن عبارت بولوب قالادر. شونڭ ایچون ده معلم بولغان کشی توبه نده یازلاچق بر نیچه ماده گه اعتبار قیلوب اش یورتسه فائده لی بولاچقدر:

(۱) معلمنڭ هر سؤالی بالانی مقصودقه یاقنلاشدررغه و آنڭ ذهن و حسینه تأثیر ایتوب اویلاندررغه سبب بولورلق بولسون. (۲) صوڭقى سؤالنڭ اولگی سؤال و شاگردلرنڭ جوابی ایله علاقه سی بولورغه تیوش. (۳) سؤاللر شاگردلرنڭ تردد و شبهه نولرینه سبب بولوردا بولماسقه، بلکه شبهه لهنه ی توغری جواب بیردررگه سببچی بولورغه تیوش. (۴) سؤاللر شاگردلرنڭ حاضرلکارینه قاراب بیک آوروده بیک ینگلده بولماسقه کیرهك. آور سؤال گه بالا جواب بیررگه قادر بولماغان کبی، بیک ینگل سؤال گه برده اویلاب تورمی جواب بیرگانلکدن شاگردلر بالقولقغه غنه اویره نه چکلر (۵) سؤاللر آچق و آکلاشلهالی بولوب ایکی تورلی جواب آلورغه صلاحیتلی بولماسقه تیوش. (۶) بر سؤالنڭ تیوشسز رهك بیرلنگانی آکلاشلسه سؤالنی آلماشدررغه آشقماسقه، بلکه بالارنڭ جوابلرینی کوتهرگه و صوڭره آنلرنی باشقه سؤاللر ایله اصلاح ایتوب اشده دوام قیلورغه تیوش. (۷) سؤاللرنڭ اوزلردن جواب یوللری بلنوب توررغه، اوزون و مرکب جمله لر ایله جواب بیررگه مجبور ایته تورغان

ابتدائی مکتبہ پر ویرامی حقنہ ملاحظہ

ایکنچی عدد «شورا» مجلہ سندنہ یوسف شرقی افندی، عموم مدرسہ لرمز پر ویرامینک یتوشماگان جہتلرینی «مکتب لرمزده اوقو روشی» سرلوحه لی مقاله سندنہ، ابتدائی مکتبہ لرمزده اجنبی لساننک تعلیمنی انتقاد ایتدی و مکتب پر ویراملرنده بولغان شیلرنک بارسیده درویشلک که گنه حاضرلر که یارادیفنی بیان قیلدی. اجنبی لساندن مقصدی عرب لسانی ایدیکی سوزلرندن آکلانندی اوشبو مقاله مناسبتی ایله محاکمه ایدرگه و حل فیلورغه تیوشلی مسئله لر بونلردر:

۱) نچی) بز، تاتار ادبیاتی ایچون «ترجمان» لسانیمی یوقسه چن تاتار تلینی صایلمیزمی و آنی نیندی قاعده تعیننه آلامز؟ ۲) نچی) عرب ادبیاتینی بز ۸دن ۲۸ یاش گه قدرلی ایزوبده نیچون بر نرسده بیرمی؟ ۳) نچی) عربلرنک ادبیاتلری نیچک و روسلرنقی نیچک؟ بو کونده بزم ایچون قایوسی بیک اهمیتلی؟ مونه بزم درس پر ویراملرمز و آنک اصلاعی، اوشبو سؤللرنی حل ایدرگه موقوفدر.

بن اولی یوسف افندی طرفندن مستقل مسئله ایدوب کورسه تلمه گان برنچی ابتدائیدن باشلاب قرآن اوقوته باشلاومز حقنہ سوز باشلیم مونه بواش تعلیم و تربیه گه خلاف بر اشدر. باشفه قومار آچیق لسانده یازلغان کتاب لرنندن نظری بر نرسه اوقوتماینچه «تعلیم بالمعاینه» اصولی برلن بالانی مجسم فهم صندوقی یاصارغه اجتهاد ایتدیکلرنده بز یاب یاش بالالرنی برنچی ابتدائیدن باشلاب، هفته ده آلتی دفعه قرآن اوقوتوب بالالرنک ذهنلرینی کوگرتهمز. حالبوکه بالاده بر نرسه نی بر مرتبه اوقوب چغوده شونک مفهومی هیچ خطاسز و کوچله نمیچه باشنده فالورلق ایتوب بر فوه حاضرلرگه چالشورغه لازم. اما آنک ایچون اوقی طورغان نرسه سینہ بالانک دقتینی جلب ایتهرگه و جلب ایتو ایچونده اوقوته طورغان نرسه ننگل فهم ایتلوی، قزقلی بولوی لازم. بولای بولماغانده بالا بر نرسه نی اوقوغانده کوکل بیرمه سک، قوری اوقورغه غنه اوگره نه ده شولای ایتوب هر اوقی طورغان نرسه سینہ مساهله ایتو آنک طبیعتبنه سکشه، عادت بولوب قالا و شول بلادن عهراک غبی و آکسز، چوالچق ذهنلی بالا بولادر. بناء علیه بالا هر اوقوغانینی آکلی آلورلق بولغانچه، هر کون صایون آکلما سقه عادت ایتدره طورغان شیلردن صافلانورغه تیوشدر. قرآن و سورهلرنی اوستونراک صنفلرده اوقوتلور،

امام ابو حنیفه حتی تورکی قرائت برلن نماز درستلکینه بارغان. اوشنداق عبادت بابلرنی بالاغه آکلانمی طورغان فرض، واجب، مباح گه بولوب باش ایله ندرگانچی ایگ اول عملی صورتده گنه تعلیم ایتهرگه کیرهک. مونی بولای اثبات ایتهرگه ممکن، مثلاً: بن بیک کچکنه چاقده اتکای «شولای ایت» دیوب اوگره تماگان کویگه آندن کوریکنه بولسه ده آنکچه طهارت آلوب، فرض، واجب، مستحبلرینی بلما سنده کشیچه ادبلیگنه ایتوب نماز اوقیدر ایدم. باشقه لرغده شولای اوقورغه ممکن. فرض، واجب لرنی اوزینک اوستینه یوکلانگچ قارار و توشنور. یوفاریده سویلانگنچه، توبان صنفلرده قرآن درسی ادریننه بالاده آنک فوتینی اوسدره طورغان شیلر قویارغه کیرهک (مونک ایچون یاؤروپا مکتبلرندن نمونه آلورغه لازم). مونک اوستنه زمان و محیطمز نک بیرگان سؤللرینه و اوزگارشلرینه فاراغانده روسیه مسلمانلری ایچون عرب ادبیاتی بیک محدود کشیلرگه گنه تیوش بولورغه کیرهک.

مذکور عدد «شورا» ده م. فیض اللین افندی، ابتدائی صنفلرغه تاریخ مقدس اوقوتونی انتقاد ایتنه. هم تاریخلرنی ده انتقاد ایتوب تاریخ مقدسلرنی خرافاتلردن پاکلارگه کریشورگه تیوش ایکاننی آکلاته. بو سوزلرنک اولگی شقی بیک طوغری. ابتدائی بالالارغه تاریخ مقدس مہمہرک - اوزلرینه و زمانغه مناسبتی بولغان نرسه لر اوقولورغه تیوش. نیتہک روسلرده ناچالنی اشقوللارده تاریخ مقدس هیچ اوقولمی، ملی تاریخلری و طبیعت برلن مجمل بولارلق تانوشدرله. تاریخ مقدس، شهر مکتبلری و آنکده اوچنچی صنفلردن غنه باشلانادر. اما آنک خرافاتلردن تطہیر ایتلمه سینہ کیلسهک آنسی آشفدرلمه سده یاری. بزم آندن اہرہک یازاچق نرسه لرمز بار، هر که نک اعتقادی اوز نفسینہ مستور، علمی یتشکلندن صوگ کیرهک بولماغانلرینی اوزی آیرر. روسلر تاریخ مقدسنی انتقاد برلن شغللہ نیملر. غیمناز یه ده اوقولا طورغان تاریخ مقدسلری: "Гимназія на дому" اسملی ژورنالنگ ایکنچی نسخہ سندنہ «الله آدمنی نیچک خلق ایتدی؟» سرلوحه سینک آستنده شول عبارلرنی یازا: «آدمنی خلق ایتوب دنیا بانچه سینہ قویغاچ بلدیکه آکا بر اوزینہ طورغه جایسز شونکچون آکا بر یاردمچی خلق ایتدی. آدمنی فاتی اویقوغه نالدردی ده Во время сна вынулъ у него ребро и создалъ изъ него первую жену

خصوصنده یوزلر ایله کتاب باردر. دائمی چغوب تورمقده اولان پیداغوغیچسکی ژورناللرنیڭ حسابی بوقدر. ای عزیز قارنداشلرم! یارتی اصلاح ایدلنگان مدرسه لرده «دروس النجویه» و «دروس البلاغه» کتابلری اوقوب چغوبده مونڭ اوستینه «تعلیم بابنده اوچ یللق تجربه» کزنی قوشوب شوڭا مغرور اولما کز. اول بزم مدرسهده بلنگانار ایله کورلنگان تجربهلر غایت واهی شیلردر. پیداغوغیا عالمی ایسه باشقه برعالمدر. اوقو کز روسچه تل، اویره تکز. بزم «تجربه» ایله «پیداغوغیا» آراسنده نقدر بعید مسافه بارلقنی کورورسز. مکتبلرنیڭ اصلاحی، اصول جدیده نڭ بزم آرامزه کروی سزنیڭ روسچه اوقو کزه باغلودر. بوتهن سوز یوق والسلام. «باش معلم»

بوری. ۱۸۸۳ نچی سنه ۲۸ نچی ینوارده بیرلش سینزور رخصتی ایله «قازان» شهرنده «ویچیسلاف» مطبعه سنده ۸۸ بیتده بر کتاب باصلوب «تاریخ بلغاریه انتخاب من التاریخ المتعده» دیه اسم قویلمش. بو کتاب کیم اثریدر؟ ایکنچی ابوالغازی تاریخی بو کونده مطبوعمیدر؟ مطبوع اولسه نه یرده صانلمقدهدر؟ زیبت الله نوشروان زاده.

شورا: - اولسگی کتاب قازانلی حسین حضرت امیر- خانوف اثری اولسه کرک. ابوالغازی تاریخی اوروپاده کوب دفعهلر باصلدی، سوکوره بر، مرتبه «پیتر بورغ» شهرنه ده نشر اولندی. کیملرده صانولدیغی بزگه معلوم دگل.

ترویسکی. حسان بن ثابت رسول اکرمنی مدح ایدوب شعر سویلادیکنده یتمش قدر بیتنی جبرائیل یاردمی ایله سویلادیکی «اغانی» ده مذکور. بوحدیث درستمیدر؟ درست اولسه بونلر قانغی بیتلردر؟ احمد بن حسین.

شورا: ۲۱ جلددن عبارت اولان «اغانی» ده حسان بن ثابت اسمی ۳۰دن زیاده مختلف اورنده مذکوردر. اوشبو

بزنڭ ایچون ایڭ اوّل ابتدائی مکتبلرگه مخصوص زمان غه موافق پروگرام یا صارغه و کتابلرنی کامل تفتیش ایدوب انتخاب قیلورغه تیوشلی. معلم: عزالدین ایسانبردین. «کیلم»

معلملره مکتوب

I

تعلیم بابنده جماعتلرمزنیڭ، بالعموم، تله گگی بردر: اوقومالی، اوقوتمالی در. شو ایکی تله کنڭ هر ایکیسی اوغرنده لازم اولان همت و غیرت کوسته رلوب تورمقده اولدیغنی اوزون اوزاق بیانه حاجت یوقدر. باش طلبه و شاگردلرمز مدرسه ایشکندن تشقاری بر آدوم اتلادقلری ایله آز مکافت برابرینه، زور خورلققه چداب، جماعتمز آراسینه کروب بیش اون بالانی آلدینه آلوب اوقوتمایه باشلار، تنویر ایتهمیه چالشور. فقط متللمرنیڭ اصول و تریبه (پیداغوغیا) دن خبرسزلیکاری بیوک قصوردر. هر اشدن اول شول قصوری یوق ایتهمیه چالشوق عموم نڭ وظیفه سیدر.

۲۱ نچی عدد «شورا» ده «عالم صبیان» دن آلتوب (فارت معلم) نڭ معلملره اون ماده نصیحتی درج اولنمشدر. فارت معلم آغامزنیڭ بوتهن سوزلری کبی بو سوزلری دخی لفظی آز، معناسی کوب اولوب، شایان دقت و امثالدر. شو اون نصیحتنی خلاصه ایدوب، هر دائم کوز اوکلرنده بولندرملرینی معلم قارنداشلرمه صمیمی قلبدن توصیه ایدر ایدم. مین اوزمنی «فارت معلم» گه شا کرد سانادیغمدن او گوزهل نصیحتلری لوحه اوزه رنده هر وقت کوز اوکمه بولندرمقده من.

شو اون ماده نڭ ۵ نچیسنه شرح صورتنده اون برنچینی یازوب قویمش ایدم. قارنداشلڭ یوزندن شونی بوتهن صنفداشلرمه دخی عرض ایتمک بولدم:

(۱) وطنداشلرمز اولان روسلرده مکمل صورتده پیداغوغیا ادبیاتی باردر. معلم، زحمتی برابرینه آلدیغی آز آفچادن بر مقدارینی بولوب سافلاب، جایگی تعطیل کونلرده روس لسانی اویره نوب، او لسانده یازلغان کتابلری مطالعه ایتهمیه افتدار کسب ایتمیلیدر. روسچه مطالعه قوتینه مالک اولان معلم، هر بر مشکللیکدن قوتلغان بولادر.

روسلرده هر بر اوقو ماده سی (учебный предметъ)

الک لنت آلدش نرسه لری اوشبو کرامات خبرلریدر. اگرده برر آدم، بونلرنک کرامت حقنده اولان خبرلرینه بر آز شبیه اظهار فیلسه آکا فارشو «اعتقاد کنابلرنده و کرامات الاولیاء حق دیبولمش، آئی انکار ایتنه سزمی؟ اویله ایسه سز بد منعب، شبعه و معتزله اوله سز» دیه فارشو طوره لری. فی الواقع هر بر خارق عادت شی سرامتمیدر و کرامات حقنده اولان خبرلرنی انکار ایدو چیلرنک هر بری بد منعب اوله چقمیدر؟ «شورا» ده بو طوغروده بر آز سوز یازلسه ضرر اولماز ایدی.

معنور.

«شورا»: - کرامات ایله اعتقاد، دنیاده اولان معروف قوملرنک هر برنده وار. روایتلرگه کوره چوشارنک دینی عادتلرندن اولان «کرامات» اوشبو «کرامات» سوزندن آلمشدر. کرامت حقنده یازمقده اولان مؤلفلردن بری: «کرامت ایله اعتقاد هر بر ملتده اولسه ده بونک حقنده افراط درجه گه کیمتهک خلقلرنک جهالتلری ایله متناسبدر، اوشبونک ایچون کرامات خبرلری الک کوب اولان نوملر بوددیله اولوب اولوب آندن صوگ یهودیلر و آنلردن صوگ خریستیانلردر. اسلاملرده کرامت خبرلری، روایت حقنده اولان قاعده لرگه تابع طوتلدیغندن بونلرده پک آز مگرده اولزورینگ شریعتلرندن معلوماتلری ناقص اولان جماعتلرده گنه کوب اولسه اولور» دیبور. بعض اعتقاد کنابلرنده «و کرامات الاولیاء حق» سوزی اولور ایسه بوندن هر بر کرامت خبرینگ مقبول اوله یغی لازم کلاماز همده بو سوزنک «وا اولیا» ایله «آیات» نک ولی ابدیکلرینه دلالتی یوقدر. خلاصه: «وکرامات الاولیاء حق» جهل سنده کرامات عاشقلری ایچون اکمک یوق. مجموعه مز، دینی بحثلرگه مخصوص اولمادیغندن بو طوغروده شونندن زیاده سویلرگه ممکن دگل. معنور کوررسز. «کاشغر» ده اولان اوقوچیلرمزدن مذکور آیپات اولیا دیه مشهور آدم گه منسوب خبر حقنده تفصیلات ویر مکلرینی اوتنه مز. فایناب طورمقده اولان صونک بشرمادیکن کورمش و تجربه ایتمش آدملر وارمی؟ اولسه بو حال هر کیم ایچون برابریمی یوقسه یالمنکز مجاور و فلانلرغه غنه مخصوصمی؟

سؤالنک اورنینه تابار ایچون احتمال که بو اورنلرنک کوبسنی آفتارمق لازم کلور. حالبوکه بوکا وقت مساعد دگل. درست اولدیغی تقدیرده نه کبی فائده و درست اولمادیغنده نه کبی ضرر لازم کله چکی ده معلوم اولمادی. بونک حکمی ایسه باشقه خبر واحدلر کبیدر.

♦♦

کرکی. (بخارا خانلقنده) هادی حضرت آنلا سوف «عجائب المقدر» اسملی کتاب حقنده استفسار ایتدیکنده «شورا» طرفندن اولگی جلدلرگه حواله ایدلوب جواب یازلدی. مصرده «دارالکتب العربیه» ده صاتمقده اولان کتابلرغه دائر باصلمش اسمی کتبه «عجائب المقدر» اسمنده بر کتاب مذکور. هادی افندی صورمش کتاب اوشبو اثرمیدر؟ اگرده ایکسی بر اولسه مذکور کتاب بو کونده باصلمش اوله در.

عبدالرحمن فخرالدینوف.

شورا: شونلر ایکسی بر کتاب. «عجائب المقدر» کوبدن باصلمشدر. فقط مؤلفی سجع ایله یازوب تاریخ فننه خدمت دگل بلکه جنایت ایتمشدر.

* * *

جواب

شاهمردان افندی طرفندن صورلمش (شورا عدد ۳) «قوندوزچه» صوی عوام آراسنه «قوندرچه» دیه مشهوردر. سمار اویازنده یوروب «کراسنی یار» غه یاقین یرده «سوق» ییلغسهینه قویادر. «قوندرچه» نک باشنده اوشبو اسمده بر موقشی قریه سی وار. «کراسنی یار» غه یاقین یرده، ایلاناسی ۲ چاقروم، کیکلگی و تیرانلکی ۱۰ آرشین مقدارنده اولور اور قازلمش. بونی صوغش و فتنده یاصلمش اور دیه حکایت قیله لر.

♦♦

آلماتا. بو طرفده خلقلر بعض بر کیمسه لرنی تعین ایدوب «ولی» عنوانی ویره لر و آنلرغه، حتی پیغمبرلرنک معجزه لری ده توبان درجه ده فالورلق صورتده الوغ کراماتلر اسناد قیله لر. مثلا: وا اولیا دیه مشهور اولان ولی، کوز آچوب یومارلق بر مدت ایچنده «مکه» شهرینه واروب حج قیلوب کلمش؛ کاشغرده آیپات خواجه اسمنده بر ولینگ قبری اوستنده، فزانده فایناب طورمش صو، آدمنی بشرماز ایش. بو طرفده بوندی الوغ ولیر کوب اولدیغی کبی کرامتلی ده دهشتلی صورتده حکایت ایدلنور. مسلمانلرنک

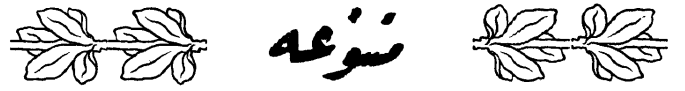
اشعار

اشچی اتا.

(میلشین گه تقلید)

کوکده گی نورلی فویاش دای یالغز اوغلم بار مینم ،
 یارلی بولمه منک اچنده خانغه اوغلم یار مینم .
 اول مینم پادشام ، قلوم ، دوستم ، اولوم ، کوچلی تورهم ؛
 اما مین اول کوز نورمنی بیک سیرهک ، بیک آز کورهم .
 ایرته تاگ آتماس بورون اش گه کیتهم ، ایرتوک بارام ،
 تونله فایتام کوچکه ئویگه - فایغوسز یوقلی بالام .
 فایتووم برلهن آناسی سویلی اوغلمنک حالن ،
 سویلی مین یوقده بالامنک کون بویگی گل اویناون .
 ئهیتهدر، دی : « اویناشورغه تیز میکهن فایتور ئهتی ؟
 برگه لهب اوینار ایرک بیگرهک آلوب فایتسه نهتی » .
 مین آناسی سویله گهننی تکلمین ده قالتیریم ؛
 نور بلهن ، حسرت بلهن کوکلم طولا هم مین ئیریم .
 فاینامن - ئوی طن ، یاتاقده سویله نوب یوقلی بالام ؛
 مین کورهم آی دای یوزن ، سوینه م ، صولش کوچکه آلام .
 توش کوره ، سویلی نی در - تیک آکلامیمز سوزلرن ؛
 مین فاریم - طوییم ؛ توزه - لمیم ده اوبه من کوزلرن .
 « باقی میکا : کیلدم ، بالام ، مین » دیم آکا - تیک ایشمی در .
 توش کوره آق - آل ایرنلر سلکنه ، ئهیتهدر نی در .
 توش اچنده ئهیتهدر : « فایده ، اویناشیق ، کیلسن ئهتی !
 « کیل ئهتی ! اوینیق ! بولای ده کیله میسک سین کونده » - دی :
 بار اچم بردن طوگا ، کوکلم یانا باشلی مینم .
 یوز آغارغان ، کوز یه شمینی سورته من - قاتقان جیکم .
 مسکینم بلمی ، آنک اوستده طورام مین شاق قاتب
 اش قلی ، یازمش قلی مین ؛ بار نه نم صنغان ، واتق .
 بهش طولی کوزلر بلهن قارلب نیدر مین ئونده شه م :
 « سین بختلی ئه لده اوغلم ! ایرته گوک مین ئولمه سدهم .
 « ایندی ئولسه م - یغلاما ، اوینا همان ، اویناده کول .
 « ایسکه توشسه م - « بار ایدی ئه تکم » دیگن ، تک اوینا گل .
 « بار ایدی مسکین ئه تیگ ، اشچی ئه تیگ ، یارلی ئه تیگ !
 « دنیاده ایرک سویگهنی تیک سین ایدک ، تیک سین ده سین !
 « یافراغی صاراغیدی ، نه کری بیرسه مهنگی لک یوقو -
 « اول ئولدی . . . تیک سین زورایغاچ روحینه قرآن اوقو ! » .

سعید سونچلهی .

ماتیر یادن کیوم نگولسه آنی کیوچی کشی صوغه بانمی،
صو اوسننده طورا. شول کیومنی کیگان صالدا نلر صو
اچندن ملطق آتوب یورگانلر؛ باتماغانلر؛ بر نیرهن کول
اچنده ضیافت یاساغانلر. کشینک کورگه گندن نوپهن بری گنه
صو اچنده بولادر.

کاملک وقتی - کشینک الگ شهب وقتی ۴۰ دن
اوزغاچدر. حسابلرغه کوره: شاعرلر الگ یاخشی اثرلرن
۶۶ یاشنده، رومانچیلر ۴۴ ده یازالر. آرتبست و مو-
زیقانتلرنک الگ شهب چاقلری ۴۰ یاشلری در. فیلسوفلر ۵۱،
مؤرخار ۵۰ یاشنده الگ شهب دورلرن کیچره لر.

نیویورق. آمریقانک «نیویورق» شهرنده ۲۵۰۰
اورام طازارتوچی بار. بونلر نظامت علامتی اولارق آپ
آق کیوم کیوب یوریلر وهر کون اوچ مرتبه بتون
اوراملرنی یووب دغالر. شول سببلی شهر اوراملری کوزگی
کبی صاف ویالتراب طورا، اورامده طوزان و پچراق اثری
بولیدر. اورامده توکورگان یا چوب، مثلا تما کوالدیغی
طاشلاوچیلرغه اشتراق صالار.

صالفون صونک فائده سی - یاپونیا ده بالارنی بله -
کایدنوک صالغن صو ایله بوونورغه اویره تهلر. بارا بارا
یاپون بالاری بوزلی صوده ده هیچ چیرقانی قویونا باشلیلر.
یاپونیا ده صالغن تیوب آورو یوقلنک سببی شوشی بولسه
کرک. صالغن صوده قویونوچی کشینک نیرؤلری طازا، روحی
کوچلی بولادر.

یوقلامی طورغان حیوانلر. دنیا ده هیچ یوقلامی طورغان
حیوانلر بار. چورتان بالغی بونلر جمله سندن، هر تاولک که
باری ۵ مینوت یوقو حالنده بولغان بالقلر یوق توگل.
بالاسن طودرب سوت ایله تربیه لوچی حیوانلر ایله قوش
ذانتدن یوقوسز طورا آلوچیلری یوق.

آلتون - ۱۹۱۰ نچی یلده بتون دنیا ده ۹۳۷ میلیون
۵۰۰ مگ صوملق آلتون چقمشدر. بونک ۱۰۰ گه ۳۴ الوشی
جنوبی آفریقا دهغی ترانسوال مملکتنده، ۴۰ الوشی قوشما
آمریقا ایله أسترالیان چغا.

صوگفی ۱۰ یلده بتون دنیا ده ۷ میلیارد ۵۸۰ میلیون
صوملق آلتون چقدی. حاضر بتون بانق و فزانچاستوالرده
۸ میلیارد ۸۶۰ میلیون صوملق آلتون آفچه بار. بتون
دنیا دهغی آلتون نرسه ایسه ۳۰ میلیارد صوملقدر.

بغداد ده کتبخانه - گیرمانیا ده گی «آسیا جمعیتی» نک
فرانقفورت شهرنده بولغان صوگفی جیولشی، آناتولی و عراق
غه دائر تابولاچاق همه کتابلردن بغداد ده تأسیس ایتوله چک
کتبخانه گه برر نسخه بیاررگه قرار بیرگان. جمعیت بونک
ایچون اوز قولنده یوق کتابلرنی ساتوب آلوغه ۲۰۰۰ مارق
تخصیص ایتکان. آسیا جمعیتینه تورلی جهندن اعانه لر
کوندرلمکده در. «صباح»

دنیا ده الگ زور کتابلر - قظایچه ایکی قاموس کتابی
بو کونده دنیا ده الگ زور کتابلردن صانلادر. بونلردن
برسی ۵۰۲۰ جلد دن عبارت وایکنچیسى ۲۲ مگ ۹۳۷ جلددر.
آورو پا ده بتون قاموس کتابلری جیولسه بونک ۲۰ دن بر
الوشی بولغان مملکت یوقدر.

ترهزه پیالاسی قاتماسون ایچون - ترهزه پیالاسی
قوری طورسون، بوزلنماسون ایچون آگنا «کریستیلار»
صلیلر. بو نرسه بر تیگز الوش صو، شیکر، گلگیرین
و «قومارین» دیگان ماده نی فوشوب یاسالادر. بونی هر
کم اوزی یاسارغه ممکن.

آغاچدن کاغد یاساو - آمریقا فابریقاری هر بر
ساعت ده ۸۰ مگ بوره نه نی کبسوب کاغده گه ئیله ندره لر.
بو کاغده، غزنه و کتابارغه کیتوب بته طورادر. بتمه سلک ده
توگل؛ آمریقا دهغی اون مکلرچه غزنه لر آراسنده هر
نسخه سی ۸۰ بیتلک بولوب هر نومیری بر میلیون
طارالغان غزنه لر باردر. بونلرنک بر کونلک کاغدلری
ایچون ۱۰ مگ بوره نه کرک.

قویاش ایله یر آراسنده مسافه - قویاش یردن ۱۵۰
میلیون چاقرم قدر یرافلقده در. اگر قویاشقه طابا ساعتکه
۶۰ چاقرم یوروچی پویزد ایله بارلسه ایسی، یتار ایچون
طوقناوسز ۲۷۴ یل باررغه طوغری کیلور ایسی.

دیگزده کموش - دیگز صوونده، اریگان حالده
کموش بارلغی بلنمشدر. آنی کیمیا طریقله دیگز صووندن
آیروب آلوب بولا، لکن بو اش بیک قیمت نوشه در.
حسابلرغه کوره: بتون دنیا دیگز لرنده آزدن ۱۲۰ میلیون
پود صافی کموش باردر.

صوده باطمی طورغان نرسه - گیرمانیا ده بر عالم
صوده باطمی طورغان بر ماتیر با چغارمشدر. اگر شوشی

حكايله:

فارت يالچى

اول يىلىنى بىكى چىتىلىك بىرگە كىلدى. آشلىق ايسى كىتىكچ اوڭغان ايدى، آڭفارشى اولاراق، كوز ايرتە كىلوب، كونلر قور يىراق چاقده اىگىنى اندرغە كرتوب، اولگوره آلمادق. سىنتە بىر آخىرلى جىتوب كىل، رەتلەب قوياش دە چقىمى، كوك يوزى آرى بىرلى يوكورمكده اولغان بولولطر ايله قابلانوب، طوقتاوسز واق ياڭغر قويا، ئە بىز ئەلى كولتەنڭ يارتىسن دە تاشوب بتمە گانېز. بىر يافىن مال دە اىگن باصووينە چغوب، هر كون بىر نىچە چومالە اىگىنى آشاب كىتەلر، باشدە طوتوب آلوب قايتقالاغان ايدىك، آنڭ بلەدە فائەدە چىمادى، مور بىق، كافر، آقچە بىرمى، تالاشا، «مىنم مالم ياڭاغنه قابقان چىقان ايدى، ئەلى سىنىڭ بىرىگە باروب جىتەلك وقت دە بولغانى يوق!» دىب ات اورنىنە سوگەدە، «مەڭكى آصرى آلمازسڭ ئەلى!» دىب، ارلداب، قايتوب كىتە. طوتوب قايتقان مالنى ايكى اوچ كون آصرىسڭدە، مور يىقنڭ تولەب آلوندىن اميد اوزگاچ، چغاروب يىبەرەسڭ. ايكىنچى دن، كولتەنڭ ياڭغردن چىرووى، ئوروب، اشدىن چغو احتمالى دە بىك بورچى. شول حاللر بىزنىڭ آتاي فارتىنى بىك طىنچىسزلىلر.

بىز طوقتاوسز كولتە تاشىبىز. اش نڭ آشغىلغن بىلوب، بلەغىدىن بىك كوب تىز يورېمىز، عادىدە كوينە ۴-۵ يول بارغاندە، بو يىل ۶-۷ شەر يول كىترەمىز.

لىكن آتاي ھماندە قىناعتلانمى، قايتسەق، كىتسەك، طوقتاوسز، سوگە، صوقرانا طور! كولتە بلەن قايتوب كر وگە آچولى يوز بلەن فارشى چغادە «يوريسىز، صىيرلر، بوققە، آت ائەلب... كوبرەك تويەرگە قولكز چىرگانىمنى... دىب» يا كە «ئەللە آندە بارغاچ، يوقلاب ياتاسىزمى، صابا كى ماللر، نىك اول چاقلى اوزاق يوريسىز... سىز بىر يول قايتقانچى، ھمالى ماللارنى ايكى اورادىلر...» دىب تىرگى. ملا خلقى اول بىرىندە آت، آربا، از بورى ناچارلىقى ايله دانلقلى بولا. بىزدە شولر جىملەسندىن.

بو يىل آشلىق صالامغە شەب بولغان كىمى، باشاقغەدە بىك باى. شونلقىن كولتە بىك آور كىلە.

يول پىچراق، تايفاق؛ كوپرلر ھىر بىردە بوزولوب، فازولوب بىتكان، آنلر آرى، آربالر ھىر يولدە دىبەلك آوب، وانلوب، تىنكەنى قوروتالر. اوستەووينە كوكدە مرحەمەتسز لەنوب، اوزىنىڭ بىرگە توشەرگە طورغان صورى فارا بولولطرندىن بىر طوقتاوسز وافغەنە ياڭغر قويا. اوزنڭدە، آنڭدە، تايوب، ائەلنەسڭ؛ آربا، آزغەنە قىرن كىلسە، چانا كىمى، سىز، سىز، سىز آسقى ياقغە تابا كىتە باشلى.

باشقە يىلى بولسە، موندى ناچار كونلردە، آت سىمىرتوب، اويدە ياتور ايدىك، ئە بو يىل اول مەمكىن توگل، نىگنە بولسەدە، يالانندە چىرگانچى، اندر دە چىروسون دىب، تاشورغە مەجبورسڭ. آتاي ھمان طىنچىسزلانا، سوگە.

بىز، كون تون اشلەودىن، آنڭ سوگوون آڭلاماسلىق حالگە كىلىگان، جانلى ماشىناغە ئە بىلەنگانمىز. بوقىنى ئە تىمىسڭدە، اول تەولگىنە ۳-۴ ساعەت ئەلە كسە، بىك زور راحت بولا؛ جوتەلەب، آشاب دە بولمى، فزو چەينى شاب شوب، بىر ايكى چىناياق اچەمىزدە، قوينغە ايكەمەك قىدروب، يول بويندە آشاب، يورېمىز. بولىغى اىگىنىڭ، شول چاقلى اوڭوبدە، چىروب؛ اشدىن چغو احتمالان اويلاو مىنى دە بىك بورچى. انم بلەن مالنىڭ ايكىسىنە بىش آت بىروب، بىرگە يىبەرەم دە، اوزم يالغىزم اوچ بلەن يورېم. بورونغى زمان بولسە، قىين بولار، يالغىز كىشىگە اوچ آربانى تويەب، باشتىرقلاب ماتاشو جانگىنى چقارر ايدى؛ حاضر آلای توگل، پچەن و كولتە اوچون چقارلغان «فورمان» آتلى آربالر بار، آڭا يالغىز تويەودەدە زور چىتىلىك كورمىسڭ مور يىقنڭ «سىن آشغىغاندە اول فابالانا» دىگان مقالى بار. بىزگەدە شوندى حال اوچرادى. آلدىغى كونىنى تونى بلەن كولتەدن قايتقانندە، انم، آرباسى آوب، آنڭ باشىدىن يىلغان، شونندە، گىناھشوملقغە قارشى، بىر توبكە بەرلوب، بلەگن ايمگە تكان. شونلقىن اول كولتە تاشوماس بولدى.

آنڭ بىر آتن يالچىغە بىروب، بىرسن اوزم آلدەدە يالغىزم كىچكە فارشى دورت بلەن كولتەگە كىتىم.

باراچق بىرم «قاينىنى قول» ناماغىندە اوق بولوب، اولدىن آلتى چاقىرم يىراقلىقىدە ايدى. مىن بارغاندە فورمانغە آياق اورە باصوب، آنلرنى قىناب، چابدىرسەم دە، تويەگانندەدە يانغىن چىقان كىمى قابالان ماتاشسەم دە، بىر اوزم دورت آربانى تويەب، بىردىن قوزغالغانچى، قارانغى توشە باشلادى.

قايتور بولمە «يامان تاش» آتلى بىر تاو بار. بو-

بالام، بار، قایت، اول مهزینگنی بلهم مین، ... ئەلی دە نی اشلب اوزاق یوربەسک دیب، جانگنی آنور» دیدی. بز قارت بلهن ایگهو فالدیق.

مینمە «آخون» آنلی فالون طوری آتم بار. باشقەلری بولدرآ آماسە، شونک بلهن بلەکه مندرتوب بولور، دیگان اویم بار ایدی. لکن آلدەم دە تگی شاهی بایزک قارت یالچیسى طورا. آنک ایکی آرباسى بار. آتلىرى بیک ناچارلر.

شولای بولسەدە، یاتوب فالغانچی، آتوب قال، دیب، آزابلانورغە طوندیق. یوق، بیت، بولە اغاچ، بولمى. کوچە نەک، آنلرنک آرفالغین دە توشروب، فلان دە ایتوب قارادق، تورایچە بولشوق دە؛ یوق، بولمى، بزک «هایدالو» مزغە قارشى، آتلىر برگنە آتلىلردە تزی بلهن بیرگە توشەلر. قارت، چەرقى صابن آرفاسینە قویوب، آنک ایکی باشندن طوتقان حالده، آرتقە نابا چینگنورگە حاضرلانوب طورغان جیرەن بییه سینە قاراب، طوردى، طوردى دە، میگان ئەیلەنوب: — مخدوم... ئەى فرخ الدین... نیکە بزگە بوماللىرى بولای یوقغە آزابلارغە... تیکلە چکە حیواننى فینارغە... ایرتەگە سى کون بزنىكى، بیت،... آنلرنى طوغاروب یاتیق دە تا کدە کینەرمز... بارى بر، بیت، بوگون بوشاتوب بولمى... دیدى. آنک ناوشنەدە هم سوزنەدە حالسزک دە فالغانلوق دە، نیکنە بولسەدە، بر آز طنوغە احتیاج دە سیزلا ایدی. میگان آنک دیگانینە کونمە و طاقت طشنەدە بر اش کبى بولدى. — یارى، ضیاغل بابای، سینگچە بولسون!

یولدن چیتکەرەک چغاروب، بر اویصوغە کینردک دە، آنلرنى طوغارا باشلادق.

اولهن بیک شەب، تا کغە چە آتلىر بیک نق طویاچق ایدی. لکن مینم آنلر بیک یورومتەل نەرسەلر، نیندى قصقە طشاوولاسە کدە، تا کغە چە طوقتامى، سیکروب، ئەللە قایا کیتە چکلر. شونک اوچون مین آنلرنى قصقە ایتوب طشاوولاو اوستینە، بورلى بییه بلهن یارا قاشقانى کشەنلرگە، قارت طوری بییهنى آرقانلرغە اویلادم. مینم قونا باررغە دیب چقمادىغمدن، طشاوم دە، کشەنم دە یوق ایدی، لکن بو آبدراتمادى، نوقتالرنک جوکە تزگنی آلدەم دە، بار دە چقدى. کىلدم آربالر یانینە.

بیچارە، قارتک قارت شول، مین، دورت آننى طوغاروب، طشاوولاب، کشەنلەب، کیلگانچی، اول ایکی آن دە طوغاروب بتە آماغان.

بزگە کولتە تاشوغاندە هر فاچان زور فەر بولوب کورنە، صراطدن کیم توگل. بوتاودن کولتەلى آربانى مندرو قوری چافەدە جیکل اش توگل، اما یا کغەر بولا فالاسە، خدای اوزى یاردمچی بولسون! بوگون کیچکە قارشى یا کغەر بر آز طوقتاب طورغانغە، مین اوز اچمدن، یول سورلگاندر، آتلىر، آقرنلاب، مندرسەلر کیرەک دیب، کیلە ایدم.

لکن یا کغلشدم، عادتەدە گیدن ئەللە نیچە قات پامان عذاب بولدى. مین کیلگانندە، مینم کبى کولتە نوبەگان بیک کوب کشیلر، آنلرن بر قیناب، بر ایرکەلەب، هایدا، های دیب، تاودن مندرە آلمى آزابلانلر ایدی.

صادق مؤذن مالایى «ولیکەى» اوچ آت بلهن کیلوب قابقان، اول آول دە یاخشى آنلیق بلهن دانى چققان کشى. آلداغى آدملر آربالرن یارتیلی بوشاتقلاب، ایکیشەر آت جیگوب، نیچک بولسەدە منوب کیتدیلر. چیرەت کیلدى «ولیکەى» گە. بز آنک آنلرنک مندروینە تمام اشانغان ایدک، لکن یا کغلشوق، آنلرن برەم برەم طوتوب، اوزیزر تەرەت پانندن دە، آنندن دە بولوشلوق ایتسەک دە، مندرە آلدادیلر. آرادە شاهی بایزک قارت یالچیسى بار ایدی. شول قاراب طوردى، طوردى دە.

— ولیکەى، قایا صرک سبک فارا آنک... اول مندرر... دیدى.

— اول آرتەدە شول.

— بار، بار، شونى طوغاردە، بو آربالریکە جیک... برەملەب، مندرر اول.

مالای کوندى. تیز آرادە یولدن قاشقا زور فارا آننى آلدنقى آرباغە جیگوب آلدق.

— اما حیوان ایکان دە اوزى باخرک... دېلیگنەنى قاغوب، «نا» دیگان ایدی، «اه» دە دیمەدى، آلوب مندى دە کیتدی، بز بار ییزدە شاق فانا فالدیق... قارت اوزى آلدینە نى در سویلەنوب:

— مگ صوم طورلوق بومالقایک،... کوز تیمەسون... گرای قارت ماللرنک نسللى شول... آناسینە اوخشاغان. دیدى. شول آرادە گرای قارت جلقیارینک باخشیلغى، بو قارا آنک آناسى بولغان آما چوبار کیرتە باش بییهنک قونلى بولوچیلغى حقنەدە فزق بر حکایەدە سویلەب آلدى.

«ولیکەى» قارا آننى طوغاروب، اوزینک اوچ آرباسن جیکدى دە فایتوب کیتدی. اول «سزک آربالرن دە مندرتیک!» دیگان ایدی، قارت یاقن دە کیلمەدى، «بار،

حيله كار طاز

I

(خلق ادبياتى)

بار ايكان - دى - بر زمانده بيك قزق بر پادشاه
بر اوزى چيكسز مسلمانلارغە اول بولغاندى شاه
يل صاين اول بر وقتده بيك الوغ ميدان ياصاب
تورليچه خلقين صنئ بولغان اوزينه دان ياصاب
قوتلاغان اول آلغه چققان كەسەنى آتلر بيروب
بيك اصل ذاتلر بيروب هم زور مكافاتلر بيروب.

II

عادتنچه بيلگولى جيرگە بتون خلقين جيوب
شول روشچە سوز سويلى آلدينه كوب آلتون فويوب:
كەندە كم، بو دنياده هيچ بولماغان يالغان سويلى؟
بر طوبال آلتون بيرهم! دى فايستز آلدن سويلى؟
سوز، مينم «بولماس» ديگان سوزم بلن يالغان بولور.
كەنگە مين «بولماس» ديسەم آلتوننى شول آلمان بولور.
بر طوبال آلتون، ديگاج يالغانچيلرنىڭ كوزلرى
يالطرى. هر برسيزنىڭ «آلديم، آلام» بار سوزلرى
توغرىسى اوطداي يانا، آلدافچيلرنىڭ آچ كوزى
آلدلر چقماسى ديب، شاهدن تىكى «بولماس» سوزى.
آلدلر آلدافچيلر تىك شاه اشانمى، كم بله،
ئىللە موطلانئب، كيسە هر سوزنى «بو - مەكن» ايله.
بر كتو يالغانچيلر يالغان سويلادون بيزديلر
تب تىرى يالغانلر يىن «بو - چن» ديگاننى سيزديلر
تىك فقط بر طاز يكت يالغان سويلادون بيزمى
بر طوبال آلتون آلودن هيچ اميدنى ئوزمى
طاز يكتده يارطىلاش مابوس كوئل هم يەشلى كوز
بولسەدە اول صزغانئب ايندى بولاي ديب باشلى سوز:

III

دنياغە اتكام كيلودن بر نيچە يىللر ئلك
اوشبو جيرلرگە اوطردق بز باباي برلن كيلب.
باي ايدك بز، بزده اول چاق، بار ايندى يوز «مارطهلق»
«مارطهلق» لىر شوندى زورلر هر برى يوز «مارطهلق»
بز بله تورغان ايدك آندە نى چافلى فورت بارين
كون صاين نفتيش قىلوب بار مارطهلقلرنىڭ قورتلر يىن

- نى حال، باباي، نى اشلهب بيك اوزاق، سين؟
- شولاي ايندى، بالام، بر جونىڭ، كيتسە، كيتە
بيت... جيره ن بيهە قاموتينىڭ چويلدىرىگى پەجيدن ايكان.
شول ياگفر سببلى بيك بورتنگان دە، چيشوب بولمى...
بر فارتناچاچ، يوق ايندى اول، بالام... دى.
ميكا برگنە مينوطقە، قارت اوزگەروب كيتوب، آورده،
فزغانچە بولوب قالدى؛ لىكن بو حسكە بىرلورگە وقت يوق
ايدى، نيچك دە تيزرەك فارتقە بولشورغە كيرەك:
- قابا بىر ئەلى، باباي، اوزم قاراب، قارىم...
- مە، آلايسە، سين يەش كشى... قوللر ك
نغرافدر... چويلدىر، چنلاب اوق، بيك بورتنگان،
نقلانغان ايكان. تون. قارانغى. ياگفر يابا. بوندى چافدە
آنك بىلەن كم ايله نوب طورسون:

- باباي، كيسەم مين مونى!
اول قرارسز، آقرن هم صوزوب ديدى:
- بىلەم شول، ايرتەگە نى اشلەرمز ايكان...
- فايغرم، باباي، بر جونى تابلور!
باباي فارشى ئەيتمەدى، مين، كەسەمدن پەكى
الدم دە، چويلك باوون كېسوب يەردم.
فارتلر صاق بولا، بيت. آنك فورمانينىڭ آرتينە
ئىلنگان ايكى طشاوى بار ايكان. شولرنى آلدى دە:
- مينكىلر كيتەيلر... اولەن بولسە، بالاقاي،
يابرلوب ياتالر... ديب، بيك اوزونغنە طشاوولاب يەردى.
بز آنك بىلەن آربا آستينە كىلدك.
تون. قارانغى. كولك يوزى بولوط ايله قابلانوب،
طوقتاوسز واق ياگفر قويا.

مين اوستمەدە كامزولغە باشقە بر نەرسەدە يوقلغى،
كولمەگەنىڭ آقتق بر جىبنەچە مانما صوغە ئەيلىنگانن ياگفا
سيزدم. آياقەغى اويق، چابانانك دە طشبنە يارتىشار پود
پچراق يابشوب، اچى لاشپرداب طورغان صو ايكانن ئەلى
حاضر كوردم. موگارىچى، قزولق سببلى برسەك سيزلمەگان.
ايندى اوشيم، قالترىم؛ ات كىمى آروغان بولسەمدە،
يوقلى آلام شىكالى. چونكە بوتون تەنمە القن ياگفردن درلدى.
كولتەنك اچندن قورى سالام آلوب، اوط ياغارغە اويلاغان
ايدم، بزمزەدە شرىپى بولمادى. مە، تەمەكى تارتماونىڭ
ضرلرئىن برسى!

(آخرى وار)

عالمجان ابراهيموف

بارلادق، يوق چقدى بر كونى، ايكى قورت قاينمادى. اورشا، «بار تاب! - دى باباي - تابماي ميكا هيچ قاينما!» دى.

تونگه فارشى مين چغوب كيتدم ئيه رلى آط بله ئزغشپ طورمىم ديدم ايندى خلقسز قارت بله.

ملطقم آصقان مويغنه آسنده آطنگ ياخشيسى يول بازودن قورقو بوق. گولت اينكان آينگ ياقتميسى

قايدە بر يلغە چوقر، كورسام كروب ئزلەب چغام

قورت لرم بيرسون تاوش ديب قورت كىي بززلەب چغام

قاينغورب تون اورتاسنده موكلانئب جرلاب قويام

نیشلەتر ايندى باباي، ديب قورقئب يغلاب قويام

قالماغاندر يورمگان ير طاگنه چاقلى ئزلەدم

قورت ايشتسون ديب طنم بئكاننگه چالمى بززلەدم

شول قدرلى فچقرو نيك بوشقه كيتسون؟ بر طاوش

ايشتوله اورمان اچندن، اول طاوش بزگه طانش.

مين بلەم بو بياگىلى اوز قورتبزنك طاوشيدر

فچقرا شول چاقلى، طاوشندن بتون جان فاوشيدر.

قامچىلاب آيغرنى، دوقومغه اوچوب شول ياقغه مين

بار قووات غه بيهرب آيغرنى ده شول چاقده مين،

يتكائى سيمى قالغانمن فايا قورت طاوشى بار

قورنقه ارژايغان بوريلر مين بارودن فاوشيلر.

مين ياقنلاشقاچ اونوطديلر هجومى بارسيدە

بر قارىلده طونالر چقماسون ديب فارشيغه.

اوچ بورى بردن هجوم گه قورنقه كىلگانلر ايكان

كوب طالاشقاچ قورت بيرشەسلكنى سيزگانلر ايكان.

اوچ بورىگه فارشولاشقاندە چبققه تورئيلوب

بر آياغى قايدغوب قالغان نيچكدر بيرتلوب

مين بو قورتنى، يالغزن قايتدم آلوب صافلق بلن

كون كورودن قايفرا قورت موندى آفصافلق بلن

بر قابق به يلب آياغينه يباردم مارطغه.

حال صوراشب گوژ كيله قورتلر، بتولەي مارطده.

«اى خدای - ديم - نيشلەرم باباي صورى فالسه اگر

نيگه برس تايمادك؟ ديب قهرينه صالحه اگر.»

آبدراب طوردم بر آزده قايفوروب حسرت يوطوب

طوب طورى قاچدم شهرگه تزگنم ايبلب طوتوب.

پادشاهم ايت ئلى مكنى بو يالغانلرم؟

مونسيدە مكن ديساك، ايندى بوتانچه آلدالم.

پادشاه بېردى جوابنى: «بارسیدە مەكن بولار باشقە يالغانلر كېك، بالغان بولودە كيم بولار»

IV

پادشاه طاشلى سوتب كىلگانندە يالغان رەتلەنب توقتامى آلدى بېرە، طازدە همان غيرتلەنب.

«مين ئلى آلدیم بولارنى - دى - كولوب اوينابقنە

شاق قاطوسز، - دى - اگر مين آلداسام اوينابقنە»

طئلاگئز كيتدم قاچب يالغز باشم كوكرهك كىرب

يال ايتارگه توقتادم، طنماي يورب، كوبرهك كىلب

يولغاننم هيچ نى بلنى ياتقاچوق فالق كيتوب

سيسكانب طوردم. اوياطدى، نرسەدر فاغلب كيتوب

كوز آچوب باقسام، كه آلدە ايتكلر شاوليلر

ئوزگەلنگانلر، برندن برى نيدر داويلر.

آيريلورغە امر ايتب آيرلماغاچ سيكرب طوروب

آلتىغە بيشكە مەتەكلەتدم بولارنى صپتروب

يغلاشب مسكين ايتكلر فارشيمە نزلەنديلر

«اى خوجه! بزىن گناه، تيك مرحمت سزىن!» ديلر.

سورنكەلب مين بو اينكلرنى كيوب كيتدم ينه

زور كنو يورگان بلونغه مين كىلب يتدم ينه

بو بولون دە تيك فقط صانسز حسابسز چوچقەر

ئللە شەت، كم بلسون، آندە، مكدن آرتق چوچقە بار.

شول قدر كوب چوچقەلرنك بارچەسن بر قارت كوتە

سئتەسە هر دم چىرقىنك اوچى شرط - شرط! ايتە

شوندى قارت اول، اوستى شاقشى هم جيرهنگچ فوصقچ

وحشى حيوان توسلى اوستينه قارارغە نورقنچ

اوستينه كىگانلرى هب باشقە ملت ايسكيسى

گر آكار كوز صالحە چنلاب قوصى قالماس هيچ كشى

اچكە باتقان كوزلرى بوكرهگەن آرتق آرفاسى

بەشارى آققان كوزندن، بيلگە توشكان ماگقاسى

«پادشاهم اول كئوچى بيت سينك ائكەك ايدى،

يە؟ شونى ائكەم ايدى ديب توغريس ايتساك ايدى؟»

شول قباحت چوچقە باققان كەسە بولسون ائكەكئز

بولماسە اول ائكەكئز آلتوننى بېر! ديب ائتمەز.»

پادشاه «بولماس!» دىگاچدن طاز يباردى طن آلوب

كىندى ابركن طن آلوب هم بر طوبال آلتون آلوب.

اعتذار.

طهارت و نماز، روزه و زکات، فطر و عشر کبی جزئی مسئله‌ها هستند جواب‌ها و فتوای صورت‌ها مکتوب‌ها کیله‌ها در. مجموعه‌ها مزده دینی مسئله‌ها بازارغه نظام جهندن مساعده وار ایسه‌ها اصل مسئله‌ها ادبی، تاریخی و اجتماعی اولدیغندن هم‌ده یوقاریده ذکر ایدایش مسئله‌ها هر هر ابن عابدین کتابی ایله هر هر فتاوی هندیه‌ها بلکه هر حلبی ترجمه‌سی ایله هر هر استوانی‌ده آچیق بحث ایدلیک‌لرندن مجموعه‌ها که درج ایدلمیلر، جوابلرده ویرلمی. بالفرض فتوی بازار ایسه‌ها که بزم فتوای شرعی دلیل اولمادیغندن آکا بنا ایدوب عمل قیلورغه درست اولماز ایدی.

کتابلرده بازارغش مسئله‌ها غزته و ژورنال‌لر طرفندن دگل بلکه مجله اماملری طرفندن حل ایدلورکه تیوشلی. بو وظیفه اولده‌گی کبی آنلر اوستلرنده طورسونلر. بو کبی سؤ‌ال‌لرنک جوابلری اوز اوستلرنده اولدیغندن کتابلر تیکشورکه مجبور اولورلر، بیلگان نرسه‌لرینی یا کاتورتورلر، بیلگانلرینی بیلورلر و بیلوچیلردن صورارلر. شولای ایتمک سببندن علم‌نار‌الور، کتاب کوبایور. بوندی مسئله‌لرنک صورالوب جوابلری آلتدجق یرار آش مجلسلری و مسجدلردر. فقط اولگی زمانلرده اولدیغی کبی ادیسز چه قچقرشمارغنه تیوشلی. روسیه اسلاملرنک دینی بر مجله‌ها الوغ احتیاجلری وار. بو طوغر وده مکتوبلر یازوچیلرده اولدی. لکن یوقاریده ذکر ایتدیکم مسئله‌ها کبی فروعی مسئله‌ها بازار ایچون دگل بلکه آنلردن عالی و آنلردن مهم شیلر بازار ایچون.

بو کون بتون اهل اسلامنک معیشتنه کروب اورنلاشمش بانقلر، ربا و استراخاوا مسئله‌لری وار. بونلرنی بر مرتبه تیکشورکه و اسلام قاعده‌لرینه بنا ایدرکه، نتیجه‌سی نه اولسه‌ده شونی اعلام قیلورغه تیوشلی. دوقتورلرنک شهادت نامه‌لری، رسم‌ی کاغدلر حتی تیلیگرام و تیلیفونلرغه قدر شرعی مسئله‌لرمزدن جز اوله‌قلری وار. دین اسلام ضررینه هر کون بر نرسه نشر ایدلنوب

طورادر. مقدم زمانلرده بونلرغه جواب بازارغه امکان یوق ایدی، شول جهندن مسلمانلر معذور ایدیلر. ایدی بو کون مساعده وار مسلمانلر معذور دگللر. دینی ژورنال‌لر اواسه حال قدرنچه بونلرغه‌ده جواب یارلنوب طورلور ایدی. بلغاریه‌ده خریستیانلر طرفندن آچیق تورکیجه اوله‌رق اسلام ضررینه بر غزته نشر قیلنه‌در. فوق العاده ادبی یازلدیغندن کوب کیسه‌لرکه نأثیری اوله‌چغندن امنیت یوق. تورکیا‌ها که مادیکندن بوکا جواب ویرمک وظیفه‌سی احتمال که بو کونده روسیه مسلمانلری اوستینه نوشمشدر. محترم احمد تاج‌الدین افندی بو کون نشر ایدلمش «وقت» ده (عدد ۹۲۹) «بوندی دین و ملیت‌ها اسناد ایدلمش بهتان و افترا لرغه قارشو پروتستو ایتمک، قولینه قلم طونه بیلمش هر بر مسلماننک بورچیدر. بوندی وقت هر بر غزته ستونلری آچیق بولورغه کیرک» دیه‌در. فقط بو کبی مسئله‌ها پروتستولر ایله‌گنه تمام اولماز. بر باشلانغان صوکن سوزدن سوز چیقمو، بحثندن بحث‌ها که کوچمک لازم اوله‌چغی معلوم. شونک ایچون بوندی مسئله‌لرنک اولزیرینه مناسب بر نشریات اولوررغه تیوشلی. انصاف و اقتدار اهللری بر برینه یاردم قیلشوب دینی مجله چیقارسه‌لر، اوشبو خدمتلر شونده ایفا قیلنور ایدی. «اداره».

تصحیح

۴ نچی عدد «شورا» ده ۱۰۲ نچی بیت ۱ نچی باغانا ۲۵ نچی سطرده «هزالا» سوزینی «هزلا» دیه، ۲۷ نچی سطرده «لا فی المال» سوزینی «لا لمال» دیه، ۱۰۸ نچی بیت ۲ نچی باغانا ۱۶ نچی سطرده «مامن رطب» سوزینی «ولا رطب» دیه اوقورغه تیوشلی.

محرری: رضا الدین بن محمد الدین.
ناشرلری: محمد شاکر و محمد زاکر راسیفدر

«ش-ورا» اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه‌ها در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЬ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресь: г Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه رسی: سنه‌نک ۵، آلتی آباق ۲ روبله ۶۰ کاپک.
«وقت» برنن برکه آلوچیلرغه:
سنه‌نک ۹، آلتی آباق ۴ روبله ۶۰ کاپک در.

اداره دن

- ۵ ن . الكمالی افندی گه : مقاله كثر «وقت» ادارہ سینه ویرلدی .
- ۵ اوفاده یعقوب آیمانوف افندی گه : «تدریسات ابتدائیه» اسملی کتاب «شورا» اداره سنده صانلمی . ۳۱ تینك مارقه كزنی نه قیلورغه قوشه سز ؟
- ۵ تیز كوندن علی رفیقی افندیك «آدم گوده سی» اسمنه فنی مقاله لری نشر اولنه چقدر .
- ۵ مستعار اسملر یا که اسملرینك بعض حرفلرینی گنه قویارغه قوشلوب قرآن ترجمه سی حقنده یازلش مقاله لر درج اولنمادیلر .
- ۵ آرتاقولده حاتم الکریمی گه . (۱) احکام شرعیه مجله سی روسیه ده باصلغان یوق ئلی . استانبولده باصلغانی بار .
- (۲) امام شاطبی حضرتلرینك سز صوراعغان ۲ نچی ۳ نچی جزئلری روسیه ده باصلغان یوق ئلی . تونس ده تمام دورت جزئی کوبدن باصلغان . (۳) محمد رشید رضا حضرتلری تفسیرینك تمامی «المنار» مجله سندن آیرم باصلغان .
- (۴) ابن القیم الجزیبه حضرتلرینك سیر نبی ده «زاد المعاد فی هدی خیر العباد» اسملی کتابی برگنه . «شرق» نك ابسکی «اسامی کتب» لرنده بونك حق یا کئلش قویلمش .

* * *

- خصوصی صورتده جواب صوراب خط یازوچی محترم ی افندی گه :
- (۱) «ناظوره الحق» نك نه یرده صانلک یغی بزلرگه معلوم دگل . فزان کتابچیلرینه یازسه کز بلسکه نابوب یبارلر .
- (۲) «عمده التذقیقات» اسملی اثر طبع ابدلماش . لکن «ناظوره» اولدیغنده بو اثرگه کوب احتیاج یوق . «ناظوره» «عمده» دن گوزلدر . (۳) تفسیر کتابلری آراسنده اختیار قیلورغه لائق اثر ، مفتی محمد عبده حضرتلری تفسیری اولسه کرک . بو کتاب خرافات و اوهامدن صافدر . (۴) عقیده کتابلرینك الك گوزلی (بزم فیه مزگه کوره) «رساله التوجید» در . آچیق مکتوبکزنك جواب یازلورغه نیوشلی اولان کیسا گینه بزم آدرسه زنی یازوب مارقه سینه ضائع قیلدیغک سببلی «شورا» طشنده جواب ویردک ، معذور کورگئر !

رضا الدین بن فخرالدین

۲۳ نچی شهر ربیع الاول ۱۳۳۰

«اورنبورخ»

اولمقدن بوگا کمچیلک اولماز . تابشماق ، کولکو اش دگل ، اصل کولکو ايسه کولکودگل بر اشنی کولکو حساب ایتمکدر اسلام عالملرینك الوغلرندن اولان سید شریف ، جامی و باشقلرنك تابشماق حقنده اثرلری وار . زمخشری حتی جاحظ کبی الوغ عالملر اولرلرینك کتابلرنده بعض وقت بونك ایله شغللنمشلردر . اگرده ایسته سه ک ایدی بو طوغروده بخاری روایت ایتمش بر حدیثنی بازار ایدک . حریری مقاماتنده اولان تابشماقلر مشهوردر عرب ادبیاتینه رونق ویرمش ، ذهن بورتورگه سبب اولمش شیلر نیچون بزنك ادبیاتمزه اولنورغه یاراماسون ؟ تورکیه ده چیه قده اولان علمی ادبی ژورناللرنك طشلرنده دگل ایچارنده تابشماقلر اوله در حتی حل ایدوچیلرگه مکافاتلر ویروچیلر کورله در . «شورا» قابنده یازلش تابشماقلرنك کوبوسی ادبی اثرلردن و حساب غه دائر اولانلری الوغ عالملرنك کتابلرندن آلمشدر . «المستطرف» کبی ادبی اثرلرده تابشماقلر حقده آیروم فصللر وار .

وما غلام راکع ساچ

اخو نحول دمعه جاری

ملازم للخمس فی وقتها

معتکفی فی خدمه الباری

دیپولمش عربی نظم ادبیاتندن صانالسون ده :

نهدر اول شخص لاعر جرار ؟

بر آیانی اوستنده ایدر رفتار

ایستیدر گرچه آیانی اما

بر آیاغنده آغزی وار حالا

آق حصار اوزره جمیع ایدوب لشکر

لشکره هب اوسیم وزر خرچر

قدینی بوکسه محنت دوران

بر حصاری پناه ایدر اول آن

بولغز ای نظیم رعنادر

حق بودر کیم بیلورسه دانادر

دیپولمش تورکیجه شعر کشی کولکوسی اولسون ایش ! .. بو تورکیجه بیتمنی کانفیت کاغذینه باصوب چیقارسه لر آنك قیمتی بته چکمیدر ؟

رضاء الدين بن فخر الدين اثرى:

كتب سنه و مؤلفه رى

حديث و سنت عالمى فاشنده «كتب سنه» ديه مشهور اولان صحيح بخارى، صحيح مسلم، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى، سنن ابن ماجه، موطا مالك كتابلىر حقه يازلمش بر رساله تىر. وحديث علمى طوغروسنده بعض بر كركلى فائده لىر هم وار. ۱۳۶ بيتىن عبارت اولان بو رساله نىك حقى ۴۵ تىن.

آدرس: Редакция газ. „ВАКТЪ“ въ Оренбургъ.

«وقت» مطبعه سنه

هر نورلى كتابلىر، بلانقه لىر، كانويرتلىر، كارتچكه لىر، شهادتنامه لىر، آفرين و تحسين كاخدى لىر زاكاز قبول ايدلوب صوراخانلرغه تىز اشله نوب يياربلهدر.

مجله

اثر رضا الدين (ايكچى طبع) بن فخر الدين.

الك معتبر اصلردن انوب يازلمش بر اثر بولدى جهتنن هر كم ايچون، خصوصا مكتبده بالارغه اوشور ايچون، غايت موافق بر اثردر. هر كم آكلارنى صورتده پيغمبر نىك حياتى، نبوتى و اشلىرى بيان قىلمشدر. نفيس صورتده، بوياولى رامكاده «وقت» مطبعه سنه ۲۰ نجه مرتبه باصلوب چقى. غايت يعضى كاخده. حقى ۲۰ تىن، بوچته ايله ۲۴ تىن. باش اسقلادى «وقت» اداره خانه سيدر.

معلم و معلمه لىر دقتنه!

باصلوب چقى.

فوائد الدين

اثر: عبدالله شناسى.

اصول تعليم و تربيه دن
مندر جه سى: (۱) تعليم و ندى- ريس نىك بوللىرى (۲) مشهور اصول ندر ريسلر. (۴) اصول ندر ريس نىك قواعد اساسيه سى. (۴) الفبا، فرائد و يازونىك اصول ندر ريسى. (۵) ناتار نلىننىك اصول ندر ريسى. (۶) علوم دينيه نىك اصول ندر ريسى. (۷) جغرافيه نىك اصول ندر ريسى. (۸) تاريخنىك اصول ندر ريسى. (۹) حساب و هندسه نىك اصول ندر ريسى. (۱۰) معلومات فنيه نىك اصول ندر ريسى. (۱۱) معلومات اخلاقيه و مدنيه. (۱۲) رسم و موسيقى. (۱۳) جيمناستيق و قول هنرلىرى. (۱۴) معلملرنىك اوصافى. (۱۵) وسايط انضباطيه - مكافات - و مجازات. كتاب بخشى كاخده كه، نفيس روشده باصلومش اولوب ۱۶۰ بيتىن عبارتدر. حقى ۳۵ تىن، بوچته ايله ۴۵. مراجعت ايچون آدر ريس: Оренбургъ, Контора ред. газ. „ВАКТЪ“.

ياشى كتاب:

قرآن شريف و لغت عربيه

محررى سرور الدين بن مفتاح الدين.

قرآن شريف و عرب تلى نىك فصاحتنى و آننىك بوفدر مقبول و فصيح بولويته نلر سبب بولغاننى كورساتمش بر كتابدر. حقى ۸. بوچته ايله ۱۰. آدرس: Редакция газ. „ВАКТЪ“ въ Оренбургъ.

ابن نمبر

اثر: رضاء الدين بن فخر الدين

اسلام علماسيننىك ايك مشهور- لرندن بولغان اوشبو ذاتنىك مسلگى، افكارى و بر نجه مهم مسئله لىر حقه غنى نظرى طو- غروسنده مكمل معلومات بيره طورغان اوشبور رساله آچيق تركى نلنده روسيه ده بر نجه مرتبه اوله رقى «وقت» مطبعه سنه گوزل روشده باصلوب چقى. مشهور ابرلرننىك بشنجه جزئى اولوب ۱۴۸ صفحه در. بورساله ده، حاضر كه قدر بىك كوب كشيلىر كه مجهول طورغان بو بيوك عالمنىك ترجمه حالى و وفاتى حقه غنى خيلى معلومات بيرلشمشدر. حقى ۵۰. بوچته ايله ۵۸. هر بر معتبر كتابچيلرده ساتلمك و باش اسقلادى «وقت» اداره سنه.